

מחברים

גליון ר"ז,
אחר-קדושים,
תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

רמב"ם המבורר טהרה - מקוואות

רמב"ם ונושאי כליו ערוכים בדקדוק רב, עפ"י כתבי יד ודפוסים ראשונים, מקוטע ומנוקד, בעיצוב נאה ומשובח. נוסף עליו ביאור משולב, הערוך בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הביאור מלוקט מכלל מפרשי הרמב"ם, ובתוספת הקדמות, מבוא בתחילת כל ענין, מקורות וצינונים, ועם פסקי שולחן ערוך.

שו"ע המבורר 'מתיבתא'

חז"מ הלכות נזקי שכנים ס' קנג-קנד

ספר הטור עם הערות וצינונים, עם ספר שולחן ערוך ונושאי כליו, בתוספת מדורי ביאור נרחבים והערות נחוצות, ועוד שלל רב של הוספות לתועלת הלומד. הביאור 'מתיבתא' ערוך בשפה ברורה ונוחה, קצות החושן עם מקורות והערות, נתיבות המשפט עם ביאור משולב לחלק ה'ביאורים' עם מקורות והערות, כשאליו נוספים: 'ליקוט ביאורים', ועוד מדורי ליקוט שונים ומגוונים, כשהכל ערוך ומוגה על פי דפוסים ישנים, במהדורה מהודרת ומאירת עיניים, לתועלת הלומדים.

רמב"ם המקוצר הפלאה א (יב) שבועות נדרים

רמב"ם ונושאי כליו ערוכים בדקדוק רב בתוספת פיסוק ומראי מקומות, מקוטע ומנוקד, בעיצוב נאה ומשובח. נוסף עליו ביאור משולב, הערוך בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הביאור מלוקט מכלל מפרשי הרמב"ם, בתחית העמוד נוספו ציונים מורחבים מתוך מדור ה"ליקוט ביאורים" שנדפס במהדורת הרמב"ם המורחבת, ובתוספת הקדמות, מבוא בתחילת כל ענין.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

מי כתב את ספרו הקדוש בדיו
חשיפה: מעורב בדמעותיו | עמ' א'

מאיזה שיעור שנאה עוברים
האור החיים הק': על 'לא תשנא' | עמ' ב'

בענין המכשול המצוי בזמנינו
אקטואליה: במשקולות אלקטרוניות | עמ' ט'

רבי שמשון מאסטרפאלי ז"ל. וכשעבר השנה ולא בא הקץ נפלו עדת קהל ישראל, ביאוש. ופרסם אדוני אבי זקני הש"ך קול קורא "מאת ה' היתה זאת" (תהילים קיח, כג), זאת שנת ת"ח היה במוסכם מהשי"ת, "היא נפלאות בעינינו", שנראה נפלאות, אבל "זה היום עשה ה' (שם פסוק כד), המניעה היא "היום", כמו שאמרו בסנהדרין (צה, א) בשעה שרבי יהושע בן לוי שאל למשיח אימתי יבוא מר וענה: 'היום', היום אם בקלו תשמעו (תהילים צה, ז), מתחילה צריך תשובה וחסר היום הזה. פדרס יוסף - בפרשתנו

פסק של הגר"ח מבריסק על ביטול גורל שלא נעשית כהוגן

ונתן אהרן על שני השערים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל (ח, טו). מעשה היה בחבורה של אנשים שנשתתפו יחד להטיל גורל ביניהם על סכום כסף גדול, סדר הגורל היה: כל משתתף רשם שמו על פתק והטילו לקופת הגורל, ומי ששמו עלה ראשון בגורל הוא הזוכה המאושר, אחד מהמשתתפים החליט להערים על חבריו והטיל לקופת הגורל שתי פתקאות אשר בהם הופיע שמו כדי להגדיל את סיכוייו בזכייה. לבסוף זכה אחר בגורל, אולם מאן דהו החליט לבדוק את כל פתקי הגורל ונתגלתה התרמית. בעקבות זאת רצו חלק מהמשתתפים לבטל את הגורל, בנמוק שהגורל לא היה תקינה, כאשר הובא הדבר לפני הלומדים דחו את טענתם שהרי בין כה וכה לא זכה בעל התרמית בגורל ואין הגורל מרומה, ומדוע יש לבטל את הגורל.

אולם כאשר באו להגר"ח מבריסק זצ"ל פסק שהגורל בטל ונימוקו עמו, שהרי פסקו האחרונים שאם שכחו להטיל שם אחד מהמשתתפים בגורל כולו בטל, ואפילו הלה מוחל יכולים אחרים לדרוש את ביטול הגורל, דין זה נותן שגם במקרה שלפנינו הגורל בטל, היות ולאיש - בעל התרמית לא היה זכות לזכות בגורל, שהרי גם אם היה עולה שמו בגורל לא היה מקבל את הזכייה שהרי על ידי תרמיתו הגדיל את סיכוייו בגורל, ולכן זכה, נמצא שלבעל התרמית לא היה כלל אפשרות לזכות בגורל והרי זה כאילו לא שיטתו אותו כלל בגורל שהגורל בטל, והוא המצאה נפלאה.

אכן ראה בפתחי תשובה על חז"מ (סי' קעה

אמור נא לי מי הי' יותר 'ציוויליזט' אביך ואמך החרדים' - או 'אתה'...?

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי פהם אני ה' (יח, ה). הגה"צ רבי מיכאל בער ווייסמאנדל זצ"ל סיפר, שפעם נסע ברכבת (סאבוועי), והתיישב לצד זקן אשמאי אחד שפרק ממנו עול תורה ומצוות, כשראה הלה שאדם חרדי מתיישב לידו, פנה לו עורף ולא רצה להסתכל בפניו, כך עבר זמן מה, עד שלא יכול היה הלה להתאפק, ואמר לו ברוגזה: עד מתי תהיו אתם החרדים מעכבים את ההתקדמות וההתחכמות "ציוויליזאציע" של הדור.

העמיד רבינו פני תם ושאל: מה נקרא "ציוויליזאציע"? ענה הלה: עם אדם שאינו יודע אפילו מה פירוש "ציוויליזאציע", אין ברצוני לשוחח. אמנם רבי מיכאל בער נכנס עמו בשיחה נעימה, עד שנוכח הלה לדעת כי איש שיחו בקי ג"כ בחכמת העולם... ואז התחיל לספר כל תלאתיו שעברו על ראשו. "היו לי ג' נשים, עם הראשונה לא הי' לי שלום בית, ונפרדנו אחרי הרבה מחלוקת, והשני' היתה שוטה וגרשת', והשלישית טענה שאני שוטה, ותבעה להתגרש".

שאל לו רבינו: האם יש לך בנים? שוב נאנח הלה ואמר: מן הראשונה יש לי כמה בנים, אבל אמם לימדה אותם לשנוא אותי ואינם רוצים לבוא אצלי אפי' לביקור, והשני' ילדה לי בנים שוטים כמוה... ומן השלישית כבר לא היו לי בנים.

שאל לו רבינו: האם אביך הי' חרדי? ענה לו הלה: כן. והאם היו לו ג"כ את כל הצרות האלה שיש לך? ענה לו: לא, הי' לי שלום בית נפלא עם אמי ע"ה, וביחד השתדלו לגדל צאצאיהם על דרך ישראל סבא, וראו מהם הרבה נחת, וגם כשנחלה אבי, דאגה אמי בכל רגע עבור שלומי, וגם אנחנו לא עזבנוהו וכו'.

אחר הדברים האלה אמר לו רבינו: אמור נא לי מי הי' יותר "ציוויליזט" אביך ואמך החרדים' - או 'אתה'...?

איש חמודות (עמ' שפז)

הקול קורא שפרסם הש"ך בשנת ת"ח לאחר שמשיח לא הגיע

בזאת יבא אהרן וגו' (טו, א).

בשנת ת"ח הראו המקובלים לשנת משיח "זאת" גימטריא ת"ח, וכן אמר הגאון הקדוש

פניני אביר יעקב עמ' ה'

ס"ק א) שהביא כן בשם שו"ת ושב הכהן (סי' עג) דבאופן כיו"ב פסק כהגור"ח מבריסק זצ"ל הנ"ל ודו"ק.

דף על הדף - מסכת שבת (קנו, ב)

תשיגה היטב על המת שלא יברח לך...

ותי בָּהֶם אָנִי ה' (יה, ה).

הג"ר צבי פסח פרנק זצ"ל אב"ד ירושלים קיבל על עצמו לזמן מסויים להיות מעורב בעבודת החברה קדישא בירושלים, כי רצה לקיים בזה מה שאמרו חז"ל (ברכות ה.) יזכיר לו יום המיתה.

אמנם בפעם הראשונה כשנשא המטה של המת, נענה אחד מהחברה קדישא ואמר לו בבדיחותא: תשיגה היטב על המת שלא יברח לך...

אמר ר' צבי פסח: אם שייך ליצנות אפילו בעת שנושאים את המת, אם כן אין זה שוה, וכנראה שהאדם צריך להתעורר בעצמו, וכל הפעולות החיצוניות שעושה להביאו לידי יראה לא יועילו, והתפטר.

ארון העדות (ח"ב עמ' קלז)

רש"י מפורש שמותר לאכול לפני הנחת

תפילין דר"ת...

לא תאכלו על הדם וגו' (יט, כו).

דרשו חז"ל (ברכות י, ב) מאי דכתיב לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם.

מסופר על הרה"ק רבי יהושע מדזיקוב זצ"ל בעל העטרת ישועה, שחלה פעם קשות והרופאים צווהו שיאכל פת שחרית בשעה מוקדמת, אך הצדיק מאן לציית ולשנות את מנהגו מני אז לאכול רק לאחר הנחת תפילין דר"ת, בערך בשעה שתים בצהרי היום.

מקורביו הפצירו בו שלכל הפחות יאכל מיד אחרי סיום התפלה לפני הנחת תפילין דר"ת, אבל גם לזאת סרב להסכים. ויהי בעת ההוא בבוא גיסו הרה"ק בעל האהבת ישראל מוויניץ זי"ע לבקר את גיסו החולה, פעלו המקורבים אצל הרבי מדזיקוב וקיבלו הסכמתו כי אם ה'אהבת ישראל' ייעץ לו לאכול לפני הנחת תפילין דר"ת יקבל עצתו.

חסידי דזיקוב הזדרזו מיד ובאו לרבי מוויניץ וביקשוהו שישתדל להשפיע על רבם לנהוג כך.

מענה רבנו היה: "וכי מה יש להסתפק בכך, הרי רש"י מפורש הוא!" דבריו נמסרו חיש לבעל

נדה לא, א), לפי זה יש לומר, דבאמת אם אביו לבדו או אמו לבדה ציוו אותו לחלל שבת, לא היה צד לומר שיחלל שבת, כיון שכל אחד ואחד מהם יש לו בן רק ה' חלקים, ואילו לקדוש ברוך הוא יש בו עשרה חלקים, ומהיכי תיתי לבטל את מצות הבורא בעוד שחלקו כפול משל אב או אם. אמנם באופן ששניהם גם יחד היינו האב והאם ציווהו לחלל שבת שאז יש י' חלקים נגד י' חלקים, היה מקום לומר דאולי ישמע להם, וזה בא הכתוב להוציא מלב הטועים לידע ולהודיע כי 'כולכם חייבים בכבודי'.

פנינים יקרים - החדש (י"ל בקראקא שנת תרפ"ה)

הדן את חבריו לזכות - בשמים דנין אותו

לזכות

בצדק תשפוט עמיתך (יט, טו). וברש"י הוי דן את חבריך לכף זכות.

מצוה רבה לדון לכף זכות, אף אם נראה חובה יכריעהו לזכות. ודע כי כפי הנהגתך עם בני אדם, כך יתנהגו בשמים עמך, מדה כנגד מדה שיויר על פי מידותיו.

עבודת הקודש - צפורן שמיר (למור החיד"א) סימן

יא (אות קסט)

עטרת ישועה' והיות שהיה בקי במכמני התורה הרהר והתבונן למצוא בכל הש"ס הלכה כזו ברש"י, ולבסוף הפטיר בהשתוממות: "היכן יש רש"י כזה? איני מוצא כזאת".

כשהועברה תמיהתו לרבנו, העיר: "הרי גם רש"י הקדוש אכל לפני הנחת תפילין דר"ת".

קדוש ישראל (ח"א עמ' ככד)

חשבון נפלא מדוע היה הוי אמינא מחמת

כיבוד אב ואם לחלל שבת

אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שְׁבֻתַּתִּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יט, ג).

אמרו חז"ל (יבמות ה, ב): 'יכול יהא כיבוד אב ואם דוחה שבת, תלמוד לומר, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו, כולכם חייבין בכבודי'. ודקדק בספר 'פרדס דוד', דלמה לא אמרו 'יכול יהא כיבוד אב או אם דוחה שבת', ומשמע מלשון הגמרא שרק אם גם אביו וגם אמו אמרו לו לחלל שבת היינו סבורים שישמע להם, אבל אם רק אחד מהם אמר לא, וצריך ביאור מה ההבדל.

ויש לומר על פי דברי התוספות (בבא קמא כה, א ד"ה קל וחומר), שהאב והאם כל אחד נותן חמשה חלקים, והקדוש ברוך הוא נותן עשרה (ראה

ווארט מהאור החיים הק'

מאיזה שיעור שנאה עוברים על לא תשנא'

לא תִשְ�נֵא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְּךָ (יט, יז).

איתא באור החיים הקדוש: "היה צריך לומר 'לא תשנא בלבבך את אחיך' שיגמור מקום השנאה שהתחיל לדבר בה, ואחר כך יזכור את מי ישנא, אכן יכוון להודיע שיעור השנאה אשר ה' מצוה עליה שלא יאמר אדם שאינו קרוי שנאה אלא שנאה גמורה לבקש רעתו ולחפוץ בכליונו אבל הרחקה בלב אינה קרויה שנאה, לזה נתחכם הכתוב לסמוך לא תשנא עם תיבת אחיך, לומר כי השערת (שיעור) השנאה אשר יצוה ה' עליה היא הנרגשת בערך אח, ושיעור זה כל שירחקוהו מלבו קצת, הנה הוא ירד ממדרגת אח, והרי הוא עובר משום לא תשנא" עכ"ל.

בספה"ק אהבת שלום הקשה: "ולכאורה הוא לפלא שהרחקה קצת ממדרגת אח יכנס בגדר השנאה לעבור משום לא תשנא, דאם כן לא שבקת חיי לכל בריה ח"ו".

ומתרגם: "אמנם יש להמתיק דבריו קצת על דרך הש"ס (שבת קה): שכך אומנתו של היצ"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והכי נמי בכאן יכול להיות שבאם לא ישמור את עצמו משנאה קלה כזו, למחר יאמר לו היצר הרע להפליג השנאה" עכ"ד.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת	מסכת השבת
איתא השבת	איתא השבת	איתא השבת	איתא השבת	איתא השבת
רבע חם	רבע חם	רבע חם	רבע חם	רבע חם
20:43	20:06	19:05	20:51	21:51
18:49	20:06	19:05	20:51	21:51

מחברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיניפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 | בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 | בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 | מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 | אלעד: יהודה הנשיא 94 | אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 | ביתר עילית: הר"ן 9 | חיפה: מ"א 27 | נתיבות: הרמב"ם 10 | נתניה: 18 | פתח תקוה: רוסשילר 75

ספרי אור החיים

מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

מחברים

הגיון יהודי מבית עוז והדר - אור לישרים

newsletter.mechubarim@gmail.com

מחברים את היום!

שירות למיל האיש

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

כס"ד

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

תורתו מִן לִנו:

**ילד נחלה רח"ל בחיידק טורף, משפחתו יסדו מיידית שיעור יומי בלימוד הזוהר הק',
תוך ימים אחדים הבריא הילד כאחד האדם, הסכיתו ושמו:**

דרמטי אצל הילד המאושפז. הגוף הקטן הצליח להתגבר על החיידק הטורף, והטיפול התרופתי החל נותן את אותותיו. למחרת היום - כבר שוחרר הילד ממחלקת 'טיפול נמרץ' בהיותו נושם באופן עצמאי ומתפקד כמעט כאחד האדם. החיידק המאיים הובס!

לרופאים לא היה הסבר למפנה הפתאומי. בשיחה עם ההורים הם התעקשו שכאשר קבעו כי הילד עומד בפני קריסת מערכות מול החיידק המשתולל - הם צדקו לחלוטין מבחינה מקצועית, ולא הדאיגו את ההורים לחינם. ההורים היו מופתעים מהבשורה המרנינה כי בנם קיבל את חייו במתנה, ורק איש אחד לא היה מופתע:

הדוד. מי שייסד שיעור יומי בספר הזוהר. בעיניו - היה ברור שהרופאים יעשו את שלהם והחיידק יילחם מולם וכנראה ינצח, אבל התערבותו של רבי שמעון בר יוחאי תטרוף את הקלפים... כשהוא רואה את הילד שקיבל חיים במתנה ובתוך כמה ימים כבר שב לשגרת חיים מלאה, הוא לא רואה ילד - הוא רואה זוהר הקדוש. כי הילד הזה היה אמור להיות במקום אחר, אילולא העניק לו רשב"י פוליסת חיים מחודשת...

את הסיפור קיבלנו מהדוד עצמו, המעיד בהתרגשות כי זהו הסיפור הדרמטי ביותר שהוא יכול להעיד עליו מתוך ישועות רבות נוספות להן זכה, שגרתיות ופשוטות יותר, שאותן הוא שומר לעצמו... וללמדנו בא:

אחים יקרים, בספר הזוהר מגלה רשב"י שבזכות ספר זה נזכה לצאת מן הגלות, ומוסיף עוד מילה חשובה ודרמטית: 'ברחמים'. בספר הזוהר טמונה סגולה פלאית לעורר רחמי שמים, להביא לכל אחד את הגאולה האישית, ולעם ישראל כולו את הגאולה השלמה - בלי כאבי לב, בלי חיבוי נפש, בלי צער ויגון, רק מתוך רחמים, מתוך ישועה, מתוך אור. הבה נקבל על עצמנו לעסוק בתורתו בדרך קבע. הבה נקבל מרשב"י מתנה יקרת ערך - את הזכות להתחבר אליו באמת לא רק בל"ג בעומר, אלא כל ימות השנה. הבה נאמץ לעצמנו לימוד קבע בספר הזוהר הקדוש, כאשר בימינו יש שלל ביאורים ופירושים המקלים על הלימוד, ונזכה ש'תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו', ואז 'הוא ימליץ טוב בעדנו'!

(גליון פניני פרשת השבוע)

הסיפור הבא מתחיל בשעת צהריים נעימה, בחצר תלמוד תורה. אחד המחנכים שם לב שאחד התלמידים, ילד צעיר, יושב בפינת החצר על אבן נראה חולמני או שמא מטושטש. הוא קרב אל הילד, וכשהבחין שהילד באמת לא במיטבו - מיהר והזמין אמבולנס, ובמקביל הזעיק את הוריו...

האבחון הראשוני בחדר המיון היה קשה מנשוא. הילד היה במצב קשה, חיידק טורף השתלט על מערכות גופו, והרופאים הניחו שקריסת מערכות, חלילה, היא עניין של ימים. ההורים היו אובדי עצות, בני המשפחה היו במתח נוראי. ילד צעיר, בעיצומו של יום, בלי כל פציעה או רקע מוקדם - ולפתע פתאום חיידק נוראי וטורף משתולל במערכות גופו...

הוא אושפז בטיפול נמרץ, כאשר על המשפחה המורחבת כולה השתררה אווירת נכאים קשה. ההורים לא ידעו את נפשם מרוב צער, המתח היה בשיאו. על אתר הוא חובר להנשמה ולהזנה מלאכותית. הרופאים פכרו ידיהם בייאוש, ואמרו שאין הרבה סיכויים כי מאמציהם יעלו פרי, והדעת נותנת שיש להיפרד מן הילד כל עוד הוא עדיין נושם בדרך כלשהי...

עם המתח הגואה והדאגה המכרסמת, אחד מהדודים בחר לעשות מעשה. בשיעור היומי שבו הוא משתתף כבדרך קבע, סיפר על הצרה הנוראה שהתרגשה על משפחתו, ופנה בדברים נרגשים לחבריו בבקשה לייסד שיעור קצר בספר הזוהר מדי יום ביומו. אותו דוד יקר כבר התחיל קודם לכן בלימוד ספר הזוהר באופן קבוע, וחש כי מאז נפתחו לו שערי השפע. לנוכח דאגתו הרבה לגורל אחיינו - שיתף בכך את חבריו והפציר בהם להצטרף לשיעור יומי קבוע בספר הזוהר.

אם בדרך כלל קשה לקבל מיד הסכמה פה אחד לרעיון חדש, הרי שהפעם - כשמדובר היה בשיתוף אישי של חבר קרוב שהעיד שנושע בזכות לימוד קבוע ועתה הוא מבקש על נפש אחיינו - הבקשה התקבלה באופן מיידי. על אתר התייסד שיעור בספר הזוהר, שיעור קצר וקבוע, שיתקיים מדי יום. כבר באותו היום היה השיעור הראשון, וכך גם למחרת...

ביום השלישי לקיום השיעור, הגיע הדוד לחבריו ובפיו בשורה נרגשת: באופן מפתיע לחלוטין, הרופאים עדיין לא מבינים איך וכיצד, התחולל שינוי

ממצר למרחב:

אברך צעיר בתחילת דרכו מסתכן בחובות, קיבל על עצמו קבלה איתנה לברך ברכת המזון חמש דקות בהתבוננות, וראה פלאים:

הייתה בעיה רוחנית שלא יכולנו להתעלם ממנה, ועל כן הורדנו אותו. שוב הגיעה העת להחזיר סכום גדול, והנה ניגש אליי מישוה, ובהפתעה גמורה הוא מספר לי שאני נראה לו מתאים לעבודה תורנית כלשהי, עבודה חשובה ומתגמלת. לאחר שקיבלתי את ההצעה, הוא ביקש שאתחיל בה כבר עכשיו, ונתן לי מקדמה.

המשכתי בתשלום החובות בקלות יתירה, כאשר ברוך ה' כבר יש פרנסה בהרחבה באמצעות עבודה שאני נהנה ממנה, יחד עם לימוד תורה שעות רבות במשך היום.

ביום שהוצרכתי לשלם את החלק האחרון בחוב, ניגש אליי יהודי והציע לי עבודה נוספת. הוא ראה שאני מתלבט, וכדי לזרז אותי להיענות בחיוב, נתן לי שמונת אלפים ש"ח על החשבון.

ברוך ה', אשתי ממשכיבה בעבודת הקודש, להיות עקרת בית, ולנהל את ממלכתה בבחתי ובלי בעיות רוחניות שיכלו לצוץ במקומות העבודה שהציעו לה. אנו מתפרנסים בהרחבה בסייעתא דשמיא, ובבנק כבר שכחו איך נראה המינוס.

ראו מה כוחן של חמש דקות המוקדשות לברכת המזון!

(גליון השנחה פרטית)

שנה וחצי התמודדנו עם קשיים בפרנסה. אלו היו קשיים רציניים ממש, של חסר אמיתי. המלגה הקטנה שקיבלתי הייתה כמו מנת רעב, ולאשתי לא הייתה בכלל עבודה. בלית ברירה לווייתי כספים מתוך מחשבה להחזירם מהלוואה נוספת, וכך, בהיותי אב למשפחה ממש צעירה, כבר הגעתי לסכום מרשים של חובות בסך עשרים אלף שקלים.

יום אחד התגלגל לידי עלון בהשגחה פרטית. ושם, בטור של דבר העורך, קראתי על גודל מעלת ברכת המזון מתוך הכתב, וסוגלתה לפרנסה.

אני, שחשתי על בשרי את הלחץ זה הדחק, מיד אחרי שקראתי את המאמר החלטתי להתחזק בברכת המזון, אבל באמת. קיבלתי על עצמי לברך ברכת המזון לפחות במשך חמש דקות, ואם סיימתי לפני שהסתיימו אותן חמש דקות, להמשיך ולהרהר במשמעות הברכה, להודות על כל הטובות והחסדים, ולהתחזק בבטחון איתן שה' שולח ומכין מזון לכל בריותיו, כולל לי ולבני ביתי.

הישועה הראשונה שחווייתי מאז, הגיעה ביום שבו הגיע תאריך הפירעון של אחת מההלוואות הגדולות. היה עליי להחזיר סכום כסף גדול, ובדיוק באותו יום הכניס לי מישוה סכום גדול שהספיק לי כדי להחזיר את החוב.

זו הייתה רק ההתחלה. לפתע החלו לזרום הצעות עבודה לאשתי. עצם הרעיון שנזכרו בה, כבר היה בו כדי לעודד. אמנם, בכל אחת מההצעות

ויהי אחרי:

מספר בנו של בעל המעשה בעדות אישית: קריאת 'ויהי אחרי מות', הביאה התחזקות והחייתה את אבי לאורך ימים ושנים טובות...

שלי, להמשיך בכתיבת ספר תורה שהתחלתי זה מכבר. בבואי לבדוק היכן אני עומד, אני רואה כי עתה עלי לכתוב את המילים 'ויהי אחרי מות'... לא יכולתי להמשיך לכתוב. הכל היה שקוף כל כך. כאילו אומר לי אבי הרחום שבשמים, ביקשת? קיבלת! רצית הכוונה לדבר שעליך לתקן? הנה הוא. לא לפגוע באנשים, להתחזק בבין אדם לחברו. העמקתי עוד קצת. הן אבי חלה בגרון דווקא, והדבר פגע בקולו שהשתנה, אם כן מידה כנגד מידה, עלי לתקן את עניין הקול. הריני מקבל על עצמי להיזהר בשמירת הלשון, ולצורך כך גם ללמוד מידי יום ביומו שיעור קבוע בספר 'חפץ חיים'.

חזרתי בכוחות מחודשים אל כתיבת ספר התורה - תורת חיים. לא עוברת רבע שעה, והנה מגיע מישוה ומספר לי לשון הרע על אחד מבני המשפחה. קרוב משפחה זה שהתחנך באותם מוסדות כמונו, הלך ומצא לו מסילה שונה בעבודת ה'. הדבר היה למורת רוחם של בני משפחתי, וכדי ביזיון וקצף. אני חושב שדיברו על קרוב משפחה זה לשון הרע רק לשם הגנאי. אנשים כאילו רצו 'לעזור', לכאוב ביחד, לכעוס ביחד. יש אשר חשבו שמצווה 'למחות' בעדו, ויש אשר ביקשו 'למחות דמעות' על ציפיות שלא התממשו... כך או אחרת, בכל הנוגע אליו הותרה הרצועה, ולצערך, בחשתי אף אני בקדירה.

אותו בן שיחה שמצא אצלי אוזן קשבת סיים את דברו, ואני תפסתי את עצמי. הן רק לפני כמה דקות קיבלתי על עצמי לשמור על לשוני! באותו רגע הבנתי שהמלחמה על שמירת הלשון היא גורלית לא פחות מהמלחמה על חייו של אבי היקר. אסור לי לתת לצד האחר לנצח! כאשר אתה מכריז מלחמה, מיד מתקומם נגדך האויב ומכה בך. אל תיבהל ממכות, המשך! המערכה רק התחילה. בגמרא (ברכות יט.) כתוב שאם ראית ת"ח חוטא, אל תהרהר אחריו, שבוודאי עשה תשובה. מסבירים הס"ק, שמפני שעשה תשובה הוא חטא... כי היצר התגבר עליו להכשילו דווקא בעניין שביקש להתחזק בו.

החלטתי להתקשר לאותו קרוב משפחה ולבקש ממנו מחילה. ידעתי שבקשת המחילה לא תפגע בו, כי הוא מודע לדיבורים אודותיו. מצד שני, זה ודאי ייטיב עמו, כאשר יבין כי מכבדים אותו ואת דרכו. התקשרתי אליו, והוא ענה לי בנעימות. סיפרתי לו את כל הסיפור מהחל ועד כלה. על אבי שזקוק לרפואה שלמה, ועל רצוני להתחזק בשמירת הלשון. הוא מחל בפה מלא, וגם לקח את שמו של אבי להתפלל עליו יחד עם תלמידיו בחיידר בו הוא מלמד. בשלב הזה ירדה עלי רגיעה. אבא! אמרתי בלבי, עשיתי למענך השתדלות כבירה. ועכשיו, אין לנו אלא לצפות לישועת ה'.

כעבור שעות מספר ביקרנו אצל הרופא. הרופא הסתכל על הצילומים, צמצם את העיניים ואמר שוב ושוב "כבר חשבנו שאתה בריא"... התמונה הייתה שחורה משחור, והוחלט להתחיל טיפולים מיד אחרי שבת. אחרי שאבא יצא התעכבתי עוד קצת בחדר הרופא, ואמרתי שאני מאמין שהתמונה אינה שחורה כל כך, ומחכה לרפואה שלמה. לפתע נזכר הרופא בתרופה ניסיונית שמתאימה לאנשים עם רכיב מסוים בדם, "יכול להיות שלאבא שלך זה יכול לעזור", אמר.

אבי נכנס לאשפוז, ואנחנו, בני המשפחה, עמלנו להשיג את כל האישורים לתרופה. ברוך השם! האישורים התקבלו, אבא החל לקבל את התרופה, ותוך זמן קצר הוא התחיל לאכול בכוחות עצמו. תוך ימים ספורים נעלמה המחלה לגמרי! עתה, אני מודה לקב"ה על ניסיו ונפלאותיו, ובתוך רבים אהללנו. קריאתי הנרגשת היא: "אל תתיאשו אף פעם! אל תיבהלו אם היצר מתגבר. כישלון הוא לא סוף פסוק, והצילומים הגרועים ביותר יכולים להתנקות. דווקא קריאת 'ויהי אחרי מות', הביאה התחזקות והחייתה את אבי לאורך ימים ושנים טובות..."

(גליון פניני בית לוי)

סיפור מפי בעל המעשה: אבי שיחיה עבר סדרה קצרה של טיפולים, ובסייעתא דשמיא התגבר על 'גידול' שהתגלה אצלו באזור הגרון. הוא שב לחיים תקינים והמשיך לנווט את משפחתנו כמו שרק אבא יכול. המשכנו את חיינו על מי מנוחות, וכבר חשבנו שאפשר לשכוח מהתקופה הקשה שעברנו. אולם פתאום בפסח, שמעתי מאבי שהוא מרגיש משהו. "הגרון?" קראתי בחרדה. הוא הנהן בראשו באיטיות, כשמבטו מלא משמעות. הבנתי שזה לא סיפור קליל שנגמר עם אנטיביוטיקה וזהו, אלא משהו הרבה יותר רציני. ימי חוה"מ פסח הם ימים של איחוד המשפחה. אנו עולים משפחות משפחות ופוגשים את ההורים, משוחחים בדברי תורה ושומעים מקרוב מהנעשה והנשמע זה אצל זה. אבא השתדל לחייך ולקבל את פנינו בשמחה, אבל לא היה שייך להסתיר את ענן החרדה שהיה נתון בו. שמחת היום טוב הפכה לתוגה. אבא המעיט לדבר. כאשר דיבר לא היה זה קולו שלו, אלא קול אחר, שונה. הגוש שנתקע לו בגרון מיאן לזוז משם, והוא בקושי היה יכול לבלוע משהו. בסוף המועד עמדה תזונתו היומית על כוס מים ליום, אותה הוא שתה במאמצים אדירים. אני רואה את אבי כך, ועיני רואות וכלות. לא בזבזנו זמן. הרופא הריץ אותנו לבדיקות יקרות מאד, ואנחנו עשינו את המוטל עלינו. בתוכי רעשתי וגעשתי. הבנתי שמסתתר כאן משהו עמוק. 'הן אבא כבר יצא מזה! הוא כבר הרגיש טוב ותיפקד במאה אחוזים! החסדים והרחמים שהושפעו עליו משמים היו מובנים גם בדרך הטבע, ועכשיו, כזה 'קרוך'... וכל כך מהר. מתי בכלל זה הספיק לקרות?

נעים לנו לספר סיפורים על מצב קשה מאד, שהרופאים חוזים שחורות, והנה הם ממצמצים בעיניהם, מקשתים את גבותיהם, ואינם מבינים, איך זה שהמחלה נעלמה? ממש נס! אבל לצערי, הרגשתי שקרה כאן ההיפך מנס. אחרי שכל המודדים הראו שהכל טוב, פתאום השתנתה התמונה באחת, ולא לטובה. הייתי מוכרח להתחזק. התפללתי לה' שיאיר את עיני. ידעתי שיש לי המון מה להשתפר, בכל התחומים, אך בוודאי ישנה נקודה מסוימת, שהיא היא הגורמת. מהי? חיפשתי אותה. בשעה שעשו לאבי צילום שבדק את נבכי גופו, בדקתי אני את נבכי נשמתו...

באותם ימים רעשה הארץ וגעשה מסיפורו של ר' דוד קלצקין שליט"א, שמצא את מצבתה של רוקחת ערירית בדיוק ביום היארצייט שלה. שמעתי את הסיפור ואחזור עליו כאן בקיצור נמרץ ממש: ר' אהרן שמע שמצאו את המצבה, והוא הבין שעם 'מצאיה' זו יגיע הקץ לצרותיו. בהיותו בחור הוא פגע ברוקחת, כיוון שהיא הביאה לו משה לא נכונה. בכעסו כי גבר התין מהתכשיר שבידו לעבר פניה, והפטיר, שאת זה היא תביא לילדים שלה... הרוקחת, שלא הקימה בית, נפגעה עמוקות, וביום מן הימים קם ר' אהרן בבוקר עם עיוות בפניו, וכמו"כ קולו הנאה שהתברך בו, השתנה, ומלבד זאת, במשך שנים רבות לא נפקד בילדים. עתה, כאשר נמצאה המצבה, הוא עלה עם מניין על קברה וביקש מנשמתה סליחה ומחילה. בשבת שלאחר המעמד הנורא, בזמן תפילת שחרית, גלגלה ההשגחה העליונה, שלא נמצא בעל קורא בבית הכנסת. ר' אהרן, שבאותו בוקר קולו נעשה צלול כמו לפני עשרות שנים, וכמו"כ חזר למראהו הקודם, עלה לקריאת התורה במילים 'ויהי אחרי מות'... ואז... הוא לא יכול היה להמשיך לקרוא. דמעות התרגשות התפרצו מעיניו, ורק אחרי דקות ארוכות, התאושש וחזר לקרוא בתורה, והנה, קולו ערב ונעים. שעת קריאת התורה נעשתה לעונג צרוף עבור כל השומעים, והיא הפכה לשיחת היום, ואחר כך לשיחת השבוע, ולשיחת השנה... גם אני שמעתי את הסיפור הזה.

לפרנסתי אני עוסק בכתיבת סת"ם, והנה, אני ניגש אל שולחן הסופרים

פנינים על הפרשה:

תלויה העבודה, צריך שיהיו קדושים, כדי שיהיו ראויים לעורר קדשה העליונה, שהרי הקדשה העליונה אינה מתעוררת עד שתגיע לה הפעלה ממש המעוררת אותה, והפעלה הוא קול הדבור היוצא מפי האדם, מכיון שהוא רוחני ושרשו מקדשה העליונה שהוא חי וקים לעד, כזה יש כח וזו ותעצומות לקול הזה לעלות ולבקע רקיעים עד שיגיע למקום שרשו שהוא שרש החיים הנצחיים, ועל ידו יתקנו עולמות העליונים. וזה דוקא כשיהיה קדוש ולא נשתנה מקדשה העליונה שעולה לה עתה, שאם לא יהיה קדוש, הרי נתערב בהכלים הטמאים דסטרס אחרא, ואדרכא מתיש כח הקדשה חס ושלום:

דיבור שאינו קדוש מייגע הקדושה

ועל זה נאמר (מלאכי ב יז) הונעתם ה' בדברכם, דהינו במקום שהיה ראוי שעל ידי דברכם אתם בונים עולמות עליונים בקדשה ותעשו הרמת ראש לקדשה, עכשו עשיתם חלישות ויגיעה ועיפות לקדשה, והגברתם לסטרס אחרא, וזהו 'הונעתם ה' בדברכם', בדברכם ממש, שאינם קדושים, שנתעברו בהכלים טמאים כאמור:

דיבור קדוש ממשיך הקדושה

ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יג-יד) מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב, נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. מזהיר דוד המלך עליו השלום ואומר מי האיש החפץ חיים, דהינו החיים העליונים דקדשה, להמשיכם אליו להאירם עליו, דזהו הנקרא אהב ימים לראות טוב, דהינו שאהב ימי חיו שנתן לו הקדוש ברוך הוא בעולם הזה, כדי לראות טוב, דהינו שתשרה עליו קדשה העליונה, כדי שיעבד הקדוש ברוך הוא בשלמות, דזהו עקר בריאת האדם לעולם הזה. ואומר, מי שחפץ בדבר הזה, זה הדבר שצריך לשמר ולזהר בו כדי שישגי השגה הזאת שהוא חפץ בה, יקים נצר לשונך מרע, דהינו צריך שידע שהענין הזה של תקון העולמות ובנינם תלוי בדבור האדם היוצא מפי על ידי עסק התורה והתפלות, ועל ידי ברכות המצות. נמצא הכל תלוי בהכל הפה שהוא רוחני ועולה עד שמגיע לעולמות עליונים ונתקנים על ידו כאמור, ואין הכל הפה יכול לעשות פעולות אלו עד שיהיה הכל קדוש וטהור כלי תערכת הכלים טמאים, לכן צריך שמירה גדולה עד מאד שלא יטנף אותו ערל וטמא, וזהו נצר לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, דהעקר הוא שמירת הכלים שלא יתערבו בהכלים הטמאים:

(שערי תשובה, אות יד)

שתיקה מביאה לקדושה

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (ויקרא יט ב). קדשים תהיו אותיות 'שתיקה דומי', לרמוז דהרצוה להתקדש ירכה בשתיקה מענין דברים בטלים והכלי העולם, שלא יהיו דבריו רק בדברי תורה ותפלה ותוכחות מוסר ויראת ה', שכל המרכה דברים מביא חטא, וסיג לחכמה היא השתיקה, ועל ידי השתיקה תגדל יראת ה' באדם ובא לידי קדשה וטהרה, וזהו קדשים תהיו, שתרכבו בשתיקה מחמת מוראי, וכזה התקדשו, וכיון שתתקדשו תהיו ראויים שאשרה קדשתי בכם, וזהו כי קדוש אני ה' אלקיכם:

(מעגלי דוד את דל"ח)

תיקון העולמות ובנינים תלוי בדיבור האדם

קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (ויקרא יט ב). תשובה ראשי תבות תתעורר בתשובה ותקן שבעה הכלים, לרמוז דעקר תקון האדם תלוי בשמירת פיו, משום דכל עבודות ה' יתברך בפה הם תלויים, שהתורה שהיא עקר כל העולמות תלויה בפה, כמו שכתוב (משלי ד כב) 'כי חיים הם למצאיהם', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (עירובין נד) אל תקרי 'למצאיהם' אלא 'למוציאיהם' בפה, שהכל הקול שמוציא האדם מפיו הוא רוחני, ויש לו כח לעלות למעלה ולבקע הרקיעים, ועולה מעלה מעלה עד שמגיע לעולמות העליונים, ופועל ועושה כל מה שראוי לעשות, והנה צריך שהקול הזה שיש בו כח לעשות פעולות בעולמות העליונים, יהיה זך טהור וקדוש, שאין בו כח לעשות פעולות קדושות בעולמות העליונים עד שתהיה דגמתן, כמו שהם קדושים כך צריך שיהיה הקול קדוש, דאז מצא מין את מינו ונעור, אבל אם הקול פגום חס ושלום, לא די שאין בו כח לתקן, אלא אדרכא הוא מקלקל:

הקדוש יוכל להתדבק בקדושת ה'

ועל זה אמרה התורה (ויקרא יט ב) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, דהינו אם אתם מבקשים ורוצים (להתדבק) [להתדבק] בקדשתי ותחול עליכם, צריכים אתם שתהיו קדושים, דכזה תחול עליכם קדשתי (תרי"ב קדושים א). והנה מלת 'קדשים' ראשי תבות קול דבור שלכם יהיו מקדשים, עוד, ראשי תבות שמרו מחשבה דבור יהיו קדושים, לרמוז שבמחשבה והקול שבהם

עצות וסגולות:

עניני תורה (א')

צדקה עם עמלי תורה - הרי זה כסף לכפרה

הכסף שרצית לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קה"ר יא א) אם רצית לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה. (פיתוחי חותם, פרשת כי תשא)

למחזיקי תורה גם יהיה תקומה וקיום לעתיד

הנה נודע דלעתיד לא יש קיום ותקומה כי אם לבצלי תורה (תבאר פ"ה), ולתומכים ביד לומדיה (כתובות ק"א), ולשומעים דברי תורה ומקלמים. (פיתוחי חותם פרשת וארא, ד"ה והפשתה)

ע"י לימוד התורה מתרבים גם האור והשפע

על ידי עסק התורה לשמה אדם בונה עולמות עליונים למעלה ומקימם (וזהו ח"א ד'), דעל ידי התורה נברא העולם (שם ח"א ה'), וכשאדם לומדה לשמה גורם על ידי זה שיתקמו העולמות ויתרבה האור והשפע בעולמות עליונים ותחתונים.

(דורש טוב, דרוש א' לנפטרים)

בכל יום מקבלים את התורה מחדש

ודקדקו הראשונים ז"ל, דכיון דנסח החתימה בלשון הוה שהוא 'נותן התורה', ולא אמר 'אשר נתן' שהוא לשון עבר רק 'נותן' שהוא לשון הוה, מזה משמע דבכל יום ויום הקדוש ברוך הוא נותן חכמה בלב לומדי תורה לשמה לחדש חדשים אמתיים, וכל מה שמחדש האדם נחשב לו כאילו באותו יום קבל תורה מחדש, ולפיכך נתקנה חתימה זו בלשון הוה.

(אף בינה, אות ב"ת ד')

אין לקב"ה חפץ אלא שיעסקו בתורה

ומה שאמר 'זה סיני מפני אלהים אלהי ישראל', להורות בא דבזה שקבל הקדוש ברוך הוא כל השמים והאדמה על הר סיני, דאין להקדוש ברוך הוא חפץ וחשק בכל העולמות שברא כי אם כשיעסקו ישראל בתורה, והראיה דכל השמים קפלן על הר סיני, ללמד דאינו חפץ כי אם במקום זה שהוא מקום תורה וכיוצא בו, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ת) אין לו להקדוש ברוך הוא אלא ארבע אמות של הלכה, לפי שבידיעת התורה ידע האדם אלהותו יתברך וקבול על מלכותו.

(דורש טוב, דרוש ב' למתן תורה)

ארכיון 'עוז והדר'

כ"ק אדמו"ר מאונגוואר ארה"ב שליט"א: משה רבינו השיב להם, יתכן שכל המקריבים את הפסח ראשון לא יזכו ע"ז להכריע את העולם לזכות, ודוקא אתם שתקיימו מצוה קלה יותר - פסח שני, כן תזכו להכריע בזה את כל העולם לזכות, ולכן מעתה ואילך הוו זהירים במצוה קלה כבחמורה, ואל תזלזלו במצוה קלה.

סוד 'פסח שני'

יש לבאר ענין פסח שני, עפ"י הפסוקים (במדבר ט, ו-ח) "וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לִנְפֹשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשֹׂת הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לַפָּנִי מִשֶּׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בַּיּוֹם הַהוּא. וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הֲהִמָּה אֵלֵינוּ אֲנַחְנוּ טִמְאִים לִנְפֹשׁ אָדָם לָמָּה נִגָּרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת קִרְבָּן ה' בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה יִצְנָה ה' לָכֶם"

ואפשר לבאר, דהנה בפסח ראשון יש קדושה גדולה ומדרגות גדולות, כי עושים הכנה גדולה ועצומה לקראת הפסח, וזוכים בליל הסדר למוחין דגדלות. ולכן היו סבורים האנשים שהיו טמאים לנפש אדם, דדייקא ע"י פסח ראשון אפשר להכריע את כל העולם לזכות, ולכן רצו להקריב מיד בפסח ראשון. וזהו מה שאמרו, "לָמָּה נִגָּרַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת קִרְבָּן ה' בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", היינו, שדייקא ע"י פסח ראשון יוכלו לזכות להכריע את כל ישראל לזכות. ועל זה השיב להם משה, "עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה יִצְנָה ה' לָכֶם", דאדרבה, יתכן שכל המקריבים את הפסח ראשון לא יזכו ע"י להכריע את העולם לזכות, ודוקא אתם שתקיימו מצוה קלה יותר - פסח שני, כן תזכו להכריע בזה את כל העולם לזכות, ולכן מעתה ואילך הוו זהירים במצוה קלה כבחמורה, ואל תזלזלו במצוה קלה, כי אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות, ויתכן שדייקא ע"י המצוה הקלה תזכו לשכר בהאי עלמא.

הטעם שב'פסח שני' מותר לאכול מצה עשירה

יש אומרים שבפסח שני מותר לאכול מצה עשירה, ולכן גם בפסח שני אוכלים אפיקומן המורה על פרנסה בהרחבה, לרמז שגם ע"י מצוה קלה של פסח שני, אפשר לזכות לשכר מצוה בהאי עלמא. וביותר מזה חידשו המהר"ל והאבני גזר, שבפסח שני יוצאים אפילו במצוה עשירה, כי 'לחם עוני' כתוב רק פעם אחת בתורה בפרשת ראה (דברים טז, ג) גבי פסח ראשון, אבל בפסח שני יוצאים לכתחילה במצוה עשירה.

ורואים מזה שאכן יש מעלה לפסח שני יותר מפסח ראשון, כי בפסח ראשון מזכירים ענין 'עוני', שצריכים לאכול לחם עוני ואין לאכול מצה 'עשירה', משא"כ בפסח שני לא מוזכר כלל ענין עוני, ואפשר לאכול מצה 'עשירה'. ולכן הוו זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. וזהו מה שאמרו במשנה (אבות פ"ד מ"ט), כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. היינו, שמי שמקיים אפילו מצוה קלה שהוא בחינת עוני, סופו לקיימה מעושר, דדייקא ע"י מצוה קלה זו יזכה לעושר ושכר בהאי עלמא.

פסח שני צריך להיות דוקא בספירת 'חוד שבחוד'

וזקני הרה"ק האמרי מנחם מאלכסנדר זי"ע, ביאר בדרך אחרת מה שאמרו האנשים הטמאים 'למה נגרע', דהנה רואים דבר פלא, שבחוד"מ פסח קוראים תמיד פרשת פסח שני ביום הששי של פסח, שהוא ספירת 'הוד שבחסד', ואילו פסח שני גופא יוצא ב"ד אייר שהוא ספירת 'חסד שבחוד'. ולכן קוראים ביום ו' של פסח פרשת פסח שני, כי יש שייכות בין הוד שבחסד - לחסד שבחוד.

וזה היה טענתם 'למה נגרע' להקריב את הקרבן פסח רק לאחר שיגמר לגמרי חג הפסח הראשון, ב"ד באייר, למה לא נקריב בתוך בני ישראל - כשבני ישראל חוגגים עדיין חג הפסח, ביום הששי של פסח, שהוא אותה בחינה כמו "ד אייר, כי הוא ספירת 'הוד שבחסד', ודומה לספירת 'חסד שבחוד'. ואמר להם משה, "עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה יִצְנָה ה' לָכֶם", וצוה השי"ת שיעשו דייקא ב"ד אייר, כי דייקא אז ב'חסד שבחוד' יש הארה זו, ולא בספירת 'הוד שבחוד'.

(כ"ק אדמו"ר מאונגוואר ארה"ב שליט"א - גל משנת השבע)

ארכיון 'עוז והדר'

הגאון רבי שלמה לוינסטיין שליט"א: הגאון רבי ברוך בער זצ"ל היה אומר: "כשאבוא לשמים לא יהיה לי מה להשיב על השאלה למה מגיע לי גן עדן. אמנם, יש דבר אחד שאני חושב שבגיניו מגיע לי: כל אימת שאני רואה יהודי, תכף ומיד באה לראשי מחשבה: 'ברכות יחולו על ראשו'. על זה יכול להיות שיהיה לי גן עדן."

גדולי עולם מקיימים מצות "ואהבת"

וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ (וי, יח)

הגאון רבי ברוך בער זצ"ל היה אומר: "כשאבוא לשמים לא יהיה לי מה להשיב על השאלה למה מגיע לי גן עדן. אמנם, יש דבר אחד שאני חושב שבגיניו מגיע לי: כל אימת שאני רואה יהודי, תכף ומיד באה לראשי מחשבה: 'ברכות יחולו על ראשו'. על זה יכול להיות שיהיה לי גן עדן."

רבי ברוך בער הגדול! ראתם פעם תמונה שלו? תזהרו לפני כן! רואים על הפרצוף שלו שבערת בו אהבת תורה ויראת שמים. כל היום מוחו היה עסוק בתורה ברמה הגבוהה ביותר. והאדם הגדול הזה לא יודע לענות למה יהיה לו גן עדן, אלא רק משום שקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך!"

ה"חפץ חיים" זצ"ל כותב בספרו "אהבת חסד" (פרק שנים-עשר): "ומאד צריך להזהר שלא יחסר לו מידת החסד אפלו יום אחד מימי חייו, כמו שצריך איש הישראלי להיזהר לענין קביעת עתים לתורה בכל יום."

לא יעבור יום בלי תורה וכלי חסד ליהודי!

סיפר לי רבי יעקב ברונפמן: כשמרן הרב שך זצ"ל היה בגיל תשעים ושתים, סיפרו לו שיש ילד יתום בן שש שלא מצליחים לשמחו בשום דרך שהיא. הוא מסתובב כל היום עם הפרצוף באדמה, ושאלו אותו האם הוא יכול לעשות משהו בענין?

הרב שך ביקש שיביאו את הילד אליו. הרב שך היה מאד מפורסם וגם ילד קטן שכזה שמע עליו, והוא התרגש מאד למשמע ההזמנה.

כשהילד נכנס, שאל אותו הרב שך: "יש לך אופניים?"

"כן", השיב הילד.

"חדשים או ישנים?" הוסיף הרב שך ושאל.

"חדשים".

"באיזה צבע?"

"אדום".

"וואו!" התפעל הרב שך, "אופניים אדמים חדשים - זה צריך להיות משהו משהו... אכפת לך אם אני ארכב עליהם?"

"בשמחה!" השיב הילד.

ביאו את האופנים. מישוה החזיק מצד אחד, ומישוה בצד השני, והרב שך ישב על האופניים...

לילד יש תמונה שהרב שך נוסע על האופניים שלו, ונגמרה לו כל העצבות... עוד סיפר לי: "בעודי עדיין בחור בישיבה, בררו אצלי על בחור מסוים לצורך שידוך. השידוך היה כבר בשלבים מתקדמים, ממש לפני סגירה, ומסרתי אינפורמציה על הבחור. כוונתי, בדברים שאמרתי, היתה לטובה, אך משום מה דברי לא הובנו נכון, והשידוך ירד."

"הייתי עצוב מאד, שבור ורצוף. הלכתי לרבי חיים קניבסקי. נכנסתי לבית והרבנית אמרה לי שאי אפשר להפריע לו. התחננתי אליה: 'תעשי לי טובה! תכניסי לו את הפתק הזה', וכתבתי את כל מה שקרה."

"השעה היתה אחת-עשרה בבוקר, והרבנית אמרה לי שבשעה שתים-עשרה וחצי הוא מסיים, ויעיין בפתק. עברו רק כמה דקות, רבי חיים ירד במדרגות, ושאל את הרבנית: 'מי השאיר את הפתק הזה?' והרבנית הצביעה עלי, שעדיין הייתי שם."

"רבי חיים הושיב אותי על המטה, הניח ידו על כתפי, כאלו הוא חבר שלי... ואמר לי: 'באמת צריך להזהר מאד כשמדברים, אבל לפעמים לא שמים כל כך לב וזה מה שקורה. אתה לא אשם, ובעזרת ה' יהיה לו שידוך טוב'. כך במשך כמה דקות, לא הסיר את ידו, וניחם אותי. הוא פשוט החיה אותי!"

(הגאון רבי שלמה לוינסטיין שליט"א - 'נאה דורש' ויקרא)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: מסביר ה'מאור עינים' - 'נשאת ונתת באמונה', רצה לומר, אם הוא באמונה שמאמין בבורא ב"ה ובתורה בשעת משא ומתן ועוסק על פי התורה הנקראת אמונה, אז 'קבעת עתים', פירוש, כל העתים אפילו שלא בשעת הלימוד כולם הם קביעות לתורה.

מֵאֲזַי צֶדֶק אֲבִי צֶדֶק

מרגלא בפומיה של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימינוב זיע"א: דעו לכם, כשם שרבינו האר"י הקדוש זיע"א לא ירדה נשמתו לעולם הזה אלא כדי להקים ולהעמיד את תלמידו הגדול, מעתיק שמועתו, רבינו חיים ויטאל זיע"א, כך באותה מידה ממש לא הייתה ביאתי לעולם הזה אלא כדי להקים ולהעמיד את תלמידי היקר הרה"ק רבי צבי הירש זיע"א, הוא אשר נודע לתהילת עולמים בתאורו הנשגב "רבי צבי הירש משרת".

בשל כך, כאשר החליט הרה"ק רבי מנחם מנדל שיש בדעתו לעזוב את העיר 'פריסטיק' בה היה מתגורר באותם ימים בהם פגש בו תלמידו רבי צבי הירש ולהעתיק את מעונו אל העיר רימנוב, שם הוצע לו לעלות על כסא הרבנות ולהנהיג את עדתו ברמה, הרי שבראש ובראשונה הוא פנה לתלמידו רבי צבי הירש וביקש ממנו כי יואיל להתלוות עמו למקום מגוריו החדש ואף שם יוסיף אומץ להמשיך ולכהן כנאמן ביתו וכמשרתו בקודש.

אין צורך לומר שרבי צבי הירש נענה בחיוב לבקשת רבו הגדול, ויחד עימו עקר מפריסטיק לרימנוב, שם הרחיב הרה"ק מרימינוב את תפקידיו של רבי צבי הירש והטיל על שכמו משימות חשובות נוספות שהיו קשורות להנהגת רבנות העיר.

אחת מהמשימות שרבי צבי הירש נעשה אחראי להם הייתה ביקורת המידות והמשקולות של חנויות העיר, וכאותה מוצת עשה שבצטוינו בפרשת השבוע, פרשת קדושים (ויקרא יט לה-לז): 'לֹא תַעֲשׂוּ עֹלָל בְּמִשְׁפַּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשְׁוֹרָה. מֵאֲזַי צֶדֶק אֲבִי צֶדֶק אֵיפֹת צֶדֶק וְהָיָה צֶדֶק יְהוָה לָכֵם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְשָׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי ה'.'

הלכה פסוקה היא בדברי הרמב"ם (הלכות גניבה, פרק ח הלכה כ): "חייבין בית דין להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שיהיו מחזירין על החנויות ומצדיקין את המאזנים ואת המדות ופוסקין את השערים, וכל מי שנמצא עמו משקל חסר או מדה חסרה או מאזנים מקולקלין, רשות יש להן להכותו כפי כוחו ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר".

כיון שמחובת הבית דין היא להעמיד שוטרים על עניין זה, הרי שהרה"ק מרימינוב מינה את רבי צבי הירש להיות שוטרו על עניין זה, כשהוא מצרף אליו עוזר שילך יחד עימו ויסייע בידו במלאכת הקודש. ואף יום מיוחד קבע להם לכך: ערב ראש חודש. בכל ערב ראש חודש, הלוא הוא יום כיפור קטן, היה רבי צבי הירש, יחד עם עוזרו, יוצאים למסע בין כל חנויות העיר רימנוב, שכן כך הורה רב העיר, שלא תהא חנות אחת, גדולה או קטנה, או אפילו דוכן בשוק, שתהא פטורה מבדיקה מקפת של כל המידות והמשקולות המצויות בהם. וכבוד רב היו בעלי החנויות של העיר, החנוונים והירקנים וכיוצא בהם, נוהגים בשליחי בית דין הללו. מכניסים אותם לחנויות בחרדת קודש

ומגישים בפניהם את כל המידות והמשקולות, והם בוחנים אותם בעיון ובדקדוק רב, לדעת כי אין בהם משקל פחות או יותר ולראות כי הם מתוקנות היטב כדת של תורה.

כך היה עולם כמנהגו נוהג במשך זמן רב, עד שבפעם אחת התבלבלו היוצרות והתערבבו סדרי בראשית ואחד מבעלי החנויות לא זכר את אשר לפניו. זחה עליו רוחו ונכנסה בו רוח שטות להתנהג שלא כראוי. תחילת דבר הייתה כשאותו בעל חנות, איש מכובד ומטובי קהילת רימנוב, לא מצא לנכון לקבל בעצמו את פני שליחי בית דין, רבי צבי הירש ועוזרו, ותחת לשרתם כהוגן ולעמוד בפניהם כעבדא קמי מריה, בחר לשלוח אליהם את אחד מעובדי החנות כדי שיתעסק עימם. כאילו זה למטה מכבודו להיות זה שמוגיש להם את האבנים לבדיקה.

כמובן ששליחי בית דין מחלו על עלבונם וערכו את ביקורת המידות והמשקולות כהרגלם

בפחדו הגדול החליט הסוחר לעשות מעשה ולבקש מחילה בפני קהל ועדה על העוון אשר חטא. הסוחר חלץ את נעליו ופילס לעצמו דרך אל הבימה. בראש מורכן עמד הסוחר על הבימה וביקש סליחה ומחילה על מעשיו ודיבוריו. הרה"ק מרימינוב קיבל את דבריו והחליט להטיל עליו קנס גדול של חמישים מטבעות זהב, ועוד הוסיף והתנה זאת, שהסוחר יפייס את רבי צבי הירש וישמע ממנו כי הוא אכן מוחל לו

וכמנהגם. עובד החנות הגיש בפניהם את כל המידות והמשקולות והם בחנו אותם בדקדוק רב, ואכן הגיעו למסקנה כי הכל כשר וישר על הצד היותר טוב. כל האבנים כשרות הם ואין בהם כל פגם.

עוד הם מבקשים לצאת מהחנות כדי להמשיך בדרכם, והנה עיניו של רבי צבי הירש צדו אבן משקל שהייתה מונחת על רצפת החנות, מחזיקה את הדלת לבל תסגר. התכופף רבי צבי הירש אל עבר אבן משקל זו, הרים אותה ובחן אותה. עד מהרה גילה רבי צבי הירש כי מדובר באבן פגומה שאסור לאדם להחזיקה בבית.

חזר רבי צבי הירש אל החנות, אלא שהפעם לא המשיך לשוחח עם עובד החנות אלא החליט לפנות אל בעל החנות עצמו ולהעיר לו על המכשלה אשר תחת ידו, שהרי גמרא ערוכה היא במסכת בבא בתרא (פס"ט): "אמר רב יהודה אמר

רב: אסור לאדם ששישה מדה חסרה או יתרה והם בוחנים אותם בעיון ובדקדוק רב, לדעת כי אין בהם משקל פחות או יותר ולראות כי הם מתוקנות היטב כדת של תורה.

כך היה עולם כמנהגו נוהג במשך זמן רב, עד שבפעם אחת התבלבלו היוצרות והתערבבו סדרי בראשית ואחד מבעלי החנויות לא זכר את אשר לפניו. זחה עליו רוחו ונכנסה בו רוח שטות להתנהג שלא כראוי. תחילת דבר הייתה כשאותו בעל חנות, איש מכובד ומטובי קהילת רימנוב, לא מצא לנכון לקבל בעצמו את פני שליחי בית דין, רבי צבי הירש ועוזרו, ותחת לשרתם כהוגן ולעמוד בפניהם כעבדא קמי מריה, בחר לשלוח אליהם את אחד מעובדי החנות כדי שיתעסק עימם. כאילו זה למטה מכבודו להיות זה שמוגיש להם את האבנים לבדיקה.

כמובן ששליחי בית דין מחלו על עלבונם וערכו את ביקורת המידות והמשקולות כהרגלם

וכמנהגם. עובד החנות הגיש בפניהם את כל המידות והמשקולות והם בחנו אותם בדקדוק רב, ואכן הגיעו למסקנה כי הכל כשר וישר על הצד היותר טוב. כל האבנים כשרות הם ואין בהם כל פגם.

עוד הם מבקשים לצאת מהחנות כדי להמשיך בדרכם, והנה עיניו של רבי צבי הירש צדו אבן משקל שהייתה מונחת על רצפת החנות, מחזיקה את הדלת לבל תסגר. התכופף רבי צבי הירש אל עבר אבן משקל זו, הרים אותה ובחן אותה. עד מהרה גילה רבי צבי הירש כי מדובר באבן פגומה שאסור לאדם להחזיקה בבית.

חזר רבי צבי הירש אל החנות, אלא שהפעם לא המשיך לשוחח עם עובד החנות אלא החליט לפנות אל בעל החנות עצמו ולהעיר לו על המכשלה אשר תחת ידו, שהרי גמרא ערוכה היא במסכת בבא בתרא (פס"ט): "אמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם ששישה מדה חסרה או יתרה והם בוחנים אותם בעיון ובדקדוק רב, לדעת כי אין בהם משקל פחות או יותר ולראות כי הם מתוקנות היטב כדת של תורה.

השבוע במדור:

בארצות שהשמש אינה שוקעת במשך חודשים, האם עוברים על בל תלין | שחר פועל ולא שילם לו ביומו, וטס עמו למקום שעדיין החמה זורחת ושילם | בענין המכשול המצוי בזמנינו במשקלות אלקטרוניות | הקדמת בורא נפשות ל'מעין שלוש' - באכילת עוגה ואורז | הקדמת בורא נפשות ל'מעין שלוש' - בקפה ועוגה

בענין המכשול המצוי בזמנינו במשקלות אלקטרוניות

הגאון רבי משה בראנדסדארפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה ובעל שו"ת היכל הוראה

בזמנינו נפוץ השימוש במשקלות אלקטרוניות, ואין דרכם של המוכרים להכריע במשקולות אלקטרוניות, דמכיון שהמשקל האלקטרוני מחשב את כל המשקל, ואינו כמאזנים שהמוכר צריך לחשב הסכום, אלא המשקל מציג את סכום התשלום

לפי משקל המוצר. יתרה מכך, כתוצאה משימוש במשקל אלקטרוני, לרוב יוצא דלא רק שאינם מכריעים, אלא אדרבה יש הוספה על המשקל, כי המשקל האלקטרוני מחשב רק סכום עגול, דהיינו רק לחמשיית או עשיריות. לדוגמא: אם אחד קונה מוצר שמשקלו 0.973 ק"ג מעגל אותו המשקל האלקטרוני למשקל של 0.975 ק"ג, וכן אם המשקל האמיתי הוא 1.768 אז מעגל אותו למשקל של 1.770 ק"ג. ודבר זה יכול כל אחד בעצמו לבדוק בחשבון שהוא מקבל מהחנות אחרי קניית מוצר שמחירו עפ"י משקל.

הרי שיש בזה מכשול גדול שנשלים בזה בעלי החנויות דלא רק שאינם מכריעים המשקלות אלא אף מוסיפים יתר על המשקל, וכבר אמרו חז"ל בענין איסור מדות ומשקלות שהקפידה בהם התורה ביותר, ועוברים על איסור מן התורה שנאמר (בפרשתנו קדושים יט, לו) "מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם" (ועיין במכ"ם הל' גביה פ"ח הל' יב, וע"ע בשו"ע חו"מ סי' רלא הל' הונאה ומקח טעות, ובספר החינוך מצוה רנט) ועונש העובר עליהם קשה מעונשן של עריות (עיין יבמות כא ע"א)...

והאמת אגיד דעל כל ענין המשקלות שאינן נזהרין בזה בזמנינו, כבר צווח על זה מרן רבינו הקנה בשם זי"ע, שאף אנשים ממחנינו שיש להם חנויות אין מקפידין על זה, אם זה מחמת שאין יודעים חומרת האיסור ואם בזדון ליבם בראותם שאין מעוררים על זה, ואכן כבר מלפנים עוררו על כך הרבנים שליט"א שצריכים לעמוד הן על הכרעת המשקלות והן לאפס את המשקל וכנ"ל. וכמו"כ הקונה צריך לעורר את המוכר על כך כדי שלא יכשל באיסור ד"לפני עיור", או המוכר יוסיף עוד קצת מהמוצר על המשקל.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

בארצות שהשמש אינה שוקעת במשך חודשים, האם עוברים על בל תלין

שאלה: בארצות הצפוניות, שבקיץ השמש אינה שוקעת במשך שלושה חודשים, וכן בחורף השמש אינה עולה במשך שלושה חודשים, האם השוכר פועל עובר על בל תלין?

תשובה: התפארת ישראל בברכות (בועז סוף פ"א) כתב שאדם הנמצא במקומות האלו, ישמור שבת לאחר שסיבובים של כ"ד שעות, ובהקפה השביעית הרי זה אצלו שבת, ויתחיל למנות מהמקום שהגיע שם אליו, כי נותנים לו את חומרת המקום וקולות המקום שיצא משם, ונמצא ששני אנשים הגרים בעיר אחת, זה שומר שבת ביום אחד, וזה ביום אחר, כל אחד לפי המקום שמשם הגיע, ומ"מ אם יעשה מלאכה בשבת, אינו חייב מיתה, ולא חטאת דלא עדיף ממי שהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת. וגם יכול להתפלל שחרית וערבית, ולומר מעריב ערבים ויוצר אור, אף על גב שלהן לילה כיום יאיר, אפילו הכי הן לפי מקומן אומרים כך.

והנה לגבי בל תלין עדיין יש להסתפק, כיון שהתורה אמרה לא תבא עליו השמש, משמע שהקפידה היא בשקיעת השמש, והכא השמש אינה שוקעת, מאידך זיל בתר טעמא, ואליה הוא נושא את נפשו, וכי בארצות אלו, אינו נושא את נפשו עבור כך ואם לא יתנו לו את משכורתו שלושה חודשים איך יחיה, ואיך יפרנס את משפחתו, וצ"ע.

ומ"מ מסתבר שאם יש לו מעות, שעובר על הלאו דרבנן, 'אל תאמר לרעך לך ושוב, ויש אתך', אף שיתכן שאינו עובר על איסור תורה.

שחר פועל ולא שילם לו ביומו, וטס עמו למקום שעדיין החמה זורחת ושילם

שאלה: אדם ששכר פועל ולא שילם לו ביומו, ולאחר שקעה השמש נסעו שניהם במטוס, והגיעו למקום שעדיין לא שקעה השמש, ושילם לו, האם תיקן את הלאו לא תבא עליו השמש, וקיים המצוה של ביומו תתן שכרו?

תשובה: בפסקי תשובה (סימן רנב) דן האם מי שכבר שמר שבת, או צם ביום הכיפורים, או שעבר הפסח, והלך בגמלא פרחא, למקום שעדיין לא שקעה השמש, האם צריך שוב לקיים המצוות. וכתב האמרי אמת, שאינו צריך לקיים שוב את המצוות, כיון שכבר קיים את מערב עד ערב תשבתו שבתכם, וכן כבר קיים את עד יום האחד ועשרים לחודש בערב, ויותר מזה אינו מחויב, ואם עדיין לא קרא קריאת שמע של ערבית, ועבר למקום אחר לא קיים המצוה.

והנה בתענית (דף כ"א) מסופר על נקדימון בן גוריון, שקנה את המים מהגוי, וביקש רחמים וירדו גשמים עד שנתמלאו שתים עשרה מעינות מים והותירו, ומ"מ ביקש לו הכסף כיון שטען שכבר שקעה חמה, וגשמים ברשותי ירדו, חזר ונכנס לבית המקדש נתעטף ועמד בתפלה, ואמר לפניו רבונו של עולם הודע שיש לך אהובים בעולמך, מיד נתפזרו העבים וזרחה החמה, באותה שעה אמר לו האדון אילו לא נקדרה החמה היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותי. והנה בגבורות ארי, מבואר בדבריו שהחמה כבר שקעה וחזרה וזרחה, חזינו שעדיין נחשב ליום.

והיה אפשר לדחות שאם החמה זרחה כאן במקום הזה, אז זה עדיין נחשב ליום, ואז באמת היה אפשר לקיים המצוות, של אותו היום, ואם היה פסח או שבת, היו חייבים לחזור ולשמור את הפסח ולחזור ולהקפיד שלא לעשות מלאכות, אבל אם נסע למקום אחר, שוב אינו יכול לחזור ולקיים את המצוה, וצ"ע.

הקדמת בורא נפשות למעין שלוש - באכילת עוגה ואורז

שאלה: אכל עוגה ואורז שצריך לברך אחריהם מעין שלוש ובורא נפשות, מה יקדים לברך.

תשובה: למרות שבעלמא יש להקדים מעין ג' לבורא נפשות (ביאור הלכה רב ד"ה ברכה), אכן לאחר אכילת אורז יש להקדים ולברך 'בורא נפשות' ורק אחר כך 'על המוחיה'. כיון שיש דעות (הובאו בשערי תשובה רח, ט) שאם בירך על המוחיה אחר אורז, נפטר בדיעבד "כיון דאורז מיון זיין וגידולו מן הארץ ברכת על המוחיה פוטרתו, אף אם לא אכל אלא אורז. בדדיעבד נפיק בברכת על המוחיה דמקרי שפיר מוחיה וכלכלה". ולא רק כשבירך על האורז בעצמו על המוחיה נפטר בדיעבד, אלא גם כשבירך על עוגה נפטר האורז ואף אם לא כיון בהדיא לפטור את האורז (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - תפז).

הקדמת בורא נפשות למעין שלוש - בקפה ועוגה

שאלה: מה יקדים לברך בשעה שמחויב בברכת מעין שלוש ובורא נפשות, כגון אחר אכילת קפה ועוגה.

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א ראש בית הוראה הכללי ירושלים גאב"ד מרכז פתח תקוה

ארכיון 'עוז והדר'

תשובה: אם חיוב 'בורא נפשות' נובע משתייה, יקדים ברכת מעין שלוש. אולם אם מחוייב בבורא נפשות אחר אכילת פרי או ירק, ראוי להקדים ברכת 'בורא נפשות' לברכת 'על המוחיה'.

כיון שבברכת מעין שלוש מודה "על תנובת השדה" ופוסט בזה בדיעבד אף אותם הבאים מתנובת השדה (סמ"ק; הובא ברמיה בבית יוסף רח, יג', בחיי אדם נא, ג. ובכף החיים רח, עג) "נפטרים התפוחים בברכת מעין ג' משום דהו בכלל ועל תנובת השדה שאומר בברכת מעין ג". ואף שבשער הציון (שם ד) דחה סברא זו, מכל מקום לכתחילה יש לחוש לשיטה זו.

אמנם אם בלאו הכי צריך לברך 'בורא נפשות' על מה שאינו בכלל "תנובת השדה" כגון ששתה כנ"ל או אחר אכילת בשר, גבינה וכדו', יקדים לברך מעין שלוש.

המשך בעמ' ז'

אוצרות הפרשה

אני שיח ומעורר עליו רחמים. נענו הסובבים ואמרו לרבי צבי הירש: תנוח דעתך שכבר פייס הסוחר את רבינו הקדוש, ולא זו בלבד, אלא שהוא בא לפייס גם אותך. תיכף ומיד נענה רבי צבי הירש לפיוסו של אותו סוחר והודיע לו כי הוא מוחל לו בלבב שלם.

◆◆◆

כתב הרה"ק ה'מאור עינים' זיע"א (מסכת שבת): 'נשאת ונתת באמונה' וכו' (לא), רוצה לומר, כי הנה עסק משא ומתן הוא גם כן עבודה ותורה, כי כמה דינים יש על זה. ואמר הרב הבעל שם טוב ע"ה נבג"מ, כי אם האדם הלומד את התורה לשם הבורא ברוך הוא, למשל, אם לומד המשנה 'המחליף פרה בחמור' הוא חשוב מאוד לפני הבורא ברוך הוא, כל שכן אם עושה הדבר ומחליף פרה בחמור ומנהיג עצמו בזה על פי התורה ודאי יותר חשוב עבודה מעולה, כי בכל דבר שיש בעולם הכל לא בראו אלא לכבודו, כי כל דבר קטן וגדול אינו מתנהג כי אם על פי התורה, אם לא באומות שמתנהגים על ידי מזלות, ומכל דבר יכול לעבוד את ה' ולהכיר נפלאות הבורא ברוך הוא ושכל העליון ישיג מתוכו. וגם כן בפשוט, אם מתנהג על פי התורה דהיינו 'איפה צדק ומדה צדק ומאזני צדק' הוא גם כן מקיים מצוה, ישב ולא עבר עבירה וכו' וא"כ כשמתנהג כן אזי הוא עוסק בתורה תמיד אפילו בשעה שעוסק בסחורה. והוא 'נשאת ונתת באמונה', רצה לומר, אם הוא באמונה שמאמין בבורא ב"ה ובתורה בשעת משא ומתן ועוסק על פי התורה הנקראת אמונה, אז 'קבעת עתים', פירוש, כל העתים אפילו שלא בשעת הלימוד כולם הם קביעות לתורה.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

רבי צבי הירש משרת.

בפחדו הגדול החליט הסוחר לעשות מעשה ולבקש מחילה בפני קהל ועדה על העוון אשר חטא. הסוחר חלץ את נעליו ופילס לעצמו דרך אל הבימה. בראש מורכן עמד הסוחר על הבימה ובקש סליחה ומחילה על מעשיו ודיבוריו. הרה"ק מרימינוב קיבל את דבריו והחליט להטיל עליו קנס גדול של חמישים מטבעות זהב, ועוד הוסיף והתנה זאת, שהסוחר יפייס את רבי צבי הירש וישמע ממנו כי הוא אכן מוחל לו.

אגב דבריו, השמיע הרה"ק מרימינוב עוד דברים נוקבים: שמעתי עליך כי לגלגת וצחקת על מידת למדנותו של רבי צבי הירש משרתי. דע לך כי מסופק אני אם הירש מתיבטא שלך לעתיד לבוא בעולם העליון יהיה תלמיד חכם גדול כמותו!?

לאחר שהקהל הרב שגדש את בית הכנסת יצא לדרכו ביקש הסוחר לפייס את רבי צבי הירש על עלבונו, אלא שלא הצליח למצוא אותו. רק לאחר חיפושים רבים, עם אנשים נוספים שנועקו לעזרתו, מצאו אותו כשהוא מסוגר בחדר צדדי והוא אומר פרקי תהילים בבכיות גדולות וברגש רב. נראה היה רבי צבי הירש כמי שמבקש רחמים רבים על חולה מסוכן.

הסובבים פנו לרבי צבי הירש ושאלוהו: על מה ולמה באים בכיות אלו ואמירת מזמורי התהלים? נענה רבי צבי הירש והשיב להם כמסיח לפי תומו: אמנם אני לא סיפרתי כלום לרבי הגדול, אולם שמעתי כי נודע לרבי הגדול על המאורע אשר אירע בחנותו של הסוחר, ועתה חרד אני אפוא לבל ייענש חלילה אותו סוחר, ולכן שופך

אך יצאו יצא רבי צבי הירש מחדרו של הרה"ק מרימינוב, ועוזרו פתח את פיו וסיפר להרה"ק מרימינוב את כל האמת לאמיתה: כך וכך היה מעשה בחנות פלונית השייכת לאדם פלוני אשר בז ולגלג בדברים מכוערים על רבי צבי הירש.

נחרד הרה"ק מרימינוב עד למאוד, ויצווה לקרוא אליו את שמש בית הדין ויורה לו: מבקש אני לכנס אספה דחופה בבית הכנסת המרכזי של העיר, היום בין מנחה לערבית. צא כעת והכרז אצל כל בני העיר כי איש בל ייעדר היום מבית הכנסת שכן מבקש אני לדרוש באזניהם בדברים העומדים ברומם של עולם.

בית הכנסת המרכזי של רימינוב היה מלא וגדוש באנשי העיר בשעה שהרה"ק רבי מנחם מנדל עלה על הבימה והחל לדבר דברים חוצבי להבות אש על עניין מידות ומשקלות שאינם כתיקונם. רק לאחר שסיים דברות קדשו בעניין זה, החל הרה"ק מרימינוב להרעיש עולמות על העוון הגדול מנשוא של אדם המבזה תלמיד חכם בכלל ושליח בית דין בפרט.

מרבית הנוכחים בבית הכנסת לא ידעו על מה נסובו דברי הרה"ק מרימינוב, אולם אותו סוחר בעל חנות ידע גם ידע כי בשלו הסער הגדול והנורא הזה. הוא שמע את דברי התוכחה הקשים וההרגשים של הרה"ק רבי מנחם מנדל והבין כי בשביל אותם דברי בלע שהשמיע היום באזני רבי צבי הירש חרד הרבי את כל החרדה הגדולה הזאת. הוא הוסיף להבין כי "נשיכתך נשיכת שועל ועקיצתך עקיצת עקרב ולחישתך לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש", וכי חרב חדה מונחת על צווארו אם לא יפייס את הרה"ק מרימינוב ואת

י"א אייר תרנ"א

הגה"ק רבי הלל ליכטנשטיין

מקאלאמייא זי"ע

בעל משכיל אל דל ועוד

קודש הלולים

כאשר נשאל למרן החתם סופר, על תלמידיו הגה"צ רבי הלל קאלאמייא, ועל חבירו ש"ב הגה"צ רבי הלל מסאסרעגן, השיב החתם סופר זצ"ל: "קודש הלולים לה".

זה לשון מכתב קודש מרבינו החתם סופר זצ"ל: בעזה"ת הלל בן שחר ניהו תלמידי מופלא סמוך לאיש, הוא הב' חתן תמים, המופלג בתורה ויראה מהו' הלל בן הרבני מהו' בענדיט נ"י מק"ק וועטש, הוא אחד מיוחד ממופלאי בני ישיבתנו מלא על כל גדותיו בגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים, שכלו צח ומצוחצח, ועוד קודמת יראתו וחכמתו כי רבה, ואהבת נפש אהבתיו על כן אנטרהו בעטרת חכמים וכו'.

(בית הילל)

כתב את ספרו 'עת לעשות' בדמעות

ידוע שרבי הלל כתב את ספרו 'עת לעשות' בדמעות, שהיה אוגר את מי דמעותיו שהזיל בעת אמירת 'תיקון חצות', אותן עירב עם תמצית דיו לכתוב את ספריו.

(מפי ספרים וסופרים - פרקי אבות ח"ב, עמ' שיח)

✚ ✚ ✚

י"א אייר תקפ"ז

הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע

בעל זרע קודש

מחלוקת עם הסופר אם פתוחה או סתומה...

בעת שהותו של הרה"ק רבי שלום מקאמינקא

והוא ביקש מאביו שירשה לו להשתמש עמו. ענה לו, דע לך בני, כשאני מתפלל בסידור, אינני מוציא את עיני ממנו, את כל התפילה מראשיתה ועד סופה אני קורא בו, אינני מודלג אות ולא מחסיר הגיית תיבה.

חוששני, שאם לא תתפלל בסידור כדרך שאני מתפלל בו, אז יתבעני הסידור לדין על שהוצאתי מרשותי, ומסרתיו לידי מי שאינו נוהג בי את כל מנהגי התפילה שלי.

לאחר שהרבה להפציר, ונתן את הבטחתו כי לא יחסיר אות אחת מהתפילה, נאות לו, ואף מסרו לו במתנה גמורה. כמה ימים לאחר שהעניק לו את הסידור, אמר רבינו לבנו, חזק ובורך, היום שאלתי את הסידור כיצד אתה מתפלל בו, ואמר לי שהוא שש ושמש על שנתת לי במתנה, כי אתה מתפלל בו כיאות, ואינך מחסיר בתפילתך אפילו אות אחת.

✚ ✚ ✚

י"ג אייר תרל"ה

הרה"ק רבי יוסף מראדוויל זי"ע

להמתין ג' ימים לקריאת השם לבת

אמר הרה"ק רבי יוסף מראדוויל זצ"ל ששמע מדודו הרה"ק רבי נחמן מסקאט (נכד הרה"ק ר"י מיאמפלא) שקבלה בידו מאבותיו הקדושים, שאם נולדה בת ביום ה' שאין עוד שלשה ימים קודם שבת קודש יקראו שם בשבת השניה. ואמר הטעם דבת היא בחינת לבנה (עי' ת"ז בהקדמה יג), ואין מקדשין קודם שלשה ימים (שו"ע או"ח סי' תכ"ו סעיף ד' ונו"כ שם).

(תורת המגיד מזלאטשוב - עמ' קסג)

✚ ✚ ✚

ט"ז אייר תשס"ג

הגה"צ רבי יחיאל מיכל פיינשטיין

זצ"ל

ראש ישיבת בית יהודה

חידוש נפלא בהגדרת 'בר בי רב דחד יומא'

איתא בגמ' (חגיגה ה:) רב אידי אבוב דרבי יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא וחד יומא בבי רב. והווי קרו ליה רבנן בר בי רב דחד יומא וכו' לומר לך: כל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה - מעלה עליו הכתוב כאילו עסק כל השנה כולה.

הנה יש להניח שהאמורא רב אידי לא היה יושב בטל בששת חודשי נסיעתו, ובוודאי שהיה עוסק בתורה יומם ולילה גם בחודשים אלה, ואם כן מדוע קראו לו חכמים "בר בי רב דחד יומא"? ומדוע דרש עליו ר' יוחנן את הפסוק ממנו למדים שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד בשנה, כאילו עוסק כל השנה כולה, והלא אין ספק שרב אידי עסק בתורה במשך כל השנה כולה?

תירץ בזה הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל: רק לימוד תורה בין כותלי הישיבה עושה את האדם ל"בר בי רב", ואילו העוסק בתורה בדרכים, למרות שהוא מקיים מצות תלמוד תורה, מכל מקום אינו נקרא "בר בי רב". ומכיון שרב אידי למד תורה בין כותלי הישיבה רק יום אחד, על כן הוא נקרא "בר בי רב דחד יומא".

(דף על הדף)

זצ"ל בראפשיץ היה מעשה שכתבו שם ס"ת להרה"ק מראפשיץ זצ"ל, והוא מסר להסופר את חדרו המיוחד (קוויטל שטוב) שיכתוב שם בלי הפרעה, וצוה עליו שלא יתן לשום אדם להיכנס שם.

בבוקר אחד לאחר תפלת שחרית רצו ה'חבראי' לשותות לחיים, ולא היה להם, הם ידעו שבחדרו של הרבי נמצא יי"ש ורצו לקחתו משם, ניגשו אל הסופר והפצירו בו שירשה להם לקחת את היי"ש, אבל הוא לא הסכים בשום אופן, רק אם הרה"ק זצ"ל יצוה לו, ה'חבראי' היו מוכנים לילך אל הרה"ק מראפשיץ לבקשו כנ"ל, לולא שהרה"ק מקאמינקא זצ"ל מחה בהם באמרו שאינו כדאי לבלבל את הצדיק בשביל דבר זה, באין ברירה הלכו בדרך אחר דאחד מהם אחז את הסופר בחזקה והשאר דחפו על הדלת בכח עד שפתחוהו, ונכנסו פנימה - שתו לחיים ויצאו.

הסופר התחיל לצעוק בקול רם ואיים עליהם, הם פחדו שלא יתודע הדבר לרבים, כי שמא יקפיד על מעשה זו.

שת הרבי מקאמינקא זצ"ל עצה בנפשו, והקדים עצמו לבוא אל רבו זצ"ל טרם שיבוא הסופר, והוא סיפר את הדבר בדרך שחוק שלא להעלות חרון אפו, וכה אמר:

ידע נא רבי ומורי, שהיה לנו היום עסק ביש עם הסופר! המחלוקת נתהווה אודות פתיחה וסתיומה, דהוא טען שצריך להיות סתימה, ואנו עמדנו על דעתנו דצריך לעשות פתיחה!

מה?! - שאל הרה"ק מראפשיץ בתמימה ופחד גם יחד - היה לכם שאלה בס"ת, ולא שאלתם אותי? היתכן?

לא, לא! - הרגיע אותו רבי שלום - השאלה לא היתה בהס"ת רק על הדלת, ומעשה שהיה כך היה: אנחנו רצינו להיכנס לחדר "לחיים", והיי"ש היה מונח בהחדר אשר מסר רבנו להסופר, והוא לא הניח אותנו ליכנס לשם, אבל אנחנו התגברנו עליו ופתחנו את הדלת בעל כרחו, וזה היה הויכוח בינינו, שהוא טען שהדלת צריכה להיות סתומה... ואנחנו החלטנו שכאן המקום לעשות פתיחה... וכן עשינו.

כשמוע הרה"ק מראפשיץ את דברי רבינו, צחק ונהנה.

(אוהב שלום, עמ' קכו)

✚ ✚ ✚

י"ב אייר תרס"ח

הצדיק המלובן

הרה"ק רבי מסעוד

אבוחצירא זי"ע

הסידור המאיר עיניים

באחד הימים, שב רבינו מהדרך, והביא עמו סידור חדש ונאה בעל אותיות גדולות ומאירות עיניים. בנו בבא סאלי זיע"א שהיה אז כבן תשע שנים, התעניין בסידור המאיר עיניים, זה מצא חן בעיניו,

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריין שליט"א

בס"ד, גיליון כ"א

ניקוי וקפול בגדים בשבת

כתב שלא לעשות את המגדרת חד, אלא עב ורחב בראשו, שש"כ שם סע' לט-מ].

ה. איסור קיפול בגדים בשבת.

א. אין מקפלים בגדים בשבת, משום איסור מתקן מנא, אלא אם כן יתקיימו בו תנאים אלו:

א. שהקיפול נעשה לצורך שבת כדי ללבשם בו ביום.

ב. שהקיפול נעשה על ידי אדם אחד, דבשני בני אדם הקיפול מתקן יותר. ולקפל על גבי ספסל דינו כשנים.

ג. בגדים חדשים שלא נתכבסו מעולם ואין הקיפול ניכר אצלם כל כך.

ד. בגדים לבנים, דבצבועים הקיפול מתקן יותר. [ועיין בשולחן שלמה שם ס"ח דבזמנינו אין חילוק בזה].

ה. כשאין לו להחליף בגד אחר של שבת. [שו"ע ומ"ב שם ס"ג].

ב. מותר לקפל בגד בשבת שלא לפי קיפולו הרגיל בימות החול. [שו"ע שם, וכתב בשולחן שלמה שם הע"י, דדוקא בקיפול אחר לגמרי מותר, אך לצד ההפוך מהקיפולים הרגילים אין להתיר].

ג. כתב בדעת תורה [שם ס"ג] מה שהותר לקפל שלא כסדר קיפולו הרגיל הוא דווקא כשחוזר ומקפלו במוצאי שבת בקיפולו הרגיל, או כשעושה בכל שבת קיפול אחר.

ד. כתב המשנה ברורה [שם סק"ט] מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא לקפל כלל ודאי עדיף.

ו. אופנים שאין בהם איסור קיפול.

א. בגד שאין בו מקום קבוע לקיפול, מותר לקפלו בכל אופן. [פסקי תשובות שם אות ו'].
ב. מותר לקפל כבסים שנתייבשו מערב שבת, אם אין כוונתו לקיפול הבגד, וגם אינו מקפיד על צורת הקיפול, אלא כוונתו להקל על סידור הבגד במקומו. [שש"כ פט"ו סמ"י].

ג. בגדים עבים כגון סוּדָר חורף, שמיכות, וכל כיוצא בהם, מותר לקפל בשבת, כיון שאין הקיפול ניכר בהם. [שש"כ שם, חוט שני חא"ב ער"ג].
ד. מגבעת שנתקמטה, מותר ליישרה, דאיסור קיפול הוא דווקא היכי דשייך לעשותו לשם תיקון, מה שאין כן במגבעת דאין היישר לשם תיקון אלא להחזירו למצב הרגיל מותר. [שש"כ שם סמ"ז, ובחוט שני שם החמיר במגבעת קשה, ולא התיר ליישרו אלא כלאחר יד כגון שיתלהו באופן שיתיישר ע"ז, או שילבשו על תינוק].

ה. הכנסת השטריימל לתוך הקופסא, מסתבר דאין בזה איסור. [שש"כ שם הע' קנח בשם הגרש"א].
ו. מותר להניח בשבת מכנסים מסודרים לפי הכפלים על גבי קולב, כיון שעושה זה רק כדי שלא יתקלקלו המכנסיים. [שולחן שלמה שם הע"ט].
ז. מותר לקפל מפיונים, להכניסם לכלי המיוחד עבורם. [שו"ת שבט הלוי ח"ה סל"ה, וכתב שם דצריך עיון אם מותר לעשות מהם צורות מיוחדות לנו, ובשש"כ פ"א סמ"א הביא מהגרש"א דאסור לקפל הנייר בצורה מיוחדת, משום דדומה לבנין, ובשו"ת באר משה ח"ח סקל"ד סבר דמותר לעשות צורות מיוחדות לנו במפיונים, דרחוק מהשכל לומר שבנייר רך יהיה דין בונה].

ח. מותר לקפל ניירות כדי שלא יתקלקלו, וגם אם מקפיד על קיפול מיוחד, מכל מקום אין זה אלא למנוע קלקול, ולא דמי לבגד משתמשים בו תדיר ורוצה בקיפולו לתקנת הבגד. וכל שכן שמותר ליישר קפלים של דף שנתקמט. אולם אסור לעטוף כריכה של ספר בנייר עטיפה אם הוא עושה קיפולים בנייר כדי להתאימו לספר, דהוי כעושה כלי מכסה מגן לספר. [שולחן שלמה שם ס"ט ב].

סידור השערות בשבת

לאורג ופוצע.

ג. אמנם לקבץ השערות המפוזרות כדי לחברם בסרט או בקשת מותר.

ד. מותר להחליק ולסדר השיער באצבעות הידים. [ע"פ שו"ע ומ"ב סימן שג סכ"י, שעה"צ סקע"א, שש"כ פ"ד סנ"ב].

א. בגד שהתלכלך באבק או בעפר.

א. בגד שמקפיד על נקיונו, אסור לנערו אפילו בידו, משום איסור מלבן, ואם אין מקפיד על נקיונו כגון שלבשו לפעמים בלא ניעור, מותר. [רמ"א ומ"ב סימן שב ס"א, ביה"ל ד"ה עלה].

ב. אמנם כיון שקשה להבחין באיזה בגד מקפיד ובאיזה לא, יש להיזהר בכל הבגדים שלא לנערם [לנקותם], והמחמיר בזה תבוא עליו ברכה, והמיקל לנער בגד שאין מקפיד על נקיונו, יש לו על מי לסמוך, וטוב לנערו על ידי שינוי כלאחר יד. [ביה"ל שם ד"ה לחוש לדבריו].

ג. אך לא ינער בחוזק, דבזה מוכח שמקפיד עליו. [שש"כ פט"ו סכ"ח בשם הגרש"א].

ד. לכתחילה טוב ליהרר להניח כובעו ובגדיו במקומות שמורים, שלא יפלו לארץ ויתלכלכו מאבק וכיוצא בזה. וכן טוב שלא ליקח תינוק על ידיו כשחושש שיתלכלכו בגדיו, כדי שלא יבוא ח"ו לחילול שבת. [מ"ב שם סק"ו וביה"ל הנ"ל, ובסימן רסב סק"ו הביא המ"ב מספר חסידים שלא יקח אדם ילד בשבת עד שישים תחילה כר בחיקו כדי שלא יטנף בגדיו].

ה. מותר למי שבגדו התלכלך, להכנס ככוונה במקום שרבים מצוים שם בדוחק, כדי שהבגד התנקה מעצמו. [הגרש"ז אויערבאך בשולחן שלמה שם עתנ"ט].

ב. בגד שהתלכלך ממיני אוכלים.

א. אם הליכלוך לא נתייבש עדיין, מותר לנקותו בשינוי קצת [דלא כימות החול], כגון שמשפשף הבגד מבפנים, או שמגרדו בצפרניו, ואין בו משום איסור מלבן, כיון שגם לאחר ניקויו נשאר שם רושם קצת, ואין הבגד מתנקה לגמרי. [ולא דמי לניעור אבק או עפר דהתם מתנקה הבגד לגמרי].

ב. ואם הליכלוך נתייבש לגמרי, אסור לנקותו גם בשינוי קצת, משום איסור טוחן, אך אם נתלכלך ממיני אוכלים שנטחנו כבר [כגון דייסא], מותר לנקותם בשינוי קצת, דאין איסור טוחן אחר טוחן.

ג. אמנם אסור לנקות שום ליכלוך שעל הבגד בעזרת מים, או סמרטוט לח, וכן אין לשפשף הליכלוך באופן שלא ישאר בבגד שום סימן ממנו, משום איסור מלבן וסחיטה. [שו"ע ומ"ב שם ס"ו, שש"כ שם סע' כג-כט].

ג. הסרת ללכוך שלא נספג בבגד.

א. ליכלוך שנמצא על גבי הבגד, ואינו ספוג בו, כגון נוצות, חוטים, פרוורים, קשקשים, מותר לנערם בידו, ואין בו משום איסור מלבן. [רמ"א שם ס"א וביה"ל ד"ה ועיין].

ב. ועל פי זה כתבו הפוסקים שמותר לנקות שטיחים מהליכלוך שנפל עליהם, גם בעזרת מטאטא בעל שערות רכות, כיון שאין הליכלוך ספוג בו. [שבת היום שם ע"ג, אמנם כתב בשו"ת חלקת יעקב או"ח סק"ס דאסור לנקות במכונה שמנקה שטיחים אפילו כשעובד ללא חשמל].

ד. נעלים שנטנפו בכרין.

א. אם הבוץ עדיין לא נתייבש ואין בו משום טוחן, מותר לקנחו בנחת במגדרת שמניחים בפתחי הבתים, או שיקנחו באיזהו חפץ שאינו מוקצה, אך אסור לקנחו בחוזקה במגדרת או בסכין משום איסור ממחק.

ב. ואם נתייבש הבוץ לגמרי, אסור לקנחו משום איסור טוחן.

ג. אם אין בסולית הנעלים חוטים העשויים מברד, מותר לשרותם במים, והבוץ יתנקה מעצמו, ואפילו לשפוך עליהם מים כדי שיתנקה מהבוץ מותר, אך אסור לשפשף הנעל ביד או במטלית, משום איסור מלבן. [שו"ע ורמ"א שם סע' ו-ח, מ"ב ס"ק כו-לח, שעה"צ סקל"ד, ביה"ל ד"ה אין, ובשו"ע שם סט"ז

א. סידור השערות.

א. אסור לאשה לקלוע או לסתור השערות בשבת מדרבנן, משום דדומה לבונה וסותר.

ב. אסור לקלוע או לסתור שער תלוש, כגון פאה נכרית, משום דדומה

פנים
מתוך הספר

עברת קודש

ספר זיהרון

פניא דמעלי שבתא ההבנה הרוחנית לשבת

ערלת לבבכם

התשובה על המעשים באה לאדם מתוך חשבון הנפש, על ידי שבדוק ומפשפש במעשיו אם טובים הם או חלילה להפך, ובוחן כיצד יוכל לשפרם מכאן ואילך ולהיות טוב יותר לשמים ולבריות.

חשבון נפש אינו דבר התלוי בזמן מסים, אלא בכל יום ויום על האדם להשיג ולהביט אל מעשיו ולפיהם לחשב את עצמו כראוי ביום שלאחר מכן.

וכפי שדרש רבנו חיים בן-עטר בפרושו 'אור החיים' הקדוש לתורה על הפסוק 'וידעת היום והשבת אל לבבך' (דברים ד' ט'), שבא להורות לאדם שיידע את מעשיו בכל יום ויום ובכך ישם לדור הנבונה.

ועל דרך שנאמר בזהר הקדוש (ח"ג קע"ח) שיש אנשים בעלי מדרגה הנקראים 'מאיר' דהושבא' – בעלי חשבון, שבכל לילה עושים חשבון בנפשם על מעשיהם באותו יום, ומתקנים על ידי כן ארחותיהם.

והוסיף 'אור החיים' שרק באמצעות חשבון הנפש דבר יום ביומו יוכל האדם להרגיש במעשיו הרעים ולשוב עליהם, ובלעדי זאת, יקשה עליו למצא את מעשיו הלא-טובים שהרגל בהם, וגם כאשר יבוא לשוב בתשובה לא יזכר את מעשיו מקדם להתחדות עליהם.

כאן המקום להביא את קשיתו של הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הרי"מ', כיצד מתר לערך חשבון נפש בשבת, הלא כאשר נזכר האדם בעונותיו מצטער הוא ביותר על שפל מצבו, ובשבת יש להזהר שלא להצטער אלא אדברה, מצוה לענגה, כמו שנאמר (ישעיה נ"א) 'וקראת לשבת ענג'?

תרג' בעל ה'חדושי הרי"מ', שמכך שנאמר (דברים י' טז) 'ומלתם את ערלת לבבכם', למדים את שיעורית חשבון הנפש היא כבירת מילה, ומילה דוחה אף את השבת. (רמתיים צופים מעל בעל חדושי הרי"מ אות לו)

חשבון הנפש הוא אכן בדיקת כל המעשים והפעלות ופשפוש אחר חטאים, וקבלה לעתיד, אך ברוב העמק יותר, על האדם לבחון את עצמו ואת אישיותו כלפי תפקידו בעולם: היכן הוא עומד והאם מבצע הוא את המטל עליו בכל יכלתו.

את הקשר שבין ברית מילה ליום השבת יכולים אתם ללמד מצווי התורה למול את הילד רק ביום השמיני, ככתוב (ויקרא י"ב) 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו'. את טעם המצוה באור חכמינו ז"ל במדרש (דב"ר י"א), שרחם הקדוש ברוך הוא על התינוק ולכן צוה להמתין לו עד שיהא בו כחו.

את הכח שנבנס בו ביום השמיני יותר מן הימים שקדמו לו, באר רבנו חיים בן-עטר ז"ע בפרושו 'אור החיים' הקדוש לתורה (ויקרא י"ב א), כי הכוונה לכח הנשמה המתחזקת בקרבנו על ידי יום השבת הכלול באותם שמות ימים.

וכמו שבבראית העולם לא היה העולם מתקן בשלמות עד שבאה השבת והתחזק העולם על קיומו, גם נפש האדם אינה משלמת עד שתעבר עליה שבת אחת, מנה השבת יהיה התינוק ראוי להכנס בברית, ובכחה יוכל לגלות ההסתדר שבבריאה ולהאיר את נשמתו שהתכל לפעל את תכלית שליחותו שנשתלח בעבודה לעולם הזה.

אין ספק שלא בשבת הראשונה בלבד זוכה התינוק שתאיר נשמתו מקדשה של השבת, אלא מדי שבת בשבתו בכל ימי חי האדם, על ידי ששומר השבת כראוי, זוכה האדם להסיר את ערלת לבבו ולדבק באור השכינה.

מחוללו – ימחול מעלו

מדברי חכמינו ז"ל למדנו שעצם שמירת השבת מזככת את האדם וגורמת שימחלו לו בשמים על כל עונותיו, שהרי כך אמרו במסכת שבת (ק"ח): "כל

המשמר שבת בהלכתו, אפלו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו", ולמדו זאת מהפסוק 'אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שמר שבת מחוללו' (ישעיה נ"ב) – המלה 'מחוללו' נדרשת כאילו נכתב 'מחול לו'.

שמועה טובה הביא בענין זה הרב הקדוש רבי קלונימוס קלמן הלוי מקראקא זי"ע בספרו 'מאור ושמש' (לפרשת החודש), ומדבריו נלמד את מעלת השבת שהיא מכפרת בקרבנות.

בדבריו כתב ששמע מרבו, הצדיק הקדוש רבי מנחם מנדל מרימטוב זי"ע, שמנהג היה שבעת שסיים הבעל קורא לקרות בספר התורה את פרשת ויקרא המסימת במלים 'ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה' (ויקרא ה' כו), היו הקהל עונים אחריו במלים 'לא אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי' (ברכת יוצר לשבת), הרמזות בראשי התבות של המלים 'לאשמה בה'.

ובאר ה'מאור ושמש' טיבו של המנהג ופשר אמירתו דוקא בסיום קריאת פרשת ויקרא, שבין שפרשה זו עוסקת בענין הקרבנות הבאים לכפרה, בא המנהג בסיום פרשה זו ללמדנו שכפי שהקרבנות מכפרים כך גם שמירת שבת מכפרת.

כך כתב גם הרב הקדוש רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע בספרו 'תפארת שלמה' (פר' ויקרא ד"ה מכל), והוסיף שבכך קבלנו רמז לדורות שאף בזמן שאין לנו קרבנות שיכפרו עלינו, מכל מקום יש לנו את השבת שתכפר.

נר הנשמת אדם

יש ושבדון לבו של אדם מסייע לו לכפרת עונותיו. כאשר לבו של האדם מלא ברגשות חרטה ותשובה, עולים לו יסורי נפש אלו תמורת תעניות וסגופים רבים שהיה עליו להתענות כדי למחוק את חטאו.

על כך יעיד המעשה הבא:

בימי עלומי, התגורר המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב זי"ע בעיר בוריסלב. בעת ההיא הגיע לפניו יהודי פשוט שהתגורר באחת מעירות הסביבה, ובקול רועד מבכי גולל לפני הרבי את אשר קרהו בערב השבת האחרונה:

בבקר של יום ששי יצא לנסיעה מחוץ לעיר כאשר בכונתו לשוב לביתו שעה ארבע לפני כניסת השבת. אלא שתכניות לחוד ומציאות לחוד. עובדים שונים ומשנים צצו בדרכו, והנסיעה התארכה זמן רב מהמצפה.

כך מצא את עצמו זמן קצר לפני כניסת השבת על אם הדרך, כאשר לפניו עוד סברת ארץ עד עיר מגוריו. הוא האין בסוסים בכל כחו, תוך שהוא מביט כל העת בחשש אל השמים המאדימים.

טרוף-נשימה הגיע לעירו, אלא שאז התברר לו לחדתו כי אחר את המועד, השבת כבר נכנסה לפני כמה דקות והוא חלל את קדושתו, רחמנא-ליצלן.

האיש סים לספר את ספורו כשקולו נחנק מדמעות. לא היה גבול לשבדון לבו, והוא לא יכול היה לשאת את המחשבה כי כמו ידיו חלל את קדושת השבת "אנא, יסדר לי הרבי דרך תשובה שימחל לי עון חלול השבת" התחנן.

פניו של הצדיק הרצינו. חלול שבת עברה חמורה היא, ויש צורך בעמל רב כדי למחוק את רשם העון מגשמתו של היהודי.

לאחר כמה דקות של מחשבה סדר המגיד ליהודי דרך תשובה שכללה תעניות משבת לשבת, גלגלי שלג ושאר תעניות וסגופים המפרכים את הגוף ומחלישים את כחותיו.

לא נותרה ליהודי כל בררה מלבד לנהג כפי שהורה לו המגיד הקדוש. סגופים וצומות ממשכים נעשו לחלק מסדר יומו. הוא היה מוכן לסבל את כל הסבל שבעולם ובלבד שיתכפר לו עון חלול השבת.

חלפו כמה ימים והוא חש כי כחותיו עוזבים אותו ואין הוא מסגל לשאת את הסגופים הקשים והצומות הממשכים. עוד רגע קט והוא מתמוטט מרב חלשה. בכל מאודו חפץ לנהג כפי שהורה לו הרבי, אלא שגופו הדל לא שתר פעלה עם המעמסה הכבדה שנפלה עליו.

מילין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצדק שליט"א

מילה תא חז-תא

חזתא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

התורה מהפכת החומר לרוח

כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל): בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו.

קדושים תהיו - הקדמת הקדושה ללימוד התורה

אמנם תורה לבדה אין בה די להתגבר על כוחות היצר הרע, וכל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו (יבמות קט:), אלא יאחז דרכו בתורה ויראת שמים וגמילות חסדים, וזהו שמצינו רמז 'תורה' בגימטריא 'גמילות חסדים' ובגימטריא 'יראת', כי שלשתם עניין אחד להם, התורה בדיבור והיראה במחשבה וגמילות חסדים במעשה, להכניע כל כוחות היצר הרע ולבוא לעבודת ה' כראוי וכנכון בלי שום מניעה. ועל זה אמרה תורה **קדושים תהיו** שבבואנו לעסוק בתורה צריכים להכין עצמנו מקודם, להיטהר ולהתקדש להכין בקרבנו מקום ראוי לקדושת התורה, בבחינת 'כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת' (אבות פ"ג מ"ט), להקדים יראת שמים ללימוד התורה שהיא החכמה האמיתית חכמת התורה, ואף על פי שאי אפשר לבוא ליראה בלי תורה, כמו שאמרו (שם פ"ב מ"ה) 'אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד', מכל מקום אין להתחיל בלימוד התורה בלי להקדים תחילה את היראה, וכן לטהר את מידות הנפש כמו שכתב **בשערי קדושה** (ח"א שער ב) כי המידות הרעות מונעות את האדם מלקיים תורה ומצוות לשם שמים, ורמז לכך כי האותיות הקודמות ל'תורה' הן 'קדשה', לרמז לאדם שיקדש עצמו מתחילה כדי שיהיה כלי מוכן למעלת התורה.

סור מרע קודם לעשיית הטוב

וכך היא הדרך בכל ענייני עבודת ה' יתברך, כי עבודת ה' דורשת מן האדם להתרחק מדברים שאינם ראויים קודם בואו לעסוק בעבודת בוראו, כי בעוד האדם שקוע בתאוות החומר אינו ראוי לעמוד ולשרת לפני ה', וביותר אם עבר תחילה על מצוות ה' אשר לא תעשינה, בודאי יש לו להקדים תשובה וחרטה על העבר קודם שיכניס עצמו בעול עבודת ה', וזהו שהקדים הפסוק 'סור מרע' קודם 'ועשה טוב', כי זהו הסדר הנכון לסור תחילה מהמעשים הרעים כדי שתהיה עבודתו רצויה במרום.

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב). יש עוד לאלוה מילין יקירין בספרן של צדיקים, אשר בשגב קדושתם הנחילו לנו בעין יפה את הדרך נלך בה להיכנס ולטעום מעץ החיים כי טוב ומשיב נפש. ונביא מקצת דבריהם הקדושים, דהנה ידוע שאין דבר גדול בעולם כקדושת התורה, מן השמים זיכו את בני ישראל למסור בידם חמדה גנוזה שהיתה גנוזה במרום תתקע"ד דורות קודם לבריאת העולם, וכן הרמז

מילתא דפליאה

דביקות ישראל בה' - דביקות שאינה נמחקת לעולם

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב).

יסוד ותכלית העבודה של כל איש מישראל היא להידבק באמצעות מעשיו לבורא יתברך שמו ויתעלה, וכל מגמת רצונותיו ומאוויו היא להגיע לדביקות זו. אשר על כן שומה עלינו לברר וללבן מהי דביקות זו, איה מקום עבודתה, וכיצד נוכל להגיע עדיה ולקנותה.

לביאור הדבר עומדת תורתנו הקדושה ואומרת (פר' ואתחנן) ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום. ובראשונה יש לדעת כי דביקות בה' יתברך היא דביקות וקירבה שאין למעלה ממנה ואינה נמחקת לעולם. וזהו שאמר ואתם הדבקים בה' אלקיכם, שיש לעמוד על כך שנכתב כאן 'אלקיכם', הלא די היה באמרו 'ואתם הדבקים בה' וביאר **האור החיים הקדוש ע"ה** על פי דברי **הרמב"ם ז"ל** (יסודי התורה פ"ו ה"ג), שכל האותיות הנטפלות לשם מלפניו [=כגון למ"ד מל-השם' ובי"ת מ'באלקים' וכיוצא בהן]. אין כקדושת השם ומותר למוחקם, וכל הנטפל לשם מלאחריו [=כגון 'ך' של 'אלקיך' ו'כם' של 'אלקיכם' וכיוצא בהן]. הרי הם כשאר אותיות של שם אינם נמחקים, מפני שהשם מקדשם. וזהו הכוונה 'ואתם הדבקים בה', שתהיו דבוקים בה' יתברך כמו האותיות הסמוכות לשם מלאחריו שהם מתקדשות כמוהו, ולפיכך כתוב 'בה' אלקיכם' כי רק בשם אלקים יש אותיות הדביקות בו לאחריו, אבל בשם ה' אין אותיות הדבוקות לאחריו, ועל ידי דביקות זו תהיו חיים וקיימים לעולם, ולא תוכל שום אומה ולשון להרע לכם, ע"כ תורף דבריו הקדושים.

ואפשר לומר כי על כך נאמר (ויקרא יט ב) '**קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם**' ואמרו חז"ל 'קדושתו למעלה מקדושתם', שכן אומר הקב"ה לישראל, היו קדושים, שבתוכם קיימת קדושה נעלה כל כך שהרי אתם העם הנבחר דבקים בי, וכיון שאתם דבקים בי יש בכם נגיעה בקדושתו הנשגבה למאוד שהיא 'קדושתו למעלה מקדושתכם', שאמנם אין לנו כל השגה בקדושה נוראה ועצומה זו, אך עם זאת כיון שאתם דבקים בי זוכים אתם להידבק בקדושה זו.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

נדב ואביהוא נשארו בדביקותם שלא היו להם בנים

על פי שהשיג מה שהשיג אחר לא טעה כטעותו כו' עכ"ל.

גדלה מעלת רבי עקיבא שזיכך החומר

הרי לנו כי בן עזאי הגיע לדביקות עצומה ומשם כלתה נפשו להידבק בה, וכדרך שהתבאר בבני אהרן שמתו מחמת דביקותם. אך עם כל זה רואים בגמרא שגדלה מעלתו של רבי עקיבא וצריך להבין מדוע.

מבאר הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף ע"ה (ד"ה מצוה לא תעשה): איברא נראה דשפיר גדולה מעלת רבי עקיבא על זולתו, כי עיקר תכלית ושלמות האדם שנברא בחומר וצורה, כדי שיכניע ויעשה מן חומר צורה, בפרט וכלל. בפרט, היינו שיקדש האדם את גופו, עד שיעשה מן החומר צורה. ואחר שקישט וקידש את עצמו בפרט, יקדש ויקשט את אחרים המוני עם, שהם החומר הטפל אל שלומי אמוני ישראל שהם הצורה, ומעלה את המדרגה התחתונה אל העליונה. וזהו שכתוב 'משכני אחר' נרוצה' שנמשך מדרגה תחתונה שהיא החומר, אל המושך, להעלותה במעלה עליונה למדרגת הצורה, וזהו שאמרו כי רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום.

וכמו שכתב הרמב"ן על פסוק (להלן יח ה) 'אשר יעשה אותם וחי בהם' וכו', כי יש מי שרוצה שיחיה חיי עולם הזה, ויש שרוצה חיי עולם הבא. ויש חיי הגוף עם הנשמה, כמו חנוך ואליהו, ולכל אחד ניתן לפי בחירתו ודביקותו, ואלו דבריו: ודע כי חיי האדם במצוות כפי הכנתו להם וכו', והעוזבים כל ענייני העולם הזה ואינם משגיחים עליו כאילו אינם בעלי גוף, וכל מחשבתם וכוונתם בבוראם בלבד כעניין באליהו, בהדבק נפשם בשם הנכבד, יחיו לעד בגופם ובנפשם כנראה בכתוב באליהו וכו', בחנוך, ובבני העולם הבא העומדים בתחיית המתים, ע"כ לשון הרמב"ן. וזה היה מעלת רבי עקיבא שנכנס בשלום וכו', מה שאין כן בן עזאי שנפרד הנשמה מן הגוף, והנשמה נשלמה על צד היותר טוב, מה שאין כן הגוף, ע"כ דברי התולדות יעקב יוסף.

מזה רעה להנפש, כי צריכה להיות טרודה בעולם השפל הזה ובהבליו ימים רבים כשבעים שנה ולפעמים יותר עד שיתקן האדם את אשר עיוות, ויפה כתב הרמב"ם ז"ל 'אשרי למי שחתמו ימיו מהרה בלי טרדת הנפש'.

ומעתה יפלא הלא ענינו רואות השרידים אשר ה' קורא, גם המה ינובון בשיבה, ובלי ספק כי הם השלימו נפשם בימי נעורם, ולהיכן אריכות ימים של אלו. אמור מעתה כי בודאי הם מצד עצמם כבר חתמו ימיהם, ואריכות ימים שלהם אינו לטובת עצמם, כי כבר שלמו ימיהם מצד כשרון נפשם, רק ה' יתברך מניחם עוד על האדמה לטובת זרעיהם וצאצאיהם ותלמידיהם, שיהנו מאורם וישלימו גם הם נפשם, ואין זה טלטול וטרדה להנפש, כי זכות הוא לה להשפיע מאורה לזולתה, ע"כ דברי קדשו.

ארבעה נכנסו בפרדס החכמה האלוקית

דרך התורה הקדושה ראו ראינו בגמרא (חגיגה יד טו): תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן, בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא וכו'. בן עזאי הציץ ומת וכו', בן זומא הציץ ונפגע וכו', אחר קיצץ בנטיעות. רבי עקיבא יצא בשלום. ועוד שם: רבי עקיבא עלה בשלום וירד בשלום, ועליו הכתוב אומר (שיה"ש א ד) 'משכני אחר' נרוצה'. כותב על כך המהרש"א: ובספר ישן מצאתי וזה לשונו, נכנסו לפרדס החכמה והיא חכמת אלקות, בן עזאי הציץ ומת מתוך שדבקה נפשו באהבה רבה דביקות אמיתי בדברים עליונים שהם יסודה והציץ באור הזהיר נתפרדה מן הגוף ונתפשטה מכל מקרי הגוף, באותה שעה ראתה מנוחה כי טוב ולא שבה עוד למקומה וזו מעלה גדולה על כך נאמר (תהלים קטז טו) 'קר בעיני ה' וכו'. ר' עקיבא עלה בשלום וירד בשלום עליו הכתוב אומר 'משכני אחר' כו' שהיה רבי עקיבא שלם בכל מיני השלימות וכשהגיע לגבול ששכל האנושי אי אפשר להגיע אליו עמד ולא הרס לעלות אל ה' ועל כן נאמר עליו 'משכני אחר' וגו', כלומר שנמשך אחר המושך ולא נכנס לפניו מן הגבול ואף

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו (טז א).

ידועים דברי החתם סופר ע"ה (תורת משה וירא ד"ה ונשתחוה ה-ב') שתכלית האדם אם יזכה באחריתו בעת צאת נשמתו להתקדש ולידבק באלקיו, והדיבוק נעשה ע"י המצוה בעשייתה, ואם יזכה באחריתו לעשות מצוה גדולה, כבר הפליגו חז"ל (שבת קיח). 'הא חלקי ממתי בדרך מצוה'. וככל שיתקדש יותר יומשך חלק הרוחני למעלה ויתקרב למקורו, ואם יזכה למות מחמת הקדושה הגדולה ההיא ויעלה כמו השלהבת המתדבקת באש הגדולה זה מיתת נשיקה, הנשמה נושקת ומתדבקת אל מקורה ובה מת חנוך. ולכן נאמר בנדב ואביהו בקרבנתם לפני ה' וימותו יען נתקרבו הרבה.

ממשיך החתם סופר ע"ה: והנה כמה צדיקים היו זוכים למות בנשיקה בעת עסקם במצוה בקדושה גדולה, אבל לטובת בניהם ותלמידיהם המה נשארים בחיים וכו', ולכן נאמר בנדב ואביהו (במדבר ג ד) 'ובנים לא היו להם' ואמרו חז"ל (יבמות סד). 'הא אילו היו להם בנים לא מתו', עכ"ל.

הגם שאשרי האדם שחתמו ימיו מהרה נשארים הצדיקים לטובת בניהם ותלמידיהם

וכבר כתב הרמב"ם באגרת לבנו: ודע בני כי האדם המסכן בזה העולם השפל הנבזה אין לו מנוחה בו ואשריו למי שחתמו ימיו מהרה בלא טרדת נפשו, ע"כ. וביאר דבריו החתם סופר (שו"ת יו"ד הקדמה): כי עיקר הויית האדם בעולם הזה הוא רק הכנה להגיע לחיי הנצחיים בעולם הבא, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מט"ז) 'התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין', והכנה זו היא כשרון מעשה המצוות ושליומות הנפש, ואין שיעור להשלמה ההיא בזמן, כי אם הכל תלוי בהשתדלות האדם, והיה כאשר ירים השכל את ידו, וגבר הנפש על החומר, ושבה כנעוריה בית אביה בקוצר ימים, אך אם יניח השכל את ידו וגבר החומר לעשות חיל בימי נעוריו, תצמח

94

הזשלמה הסדרה המזנומנטלית הרמב"ם המבואר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

הפרזייקט ההיסטורי

- מטפה ומוגה בי"ג נפה
- ביאור רחוט משולב על הדף
- כותרות והקדמות נרחבות
- ילקוט ביאורים מקיף
- מאות אלפי הערות והוספות
- חובה לכל בן ישיבה

ובחנויות הספרים המובחרות

קבלת שכר על העמל

למעלה מן השמש יש יתרון.

שיהיו גדלות הבורא ושפלות עצמו נגד העינים תמיד

בכך ניתן לבאר דברי רבותינו הקדושים ע"ה כי דרך העובד ה' האמיתי שיראה תמיד נגד עיניו ב' דברים, גדולתו של הקדוש ברוך הוא, ושפלות עצמו. ואפשר לבאר כוונתם שמצד אחד יביט על עצמו ויבין שנוח לו יותר שלא היה נברא כלל, ומצד שני להביט בגדולתו של הקדוש ברוך הוא שהוא אינו תחת הזמן וכל הנהגתו ומעשיו למעלה מן השמש הם, ולפיכך ה' יראה ללבב לראות עמלו ולשלם שכרו בדברים שאף הם למעלה מן השמש, והם החיים הנחשקים חיי נשמות ורוח הקודש.

העיקר לקיים הכל בתמימות בעונה ובצניעות

והעיקר שיזהר להתנהג בכל העניינים בתמימות, בעונה ובצניעות, כדכתיב (דברים יח ג) 'תמים תהיה עם ה' אלקיך', 'והצנע לכת עם אלקיך' (מיכה ו ח), ומובא בשם הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ע"ה שלא מצינו בשום מצוה או מידה טובה שנאמר בהם שהאדם צריך לקיימם 'עם ה' אלקיך' מלבד שתי פסוקים אלו, שכן בשתי מידות אלו יכול האדם בנקל לרמות אחרים, הוא יכול להתחכם ולהעמיד פנים של איש תמים, בשעה שליבו מלא ערמה ותחבולות רשע, וכמו כן ישנה ענוה מזויפת, הגאווה מתעטפת בטלית של ענוה והיא סמויה מעינו של האדם מבחוץ. בשני עניינים אלו, רק כלפי שמיא גליא אם תמימות זו או ענוה זאת היא אמיתית או מסולפת, ולכן הזהירנו הכתוב בשתייהם שיהיו 'עם ה' אלקיך', כלומר, שתי מידות אלו צריכות קיום מאת ה' הבוחן לבבות, כי בשתי מידות אלו אפשר לרמות בני אדם ורק הבורא יתברך שמו הוא היודע לקבוע את האמת בעניינים אלו.

אם יעמול בתורה ובדרכי התורה שקדמה לשמש יש יתרון

והנה על זה אמר שלמה המלך ע"ה 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש' (קהלת אג), כמו שדרשו ז"ל (שבת ל:) תחת השמש הוא דאין לו, קודם שמש יש לו, וכפי שפירש רש"י: אם יעמול בתורה שקדמה לשמש, יש יתרון. שבכל העמל שיעמול האדם בדברים גשמיים תחת השמש אין בכך שום מעלה ויתרון, ורק אם יעלה בידו לבוא להצלחה גשמית אזי יהיה יתרון להצלחתו, מה שאין כן אם הוא עמל ויגע ביגיעה רוחנית שלמעלה מן השמש, אזי יש לו יתרון ושכר על יגיעתו אף אם לא מצא הצלחה בעמלו.

ואף שחיוב על האדם להשתדל בסיבות טרפו אין לו להשליך תורת ה' אחרי גוו בשביל זה ולעסוק כל הזמן ברדיפות אחר פרנסתו, כי הוא אשר שם מבטחו בה' ומתעסק בתורת ה' זוכה להנהגה למעלה מדרך הטבע. וכתב מהר"ם א"ש ע"ה (חומת האש וארא ד"ה שלמה) רמז לכך בדברי שלמה המלך ע"ה, 'תחת השמש' הכוונה להנהגה בדרך הטבע שמסר הקדוש ברוך הוא הכח לצבא השמים וכסיליהם, והם כולם מקבלים אור מן השמש, ועל זה אמר 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש', שאין לו יתרון אם כל הנהגתו לפי דרך הטבע תחת השפעת השמש, אלא יותר נכון שיעמול למעלה מן השמש, בהנהגה אשר היא למעלה מן הטבע, והוא על ידי שיתנהג בדרכי התורה ויעסוק בתורת ה' ועבודתו כפי יכולתו, ואז יאמר עליו הפסוק (ירמיה י ב) 'מאותות השמים אל תחתו', שלא יהיה תחת שלטון הטבע וממשלת המזלות, ועל עמל כזה

את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלקיכם ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (יח ד-ה).

עיקר עבודת האדם לזכור שהשם יתברך שמו שכור שכרנו, והאדם לעמל יולד פועל, להאיר ולצחצח נשמתו ולזכור בזיכור אחר זיכור על ידי קיום מצוות עשה ובשמירת מצוות לא תעשה, ובכך ישים אל ליבו מדי יום ביומו לשפר את קיום המצוות, ולהשביחם במחשבה ובדיבור ובמעשה, בהתלהבות ובחשק.

ואף אם לא עלה בידו לקיים המצוה בשלימות צריך כל איש ישראל לזכור שיקבל שכרו משלם גם על כל עמלו אם עשה כל שביכולתו, כנודע מביאורו של האור החיים הקדוש בכוונת התפילה שתיקן רבי נחוניא בן הקנה לומר ביציאתו מן בית המדרש, שעל כל עמל שיעמול האדם כשכוונתו בשביל התורה יקבל שכרו משלם.

אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר

וכך פירש התפילה שהלומד בבית המדרש וקובע עתים לתורה יתן שבח והודאה להשם יתברך ויאמר 'אני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', ויכוון שעל אף ששום אנחנו בצער השכמת הבוקר, אמנם אני משכים בכדי לקבוע עתים לתורה ואילו הם משכימים להרבות הון ועושר בביתם, ואשר על כן אף שגם אני עמל במלאכה ובעסקי עולם הזה כמותם, אף על פי כן אני מקבל שכר על עמלי מאחר שכוונתי בשביל התורה, מה שאין כן הם עמלים ואינם מקבלים שכר וכל עמלם לריק מאחר שאינם קובעים עתים לתורה, ממילא גם עמלם אינו כי אם להרויח ממון ולמלאות תאוותם.

אֶלְדֵּנוֹת

לְפָנֵינוּ עֵבֶד

פרשת אחרי - קדושים

הס"ד, ע"דיון רב"ה

תְּאוֹנוֹת הַמָּמוֹן

כותב הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, רבה של לוצק: נזכרתי מעשה ששמעתי בלומדי בישיבת ולוזין: מעשה בגאון ישראל, מאור הגולה, הגאון רבי חיים סולובייצק זצוק"ל שיצא למינסק להצלת הישיבה ששקעה בחובות גדולים. שם נמצאו שני גבאי ישיבת ולוזין המפלגים בתורה יראת שמים ונדיבות הלב, הר"ר ברוך זלדוביץ זצ"ל והר"ר דובער פינס זצ"ל. הגאון רבי חיים סולובייצק סר אל בית הרב ברוך זלדוביץ וספר לו את מטרת בואו. הסכום הדרוש היה די גדול, והרב ברוך זלדוביץ הבטיח להתענות בדבר, והגאון רבי חיים סולובייצק ישב ללמוד בביתו. כעבר זמן מה שאל רבי חיים סולובייצק את ר"ב זלדוביץ: מה נשמע בדבר אסיפת הכסף להצלת הישיבה. ויען הר"ב זלדוביץ: שפבר יש בידו מחצית הסכום. רבי חיים סולובייצק שמח מאד ושב אל למודו. כעבר ירח ימים שאל אותו שנית: מה בדבר מותר הפסד? ויען הר"ב זלדוביץ, שפבר נמצא בידו כל הסכום. רבי חיים סולובייצק שמח שמחה גדולה ויצא ללוזין ופרע את חובות הישיבה. לאחר זמן קצר באו הנדיבים והשועים לר"ב זלדוביץ והר"ד פינס ללוזין להתנדב לפני הגאב"ד ור"מ דלוזין. התובע היה הר"ד פינס, וכן טען: היות והוא שתף להר"ב זלדוביץ בכל עסקיו, ועכשו שהקרה ה' לפני שתפו הר"ב זלדוביץ עסק טוב כזה, הצלת ישיבת ולוזין, והוא נתן את כל הכסף מכיסו, תובע הר"ד פינס ממנו את מחצית העסק הזה ומוכן לתת לו מחצית הסכום שהוציא על זה. פאשר נודע לרבי חיים סולובייצק שהר"ב זלדוביץ נתן את כל הסכום הגדול הזה מכיסו, שאל אותו: אם כן למה החזקת אותי בביתך יותר מירח ימים, ולא שקלת תכף על ידי

את הסכום הדרוש? על זה ענה הר"ב זלדוביץ בפשטות: וכי דבר קל הוא לקחת מן הכיס סכום גדול כזה? רבות עמלתי לכבש את תאוות הממון שבלב כל אדם לתת את המחצה מהסכום! ורק אחר כך נהלתי מלחמה פנימית עד שפעלתי לתת גם את המחצית השנייה! (אזנים לתורה' פרשת ויקהל).

רודף אחר הממון כעובד עבודה זרה

על הפסוק (ויקרא יט ד): 'אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלהיכם', מפרש הרה"ק האביר יעקב זיע"א בספרו 'פתוחי חותם': 'אל תפנו אל האלילים' - הם תאוות הגוף. 'אל תפנו אל האלילים, ואלהי ראשי תבות' (תאווה), כי הרודף אחר התאוות כעובד אלילים, ואלהי מסכה' - 'מסכה' רומז על הממון כמשמעו, וגם לרודף אחר הממון כעובד עבודה זרה, וכשימנע אדם עצמו מאלה הדברים ויתקדש בדברים שכתבנו, אז חלה עליו קדשה והיה קדוש.

היצר הרע של עבודה זרה

ויש להוסיף ולהסמיק לדברי רבנו שהרודף אחרי הממון הרי הוא כעובד עבודה זרה את מה שכתב הרה"ק רבי אלעזר מליזנסק זיע"א, באגרת הקדש (הנדפסת בסוף ספר אביו' נועם אלימלך): 'ושמעתי מגדול אחד שאמר: זה היצר הרע של עבודה זרה אנשי כנסת הגדולה הרגו אותו (יומא סט:). זהו תמיה גדולה האין אפשר להרג המלאך שהוא גוף נקי ורוחני. אלא רק שהעבירו מאמנתו ראשונה, אם כן מה הוא אמנתו עתה, הלא כל מלאך נברא לאיזה שליחות, אלא שנותנין לו אמנות הממון לבלבל בני אדם ברדיפת ממון ועשר שזהו קרוב לעבודה זרה בעונותינו הרבים.

ארץ ישראל

יהודי שבקר אצל הרה"ק רבי חיים מאיר

מיוזניץ זיע"א תקופה מסוימת לאחר שעלה ארצה, התאונן כי אינו מרגיש בארץ ישראל התרוממות הנפש יותר מאשר בחוץ לארץ. שח לו רבנו: אספר לך משל לאיש אחד שדברו נכבדות בשדוד למען בתו עם בחור מסים. לאחר פגישתם לשיחה, שניהם ענו תשובה שלילית. כך ארע בשלוש הצעות ופגישות. בהצעה הרביעית, כאשר נפגשו שניהם נתרצו והביעו הסכמתם לשדוד. שאל האב את בתו: מדוע הפעם כאשר את הסכמת גם הוא הסכים, ובפעמים הקודמות כשאת דחית גם הוא דחה? תשובתה היתה: כשהוא מצא חן בעיני, השתדלתי למצא חן בעיניו, ואלו כאשר לא רציתי, השתדלתי לא למצא חן בעיניו. וסיים רבנו: כך גם בארץ ישראל, את מי שהיא רוצה היא מראה בפניו פנים מסבירות, שתמצא חן בעיניו, וכן להפך (מאיר החיים' ח"ג עמוד קכג).

ביאת ארץ ישראל היא בכונה רוחנית

על הפסוק (ויקרא יט כג): 'וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל', מפרש רבנו האור החיים הקדוש שהכונה בביאת ארץ ישראל היא בכונה רוחנית בלבד ולא להנאת הגוף כלל: עוד ירמז באמרו 'וכי תבאו אל הארץ' שלא תהיה הפונה לתאבון המרגשות, אלא תהיה פונת הביאה אל הארץ לחבוב ולחשיק הארץ הקדושה אשר בחר ה' בה ה' שמה, ואמר כי אין פונת דבור זה להחליט המניעה מהשתדל בישוב הארץ אלא ונטעתם וגו', הא למדת שמה שהתנה במאמר אל הארץ הוא בבחינת תכלית המחשבה שתהיה למעלת הארץ במשכלות לא להנאת הגוף.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי

מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

חידון אֶלְדֵּנוֹת - נושא פרסים איזו מצוה בפרשה זו (קדושים) מתיחסת לבקר?

פתרון החידה - פרשת בשלח:

ש. מהם שני המקרים בהם מוזכרות מילים נרדפות למילה קיר בפרשה זו? ת. התורה אומרת "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (שמות יד כב כט). וכן שהמים "נצבו כמו נד [קיר] נוזלים" (שמות טו ח).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת בשלח:

ה' מנחם מענדל ארנברג מבני ברק.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה א"ה

על סידור מתיבתא מנחם מעריב בהוצאת "עוז והדר".

את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.

בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מקדושיה

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אצורות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ט

פרשת אחרי - קדושים | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

יש הרק"ק ר' אהרן הגדול מקרלין זי"ע יחד עם תלמידיו, חסידיו ואנשי שלומו לשעה של קורת רוח רוחנית, שבת אחים ורעים המלוכדים יחדיו לעשות רצון קונם ולהתעלות טפח וטפחים מעל הבלי העולם הזה.

על השלחן נחה לה סלסלה, לא תואר ולא דור גשמיים לה, ובה תפוחים צמקים אותם השיגה יד החסידים לרכוש בדי עמל, ולו כדי לצאת ידי חובת טעימה, שהרי גדולה לגימה ויפה כוחה של טעימה לקרב להבבות זה אל זה ולאביהם שבשמים.

שלח ר' אהרן הגדול את ידו אל הסלסלה וחפן בידי תפוח, ובארשת רצינית החל לברך 'בורא פרי העץ' בהטעמה, במתיקות, תוך התעכבות על כל תיבה ובכוונה עליונה. בתום הברכה נטל סכין ובצע פלח, נטלו והכניסו לפיו.

אחד החסידים אשר נכח במקום נטל אף הוא תפוח, אחוז בידו וברך בכוונה עובר לאכילתו, כי שהוא מתבונן ברבי ובמעשיו ונוכח לראות כי הרבי פועל בדיוק כמותו.

מ'בני בנינו? תהא חסיד במחשבתו, אך מלבו לפיו לא גילה, 'הלא הן אני והן הרבי נטלנו תפוח מהסלסלה, שנינו ברכנו בכוונה ולאחר מכן בצענו פלח אותו אכלנו בדרך ארץ'.

אצל ר' אהרן הגדול, למורת לציין, היו מחשבותיהם הכמוסות והנסתרות של כל אדם גלויות וידועות, שטווחות כשמה מחוורת למול עיניו הצופיות וכל ממכני לבם היה חשוף לפניו. מושגים כמו 'תפוח מחשבה' וכך גם 'דוד הקדוש' היו דבר שבשגרה בבית מדרשו, ועל כן לא היה הדבר לפלא כשהפנה אליו ר' אהרן את מבטו והשיב לו על מחשבותיו כביכול שטח אותן חסיד לפניו.

'אכן ראית תהליך שבעיניך היה זהה' החכים אותו הרבי, 'אולם הבן נא, לא הרי זה כהרי זה ולא מחשבותי מחשבותיכם'.

כאן המחיש הרבי במה שונה הנהגתו שלו מזו של החסיד, ועד כמה עמוקה התהום הפעורה ביניהם אף בפעולה הנראית על פניה זהה לחלוטין.

ביום השלישי לבריאת העולם ברא הקב"ה את האילנות המלכלכים, הפירות הערבים לחך, העלים והענפים, מערכת מסועפת של שורשים ועוד, המהווים עדות מפעימה על גדולתו ויחבר והשגחתו על כל פרט בבריאה.

'אני ראיתי את התפוח, נזכרתי בפלאי הבריאה אותם הוא מייצג, ולבי צף ועלה על גדותיו ברגש אדיר של שבח והודיה להשי"ת' שיתף הרבי בחוויותו האישיות, 'כמעט פרצה מפי ברכה נלהבת, כזו שתביע את הרגשות הנעלים הללו ותהלל את הקב"ה על בריאתו, אולם אז עצרתי בעצמי'.

'נזכרתי שעל אף הרגש הנעלה והמרומם, אל לנו חלילה לברך ברכה לבטלה' המשיך הרבי, 'ידעתי כי חובה עליי לטעום מן התפוח, זאת כדי לשברכה יהיה על מה לחול ולא ייצא חלילה שכן ההודיה בהפסדה'.

'אולם אתה לעומת זאת' התוכחה היתה נוקבת, 'ראית תפוח וחשקת בו, לא פחות ולא יותר. הצבע הארגמני של התפוח והצורה המשובבת

המשך בעמוד ג'

מעמקי הלב, ואז אפשר 'ואספר', הוא לשון ספיר ובהירות, ואנהיר ואספר מעשי ג'ה', שהם חכמה ובינה שמשם באות כל ההשפעות. ומהם אנהיר ואספר לכל העולמות.

זה שאמר 'קדשים תהיו', פירוש כשאתם תמשיכו המוחין הנקראין קודש כידיע, אז תהיו קדושים בבחינת שם יי, ולא יהיה בכך מות. ולא אמר 'לא תמותו', רק בכך, דייקא, כאשר אתם בחיים, ולא תהיו חשובים כמתים ח"ו (תורת המגיד).

◆◆◆

"דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם" (וי, ב). ובמדרש (ויקרא רבה כד, ט): 'כול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני ה', קדושתו למעלה מקדושתכם'.

הנראה לי בזה, וכבר האריכו הקדמונים בענין הזה, דהיינו במה שיכול האדם לגשת אל עבודת הקודש, איזה עבודה שהוא בלבב הוא אומר זה תפלה (תענית ב, א), דהיינו במה שנותן נגד עיניו גדולת הבורא ברוך הוא, אומר מה אני לבקש ולזעוק לפני המלך הגדול מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, הלא אני עפר רמה ותולעה מלא עונות ופשעים, ואחר כך חושב בעצמו מהיום והלאה אני מקבל עלי עול מלכות שמים באמת ובכל שלם, וכן בכל יום ויום ילך ממדריגה למדריגה וישמע חכם ויוסיף לקח...

וזהו כוונת המדרש 'קדשים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני ה', קדושתו למעלה מקדושתכם', דהיינו מחמת רוב קדושתכם אזי נתקדש שמי ביותר. וזהו 'קדושתו למעלה', דהיינו שנתקדש שמי מחמת 'קדושתכם' (קדושת לו).

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"ומאת עדת בני ישראל יקח וגו'" (טז, טז).

יש לרמוז מה שאומרים [בסדר העבודה במוסף ליום] 'והכהנים והעם העומדים בעזרה', ואמר הרב הצדיק רבי ישעיה מפשענבורג ז"ל שהעם עמדו בעזרה בתפילה ותחנונים עבור כהן גדול שיקבל עבודתו, ובלי עזר וסעד מבני ישראל לא יכול לגשת אל הקודש (פרדס יוסף בשם ספר עטרת שלמה).

◆◆◆

"דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו וגו'" (וי, ב).

במדרש (שמות רבה לח, ב): 'קדשים תהיו, שלא יהיה בהם מוות'. יובן על פי פירוש הפסוק (תהלים קח, יז): 'לא אמות כי אֶחְיָה וְאֶסְפֹּר מְעֻשֵׁי יְהוָה'. וקשה, פשיטא אם לא אמות יחיה בודאי. יובן במ"ש הזוהר (תק"ו ת"י כה, ב): 'כל צלולת ומלה דאורייתא דלא נפקא בדחילו ורחימו מעומקא דליבא' וכו'. ומי שח"ו מוציא דברי תורה או תפילה מפיו בלא דחילו ורחימו, שהוא מחשבה זכה וטהורה, ובינת הלב, הוא בחיין קרוא מת, שאין לו חלק בחיים שם יי, שהיא חכמה ובינה כידיע.

וזהו שביקש דוד המלך עליו השלום, 'לא אמות כי אֶחְיָה', פירוש כל זמן שאני בחיים, לא אהיה ח"ו חשוב כמת, אלא אהיה מן אותם המטהרים מחשבותם ורעיונם ומדבריהם

צהר לתיבה

הארז מושגים ומתחים בתפילה

בתפילת שמונה עשרה, בברכה השבע-עשרה הלא היא 'עבודה', אנו מבקשים כי ירצה ה' בנו ובתפילתנו, ישיב שכירתו לירושלים ולבתי המקדש ויקבל ברצון את קרבנות עמו ישראל ותפילותיהם, וכי תהא עבודת ישראל תמיד רצויה לפניו.

המיוחד בברכה זו, שהיא אחת מתוך שלש ברכות שהיו הכהנים מתפללים בבית המקדש מדי בוקר בעבודתם בבית המקדש, בשעת הקרבת קרבן התמיד (משנה תמיד ה, א). בנוסף, הכהן הגדול נשא תפילה זו ביום הכיפורים (יומא סח, ב), ואף המלך - בשעת קיום מצות 'הקהל', לאחר שסיים לקרוא בתורה לפני העם היה מתפלל תפילה זו (סוטה מא, א).

ראוי לתת את הדעת לשינויי נוסחאות ותמורות שהוטמעו בברכה זו עם הזמן, ועל כך נעמוד בשורות הבאות.

חתימת הברכה

כיום נחתמת ברכה זו בחיבות: 'הַמִּחְיֶזֶר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן', אולם לאור העובדה שבמשך דורות רבים זכו ישראל לראות עין בעין בהשראת השכינה בציון ולא נאלצו רק לכמוה ולערוג שהשכינה תשוב לשרות במקומה, לא תמיד היתה זו החתימה.

ואכן, בראשונים מצאנו שהזכירו נוסחים שונים בתכלית מזה שאנו מזכירים כיום.

יש שכתבו (רש"י ברכות יא, ב ד"ה ועבודה) כי בבית המקדש היו חותמים: 'בְּרִיךְ הַמִּקְבֵּל עֲבֹדַת עַמּוֹ שְׂרָאֵל בְּרָצוֹן' או 'שְׂאֻתָּה לְבָדָּךְ בְּיָרָא נְעֻבָּה'. ובתלמוד ירושלמי (יומא פ"ו ה"א) הוזכר נוסח דומה לזה האחרון: 'שְׂאֻתָּה נִרְאָה וְנֻעֲבָד'.

בראשונים הובא (רמב"ם, הובא בקונטרס תכ"פ) כי לכאורה היה ראוי לחתום: 'הַרְצָאָה עַמּוֹ וּבְתַפְלָתָם', כשם שחותמים את ברכת התשובה: 'הַרְצָאָה בְּתַשׁוּבָה', אולם

למעשה אין חותמים כך - משום שבוודאי כשתשוב השכינה לציון יתמו כל המקטרגים ויהיה עת רצון, אי לכך אין כלל צורך לבקש על כך.

בימים בהם נושאים הכהנים כפיהם, יש שנהגו (ראה שער הכולל אות כט) אף כיום לחתום בנוסח בו חתמו הכהנים [לפי דעות מסוימות כנ"ל]: 'שְׂאֻתָּה לְבָדָּךְ בְּיָרָא נְעֻבָּה', משום שאף ברכת הכהנים הינה חלק מהעבודה בבית המקדש. אכן כמו עוררין להנהגה זו (שם בשם בעל הנהגה), בטענה כי לפי דעה זו תבטל חתימת 'הַמִּחְיֶזֶר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן' במקומות בהם נוהגים הכהנים לישא כפיהם בכל יום. כך גם נטען כי לא בכל דבר נחשבת נשיאת כפיים כעבודה.

אנא רחום

אמרו חכמינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים יז, ב) כי הזקנים והנביאים תיקנו לומר שלש פעמים מדי יום את הנוסח הבא: "אֲנָא רַחוּם, בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, הֶשֶׁב שְׂכִינָתְךָ לְצִיּוֹן וְסֹדֶר הָעֲבֹדָה לִירוּשָׁלַיִם".

בטעם הדבר נאמר, כי הסיבה לכך שאלפים מבני ישראל מתו בימי דוד המלך - היא משום שלא תבעו את בנין בית המקדש ועל כך התעורר קטרוג נורא. ואם כן הדבר בימיהם - שעדיין לא נבנה בית המקדש, על אחת כמה וכמה שגדולה התביעה כלפי הדור שאחר חורבן הבית, שכשבר זכינו לבנין בית המקדש אלא שהוא חרב בעוונותינו.

אמנם, למעשה במרבית נוסחי התפילה המקובלים בתפוצות ישראל (ועיי' סידור יעב"ץ) אין נוהגים לומר נוסח זה מדי יום, כי אם בחזרת הש"ץ של תפילת מוסף בימים טובים בלבד.

נוסח שיבה לירושלים ולבית המקדש

ישנן השערות (ראה צלולת דאברהם) כי בעת שבית המקדש היה קיים, היה הכהן הגדול חותם ברכה זו ביום הכיפורים בנוסח: 'הַשׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן', מה שהשתנה - ויתכן שכבר בימי בית המקדש השני, לנוכח מיעוט השראת השכינה בו לעומת בית ראשון (עיי' יומא כא, ב) - לנוסח הנוכחי: 'הַמִּחְיֶזֶר שְׂכִינָתוֹ לְצִיּוֹן'.

המשך בעמוד ב'

הטוב ועל אף ההכלה וההבנה לרגשות בני אדם, לא נותרה כל ברירה כי אם להסכים שהם חורגים מכל קו אדום שהוא. והקו המדובר, במקרה הזה, היה ארגמני וצחק בוונני העזים.

כך, זעק אחד המגיידים בדור האחרון, נראה אדם בעת התפילה כשהוא שולח יד לסלולרי ועוד מעט לבדוק מי התקשר, ושמו שמים - אף להשיב לשיחה ולנהל אותה בבית הכנסת ללא שמץ בושה. שעת התפילה הינה כמו חדר ייחוד. זוהי השעה בו אנו מתייחדים עם קונה שמים וארץ, אבינו הרחמן שבשמים, עד כמה גדולה הבושה והכלימה אם נפנה לבנו לדברים שמסביב, אם לא נבין שבחדר ייחוד - אין כלום. רק אנחנו - כנסת ישראל, ככלה, יחד עם הקב"ה כחתן המכנה פאר ומצפה לשעה של קורת רוח עמו.

"וְכָל אֶדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאֹוּ בְּכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֹאתוֹ וְכָפַר בְּעֵדוֹ וְנָעַד בֵּיתוֹ וְנָעַד כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל" מצווה התורה הקדושה בפרשתנו (טו, יז), ורמז נפלא מצא כאן הרה"ק בעל 'אביר יעקב' לענין התפילה.

לא זו בלבד שעל האדם להתייחד עם קונו בתפילה ולהבין שהוא ניצב לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, אלא עליו לתת לבו לכך שלא יהיו שום מפריעים, שלא להסיח את דעתו ולא לעסוק בשום דבר אחר בעת התפילה.

בתפילה נמצא היהודי לבד, הוא וקונו.

כך אומרים בהושענות, כפי היו אומרים בבית המקדש (משנה סוכה ד, ה): "אָנִי וְהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא", ומשמעות הדבר היא - לדעת שרק אנחנו והוא יתברך נמצאים כאן בעת התפילה ועבודת הבורא, ורק אם נדע כי 'אָנִי וְהוֹ' בלבד, או אז נוכל לבקש ולפעול: 'הוֹשִׁיעָה נָא'.

על אחת כמה וכמה מוטלת חובה זו על שליח הציבור, אשר תפקידו העליון הוא להעלות את תפילות בני ישראל לרחמים ולרצון לפני אדון כל, ואם כן כפולה שבעתיים חובתו לעמוד על כך שהתפילה תהיה נקייה מכל הפרעה, מנותקת מהעולם שסביב ורחוקה מהסחות דעת.

שליח ציבור הרי הוא ככהן הגדול הנכנס לפני ולפנים לכפר על עם ישראל, ומתוקף תפקיד רם ונעלה זה עליו לעשות זאת בשלימות, מתוך הכרה בכך שאין בשעה זו אף גורם מלבדו יתברך. על כך נאמר: "וְכָל אֶדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאֹוּ בְּכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֹאתוֹ", היינו שלא יהיה אף אדם או גורם זר מלבד שליח הציבור והקב"ה המתייחדים באהבה.

כך, ורק כך, יזכה שליח הציבור למלא את תפקידו נאמנה ויתקיים בו: "וְכָפַר בְּעֵדוֹ וְנָעַד בֵּיתוֹ וְנָעַד כָּל קָהָל יִשְׂרָאֵל".

משל ידוע מספר אודות אותו זוג שהופיע לפני הרב, טענות ומענות בפייהם זה על זו ולהיפך, וברצונם - לא עלינו, להתגרש בגט פיטורין.

הרב ניסה להציע בעדיניות אי אלו דרכים להשבת השלום, ליישוב ההדורים, אולם לא. הם ניסו הכל, בתנו כל דרך אפשרית ונתנו לעצמם וזה לזה הזדמנויות חוזרות ונשנות, אך לשווא. הבעל מלא טענות כריזמות, האשה פגיעה עד עמקי נשמתה, והמסר העולה מבין השורות מספר את הסיפור הכאוב של שניים שאינם מסוגלים לחיות בכפיפה אחת.

'מה השתנה פתאום?' הרב תהה באמת, מנסה להבין מה אירע באמצע החיים, 'הלא תיכף לאחר החתונה, ומסתבר שגם תקופה ממושכת לאחר מכן, חיייתם בשלווה, שלום ורעות, אז מה קרה?'

ארשת הפקפוק שעלתה על פני הבעל הבהירה היטב כי הוא לא ממש מסכים עם הקביעה האחרונה, ולבקשת הרב תיאר את שאירע ממש בהתחלה.

'כבר ביום הנישואין, בעודי חתן מאושר החנוט במחלצותי ושרי ביום המאושר בחיי, כך לפחות חשבתי' אנתה צינית נפלטה מפיו, 'ראיתי שמשוה לא תקין. החופה דווקא עברה בסדר והיתה מרגשת בעליל, אלא שאז נכנסו לחדר הייחוד.'

'כבר בחדר הייחוד הספקתם לריב?!' הרב לא ידע אם זה יותר משעשע או יותר עצוב.

'שמע כבד הרב - וישפוט' השיב הבעל בטון חמוץ.

'נכנסו לחדר הייחוד, התיישבנו על הכיסאות ההדורים וכמעט שהתחלנו לאכול את המנה היוקרתית שהוגשה לנו, אלא שאז שמעתי את הצלצול.'

'הצלצול, כך מסתבר' נראה כי הבעל מזדעזע שוב, למרות מרחק השנים, 'שייך' היה למכשיר הפלאפון של הכלה. ממה דחוף היה להביא אותו לחדר הייחוד, או לחתונה בכלל...'

'תקלות קורות, ואפשר לדון לכף זכות' ניסה הרב לסנגר, 'העיקר שהיא דאגה תיכף להשתיק את המכשיר ולחזור לשמחת החתונה' ובאומרו כך צודק הרב מבטו לעבר האשה, ממתין להבהון שיאשר את המובן מצלילי.

אך לא. האישור מאן לבוא. תחושה לא טובה החלה מזדחלת בגרונו של הרב, עולה וכמעט חונקת אותו. היא לא כיבתה את המכשיר? אלא מה?

'הכלה, כך באמצע החתונה ובתוך חדר הייחוד' המילים ניתזו מפיו של הבעל ככעס, שוטפים את החדר בזעם חסר מעצורים, 'והיא החלה בשיחת-רעים עם חברתה לכיתה!'

הרב דמם. המום. יש דברים, כך למד כעת, עליהם קשה מאד לסנגר. ישנם מצבים בהם, למרות הרצון

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

כך גם בנוגע לשאר הביטויים המוזכרים בברכה זו, המתאייססים למצב הנתון כשבית המקדש בחורבנו ואנו מצפים להשבת השכינה לשרות בציון, כגון "וְהָשִׁב אֶת הָעֶבְדָּה לְדָבִיר בֵּיתְךָ" וכן "וְתִקְוֶינָה עֵינֵינוּ בְּשֹׁבֶךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים", ישנן דעות כי הן נוספו בדור מאוחר יותר, לאחר חורבן בית המקדש.

דעה מעניינת ישנה (אוצר התפילות - תיקון התפילה עמוד קנג) לפיה הנוסח הנוכחי נתקן כבר בימי רבן גמליאל הזקן. אם כי בימיו עדיין היה בית המקדש קיים, אולם תוכן הבקשות הללו היו מכוונות כנגד 'מקדש חוני' שבמצרים (ראה מנחות קט, ב).

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

חולף רב.

טוב, לא ממש רב, אולי אברך מן השורה. אך בעיניה - כל חובש כיפה ולבוש בצבעי שחור-לבן היה רב של ממש, והיא רצה אליו ועצרה אותו מלהמשיך בדרכו. 'כבוד הרב!'

הלה עצר, פנה אליה במאור פנים ושאל למבוקשה.

'אני רוצה שהילדים שלי יהיו יהודים' כך, ללא כחל ושרק ומבלי להללות בהקדמות מיותרות, 'מה אני יכולה לעשות לשם כך?' הלה חכך בדעתו רגע, חשב מעט ואז השיב בפסקנות: 'תתפללי על זה!'

'אוקי, מקובל עלי' השיבה על אתר, 'אך אני לא ממש שולטת בעברית.'

'זה בסדר גמור' באה התשובה, 'אבא שבשמים מבין גם אנגלית...'

'ומתי אתפלל על כך?' הוסיפה ודלתה ממנו פרטים.

'מדי מוצאי שבת' התשובה באה כהצעה אפשרית, אולם היא מצדה ראתה בכך חובה קדושה והחלה ליישם כבר מאותו שבו. את השבת, מחוסר ידיעה - לא שמרה, אולם במוצאי שבת התפללה, רק שהילדים שלה יישארו יהודים.

תקופת-מה לאחר מכן נענו תפילותיה. ארגון קירוב גדול מארצות הברית הגיע לאזור, ערך מחנה לילדי הסביבה והצליח להצית אצלם זיק של חיבה ליהדות. לא משהו מדי רציני, רק טעימה קלה שבקרב מרבית הילדים לא פעלה באופן ממש.

לא כן במשפחתה של ג'ודי.

ילדיה שלה הציצו, ונפגעו. הם חוו את החוויה הרוחנית לראשונה בחייהם, טעמו את טעם התורה והתפילה, השבת ועבודת הבורא. והחליטו להמשיך את המסלול עד הסוף. בעקבותיהם עשו גם ג'ודי ובעלה צעד אחר צעד, לאט אבל בטוח, וכמעט כל המשפחה עלתה על דרך המלך ושוב בתשובה שלימה.

'כמעט כולם' אמרו, כי שלהבת נותרה מאחור.

נערה בוגרת היתה שלהבת, בעלת דעה עצמאית ובחירה חופשית, והיא החליטה כי לא מתאימה לה הדרך החדשה בה בחרה משפחתה.

וג'ודי, מתפללת. רק שהילדים יהיו יהודים. שוב, ושוב. מדי מוצאי שבת. על שלהבת, על השאר.

חלפו כמה שנים, והנה שלהבת מתקשרת מניו-יורק ומבשרת את הבשורה הטובה מכל: 'אני נמצאת כרגע במדרשת 'אור שמח' לנערות מתחזקות!'

'עכשיו שלהבת ילדה את הילד השמיני' דמעה נוצצת בעיניה של ג'ודי, 'ואני ממשיכה להתפלל: רק שהילדים יהיו יהודים, זרע קודש, בה' דבקים, ומאירים את העולם!'

אחד הכלים המיוחדים העומדים לרשותו של עם ישראל, כח סגולי אשר יש בכוחו להכניע את המשטנים והמקטרגים ולעורר את רחמי השי"ת על בניו, הוא קול התפילה. על כך כבר נאמר (בראשית כו, כב): "הקל קול יעקב והידיים יָדוּ עֲשׂוּ", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה במדרש (מדרש הגדול): "כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות - אין הידיים ידי עשו". יחד עם זאת אמרו חז"ל (ברכות כד, ב): "המשמיע קולו בתפלתו - הרי זה מקטני אמנה", ויתירה מכך קבעו: "המגביה קולו בתפלתו - הרי זה מנביא השקר".

כאן אנו נדרשים לשאלה - מה נכלל באותו 'קול' אליו מייחסים חז"ל סגולות כה רמות ונשגבות, ובאילו מצבים הדבר מהווה אך חסרון? על כך בקצרה במאמר הבא, ככל שיריעה קצרה זו תאפשר לדון בכך.

חשוב להדגיש כי כלל הדברים האמורים להלן מתייחסים אך ורק לשמונה עשרה - החלק העיקרי ולמעשה היחיד הנקרא בחז"ל 'תפילה'.

השוויות הקול

הרמב"ם (הלכות תפילה ה, א) מונה את שמונת הדברים בהם על המתפלל להקפיד בתפילתו, וביניהם: 'השוויות הקול'. מאוחר יותר באותו פרק (הלכה ט) מרחיב הרמב"ם ומבאר למה כוונתו: "השוויות הקול כיצד - לא יגביה קולו בתפלתו ולא יתפלל בלבו, אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזניו בלחש".

טעם ויסוד הדבר

בטעם הדבר שאין להשמיע קולו בתפלתו, כתבו הראשונים (רש"י ברכות שם ועוד) כי בהשמעת הקול נראה כביכול המתפלל אינו מאמין שהקב"ה שומע תפילת לחש, ויש בכך משום חסרון באמונה. ואילו בנוגע להגבהת הקול ממש, מנומק בראשונים (שם עוד) כי זו מדרך נביאי השקר, שהלא מנביאי השקר נאמר (מלכים א יח, כח): "וַיִּקְרָא בְקוֹל דָּוִד".

מסיבה זו האחרונה יש שפסקו (ב"ח או"ח קט) כי אף לשליח הציבור אין להגביה קולו יותר מדי, אלא רק כדי שישמעו המתפללים את קולו ותו לא, כדי שלא ייראה כנביא השקר. אכן אחרים (מגן אברהם שם ס"ק ג) חלקו על כך והתירו לשליח ציבור בכל אופן.

במקום אחר (סוטה ב, ב) שנו חכמים בברייתא טעם אחר, והוא - כדי שלא יתבייש עובדי עבירה המתוודים בתפילתם על עבירות שבידם, אם יישמע קולם לאחרים העומדים בסמוך להם בתפילה.

השמעה לאוזניו בלבד

יש מהראשונים שכתבו (רמב"ם שם, טור או"ח קא ועוד) כי בניגוד להשמעת הקול ממש, על כל פנים ראוי שישמיע אדם את תפילתו בלחש לאוזניו בלבד, והשוו זאת לחיוב החל בקריאת שמע, בו יש להשמיע לאוזניו את מה שאומר בפיו.

לעומתם, ראשונים אחרים סבורים (רש"י יומא יט, ב ד"ה ולא, טור שם בשם י"א) כי אדרבה, אף בלחש אין להשמיע לאוזניו. וכתב הטור (שם) כי הדעת נותנת להכריע כשיטה הראשונה שהזכרנו, שהרי בכך מעורר כוונתו ביתר שאת.

בעת הצורך

במה דברים אמורים, שאין צורך למתפלל להשמיע את קולו. אכן במקרים מסוימים בהם נחוץ לו להשמיע קולו, מותר הדבר.

כך למשל מובא בגמרא (ברכות כד, ב) כי במידה ואינו יכול לכוון את לבו לולא שישמיע קולו, ודאי עדיף שישמיע קולו. כמו כן, לענין תפילת חולה פסק הרמב"ם (שם): "היה חולה או שאינו יכול לכוין את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר".

יחד עם זאת מודגש (ברכות שם ובפוסקים) כי הדבר מותר אך ורק במידה ואין מפריע בכך לכוונת שאר המתפללים, אולם אם יש בכך משום הפרעה והסחת דעת המתפללים האחרים, אין היתר להתפלל בקול בשום אופן.

בעת שמתפלל בביתו, נאמר בתלמוד ירושלמי (ברכות ריש פ"ד, הובא בטור שם) כי מותר להשמיע קולו בתפילה, כדי שילמדו ממנו אנשי ביתו.

מקומות וזמנים שונים

עדות מעניינת הביא המהרש"ל (י"ס של שלמה סוף ב"ק אות מג), לפיה בענין זה חלוקים היו המנהגים בין המקומות. בעוד שבבבל הקפידו שלא להשמיע קול בתפילה, הרי מנהג ארץ ישראל היה אדרבה להשמיע קולם, על מנת להרגל את הציבור לתפילה כראוי.

כך גם בזמנים מסוימים היו שהקילו בכך, כדלהלן.

בימים הנוראים פשט המנהג בקרב אנשים רבים להשמיע קולם. יש שפקפקו בכך (בית יוסף שם בשם ספר הפליאה) וטענו כי יש לשרש את המנהג מכל וכל, ומאידך היו (ב"י שם בשם פסקי התוספות) שלימדו זכות על הנוהגים כך, כיון שמרבית בני האדם אינם בקיאים בתפילות הימים הנוראים, והשמעת התפילה מסייעת בידם לכוון כראוי.

טעם נוסף להקל בכך הובא בפוסקים (בית יוסף שם), כי הרי עיקר טעם האיסור הוא משום בלבול כוונת שאר המתפללים, ובימים אלה חביבה התפילה ביתר שאת על המתפללים ואין חשש שתוסח דעתם מהתפילה, ואדרבה יש בכך משום חסד עם שאר המתפללים - שהרי בהשמעת התפילה מלמדים זה את זה את נוסח התפילה הנכון.

המשך מעמוד א'

שלו עוררו בכך את תאוות האכילה בעוצמה, וכמעט שהכנסת אותו לפיך בלהטך הגדול.

'אבל מה' הרבי המשיך, 'ברגע האחרון נזכרת כי האוכל ללא ברכה - הרי הוא כמועל בטובתו של מקום, עלה בדעתך עד כמה חמור הדבר, אי לכך ברכת קודם האכילה, וכחסידי שכבר עשה צעד או שניים במשעולי עבודת הבורא - עשית זאת בכוונה וברצינות'.

'בסיכומי של ענין ניתן להגדיר זאת כך' דברי הרבי היו כדורבנות, 'אני רציתי לברך ולשם כך נטלתי תפוח, ואילו אתה חשקת בתפוח - והיית מוכרח לברך'...

בפרשת השבוע נצטוונו (יט, לו): "מֵאֲנִי צִדְק אֲבְנִי צִדְק אִפְתַּ צִדְק וְהִנֵּי צִדְק יְהִי לָכֶם, וְהַפְסוּק חוֹתֵם: "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם".

אדם מן השורה יכול להתבונן בציווי זה, להתייחס אליו כאל כורח המציאות ולהבין כי אין ברירה, אם ברצונו לענות על ההגדרה 'יהודי כשר' - עליו להקפיד בין השאר על מידות ומשקלות התואמים את ההלכה.

אולם מבט יותר מעמיק מאפשר לנו לקרוא את

המצוה היקרה הזו, ככל מצוות התורה, אל הרגש ולא רק אל השכל האנושי. "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", אני הוא שציוויתך לעשות כן, ואם ברצונך לזכות בהודמנות יקרה וחביבה לאין ערוך לדבוק בי ולהתקרב אליי - זו אחת הדרכים על ידן תוכל לזכות לכך.

כן הדבר אף בעבודת התפילה.

יש והאדם 'נאלץ' להתפלל. הוא נקלע לצרה כזו או אחרת, מתבקש כי יעתיר בתפילה לפני הקב"ה ויבקש ממנו שישמיענו מצרתו. כך גם ביום-יום, על מנת להימנות עם החרדים לדבר ה' והמקפידים על קלה כבחמורה - חובה על כל יהודי להתפלל שלש תפילות ביום.

אולם בהחלט אפשר ורצוי להסתכל על כך מזווית שונה לחלוטין, נעלית לאין שיעור.

אני רוצה להתקרב אליו יתברך, לזכות לקרבת אלקים, והתפילה היא הדרך הטהורה והמיוחדת על ידה אני יכול לזכות לכך. נמצא שהתפילה איננה רק אמצעי להשגת מטרה גשמית כלשהי, כמו התפוח הקורץ לנו, כי אם מטרה בפני עצמה, שאין למעלה הימנה.

התפוח, או בשאר מישורי החיים - הנסיבות שהביאו אותנו לשפוך שיח לפניו יתברך, הן רק אמצעי להביא אותנו לאותה קרבת אלקים!

מילתא חדת
עניי תפילה מלוטט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

תפילת הצדיקים

הצדיקים בָּכְח תַּפְלָתָם שׁוֹלְטִים על מַדַּת הַדִּין, וּבִיבְחָלָתָם לְהַכְנִיעַ אֶת מַדַּת הַדִּין וּלְהַמְתִּיקָהּ כְּדִי לְהִיטִיב עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא שֶׁהָיָה מִשָּׁה רַבְּנָה ע"ה נִקְרָא (דברים לג א) 'אִישׁ הָאֱלֹקִים', כִּי הָיָה 'אִישׁ' וְאֶדוֹן עַל מַדַּת הַדִּין הַקְּרוֹיָה 'אֱלֹקִים', וְהָיָה בְּכֹחוֹ לְשַׁלֵּט עַל מַדַּת הַדִּין וּלְהַטּוֹתָהּ לְכָל אֲשֶׁר יִחַפֵּץ, וְכֵן אָמַר בְּמִלְחַמַּת עֶמְלָק (שמות יז ט) 'וּמִטָּה הָאֱלֹקִים בְּיָדִי' שְׁנַתֵּן בְּיָדוֹ הַכֹּחַ לְהַטּוֹת אֶת מַדַּת הַדִּין, וְהָיָה מִטָּה הַדִּינִים מֵעַל יִשְׂרָאֵל וּמִשִּׁיבָם עַל רֹאשׁ אוֹיְבֵיהֶם.

צדיקים אינם צריכים למטצע להעלות תפלתם

תפילת הצדיקים גְּדוּלָה וְחֲשׂוּבָה כְּעֵתֵר הַמִּהְפֶּה דִין לְרַחֲמִים, הִיא בּוֹקֶעֶת רְקִיעִים כְּחֶרֶב וְעוֹלָה מֵעֲצָמָה הַשְּׂמִימָה, וְלֹא תַּפְלָתָם לְבָדָה אֶלָּא גַם תַּפְלוֹת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם טוֹבָה בְּהוֹתָם כְּרוֹכִים בְּתַפְלוֹת הַצַּדִּיקִים לְהַתְעַלּוֹת יַחַד עִמָּם בְּלִי מִנִּיעָה, אֲמָנָם הַצַּדִּיקִים בָּרַב עֲנֻתָנוֹתָם אֵינֶם מוֹנְעִים רַגְלֵיהֶם מִבֵּית הַכִּנְסָת, אֶלָּא מִשִּׁמִּים עֲצָמָם כְּפִשְׁטִי עִם הַזְּקוּקִים שֶׁתִּתְקַבֵּל תַּפְלָתָם בְּבֵית הַכִּנְסָת, וְכִמּוֹ שְׁאִמְרוּ חֲז"ל (ברכות ו) הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם לְתַפְלָתוֹ אוֹמְרִים עָלָיו 'אִי עָנָו אִי חֲסִיד', וְזוֹ הִיא עֲנֻתָנוֹתָם שֶׁלְמִרוֹת חֲסִידוֹתָם אֵינֶם מוֹנְעִים עֲצָמָם מִבֵּית הַכִּנְסָת, כְּבִכּוֹל גַּם הֵם זְקוּקִים לְקִדְשַׁת בֵּית הַכִּנְסָת שֶׁתִּסְמַע לְתַפְלָתָם לְהַתְעַלּוֹת לְמַעְלָה.

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

על הפסוק (טז, א): "בָּזָאת יָבֹא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ" מובאים במדרש (ויקרא רבה כא, א) הפסוקים (תהלים כ, א - א): "לְדָוִד ה' אוֹרִי וְיִשְׁעִי... בָּזָאת אֲנִי בּוֹטֵחַ", ואת הקשר בין הדברים מבאר הרמב"ם השפת אמת הפלא ופלא.

הנה ידוע מאמר חז"ל (ויקרא רבה לג, א) כי אף אם יש לאדם סאה גדושה של עוונות, הרי שהגזל הוא העומד ומקטרג בראש, מתריס ומונע מהתפילות לעלות לרצון לפני הקב"ה.

טעם הדבר, מסביר השפת אמת - היא משום שההכנה הראויה ביותר לתפילה וההכרחית כדי שתפילתו של אדם תתקבל, זו האמונה והביטחון בהשי"ת. אם כן, רק אדם היודע כי העולם מתנהל בהשגחה פרטית וכי אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו אפילו כמלוא נימה, זהו אדם אשר תפילתו ראויה להתקבל ולעלות לנחת רוח לפניו יתברך.

אולם הגזלן, לעומת זאת, הרי הוא מגלה במעשיו כי אין בלבו אמונה מספקת בכך שכל מה שמיועד עבורו - יגיע אליו, אלא הוא פועל בדרכים עקלקלות כדי להשיג שלא ביושר את מה שאינו שלו. אם כן, חסר הוא את האמונה והביטחון בבורא העולם, וכיצד אפוא תוכל תפילתו להתקבל?

על פי זה מובן היטב מדוע מובאים במדרש דווקא פסוקים אלו.

כשאדם חפץ לבוא אל הקודש, להתחבר לעבודת התפילה ולזכות לכך שתפילתו תתקבל ברחמים ורצון, הרי 'בָּזָאת יָבֹא אֶל הַקֹּדֶשׁ', היינו באותה מידה שגילה לנו דוד המלך בתהלים: 'בָּזָאת אֲנִי בּוֹטֵחַ', הלא היא האמונה בהשי"ת.

סדרא הצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

בשבוע שעבר הזכרנו את דברי האמוראים רבה ואבבי, אשר התייחסו לעובדה שבדורם נחלש כח התפילה לעומת הדורות הקודמים, תוך שהם נוקטים בדוגמה את המקרה בו האמורא רב יהודה הסיר אך נעל אחת מרגליו ותיכף בא מטר.

הסיפור אודות רב יהודה מובא בשלימותו בגמרא (תענית כד, ב), וראשיתו בקפידתו של רב יהודה לנוכח תופעה של 'ביזוי אוכלים' בה נתקל. היה זה כאשר ראה שני בני אדם מבזים פת לחם ומשחקים בה, ובגודל הזעזוע שלו מהמעשה התבטא בחריפות: **"שמע מינה איכא שבעא בעלמא [ככל הנראה יש שובע בעולם, שאם לא כן לא היו הללו מקלים ראשם בכך]"**.

תיכף נתן בהם רב יהודה עיניו, וכתוצאה מקפידתו זו השתרר רעב בעולם.

חכמי הדור, אשר נכחו לראות כי הרעב כבד והמחסור גדול מנשוא, החליטו לפעול כדי להסיר את קפידתו של רב יהודה ולהביא לביטול רוע הגזירה. לשם כך פנו לשמשו של רב יהודה - רב כהנא בר נחוניא, וסיכמו עמו כי כשהוא מלווה את רב יהודה - יוליכנו דרך השוק כדי שיראה כמו עיניו את המצב הנורא.

ואכן, אך יצא רב יהודה אל השוק ולעניו התגלה המחזה מעורר הרחמים של בני אדם מתגודדים סביב פסולת תמרים, ולו כדי להשביע נפשם במעט. נחרד רב יהודה והתבטא: **"שמע מינה כפנא בעלמא [משמע מכך שיש רעב בעולם]"**.

פנה רב יהודה לשמשו והורה לו כי יסיר עבורו את נעליו, כחלק מהלכות האבלות בעת תענית ציבור, ונערך לסדר תענית ציבור ותפילה ברוב עם.

אך הסיר השמש נעל אחת מרגליו של רב יהודה, טרם עמד אפילו בתפילה, והנה החל לרדת גשם. חפץ רב יהודה להסיר את נעלו מרגלו השניה, אך אז הופיע לפניו אליהו הנביא והתירה בו כי אם יעשה כן - יחריב הקב"ה חלילה את עולמו ברוב מטר.

אודות תוצאותיה של אותה פעולה, פעוטה לכאורה, העיד האמורא רב מרי ברה דבת שמואל: **"אנא הוה קאימנא אגודא דנהר פפא, חזאי למלאכי דאימדו למלחי דקא מייתי חלא ומלונגו לארבי ויהוה קמחא דסמדיא [אני נכחתי באותו זמן על גדות 'נהר פפא', וראיתי כיצד מלאכים הנדמים למלחים וספנים - מעמיסים על ספינה חול, והחול הופך בדרך נס לסולת]"**.

יחד עם זאת, הוהיר רב מרי שלא להשתמש באותו סולת, זאת משום שאין ליהנות ממעשה ניסים, אולם למותר לציין שפעולתו של רב יהודה לא היתה לשווא. למחרת הופיעו ממרחק אניות אחרות, ובהן חיטים לרוב.

פרשה ופרשה

נידון בפרשה בענייני תפילה

הזכרת יציאת מצרים

פרשת 'ויאמר' שבקריאת שמע, כך מלמדים חז"ל (ברכות יב, ב), נקבעה בתפילה בשל חמש דברים הנוכחים בה: "מצות ציצית, יציאת מצרים, עול מצות, ודעת מינים, הרהור עבירה, והרהור עבודה זרה" [וראה במפרשי הגמרא שם שנדרשו לשאלה - הרי הוזכרו כאן שש דברים ולא חמש].

יציאת מצרים נזכרת בשני מקומות נוספים בתורה - בפרשת בלק, ובפרשתנו בענין מידות ומשקלות (ט, לו): **"מֵאֲזֵי צֶדֶק אֲבִי צֶדֶק אֵיפֹת צֶדֶק וְהֵן צֶדֶק יְהִי לָכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"**.

הגמרא (ברכות שם) מציינת כי ביקשו חכמים לקבוע את פרשת בלק בתפילה, ולפי ההוא-אמינא בגמרא היה נדרש לכלול את פרשת משקלות בשל הזכרת יציאת מצרים שבה, אלא שהעובדה שבפרשת ציצית נזכרים חמשת דברים אלה הכריעה את הכף, וכך נקבעה דווקא פרשה זו בתפילה.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

בפרשת קדושים נצטווה כל אדם מישראל (יט, יח): **"וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כָּמוֹךָ"**.

בשער הכוונות (דרושי ברכת השחר, הקדמה) הובא בזה הלשון: **"קודם שהאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת מפרשת העקידה ואילף, צריך שיקבל עליו מצות 'וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כָּמוֹךָ', ויכוין לאהוב כל אחד מבני ישראל כנפשו, כי על ידי זה תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי"**. ואף בספרי הפוסקים הובא דבר זה (עיי' מגן אברהם תחילת סי' מז).

הנוסח המובא בסידורים על פי האריז"ל הוא: **"הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כָּמוֹךָ"**.

יד ושם

פסקי שמות והנמון בהם

יריחים

"יֵשָׁא ה' פָּנָיו אֵלַיָּךְ וְיִשֶּׁם לָךְ שְׁלוֹם" (במדבר ו, כו).

מדרשים רבים ופירושים לאין ספור נאמרו על פסוק זה, אולם ראוי להתבונן בדברי רבותינו שייחדו זמן מיוחד לאותה 'נשיאות פנים' מיוחדת, וזה לשון הספרי: **"יֵשָׁא ה' פָּנָיו אֵלַיָּךְ, אִמְתִּי - בִשְׁעָה שֶׁאַתָּה עוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל"**.

ביאו לפניו - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזו והדר

לאחר אמירת 'ברוך שאמר' ומזמור יהודה שאחרי, אנו אומרים לקט פסוקים הפותח בפסוק (תהלים קד, לא): **"יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו"**.

פסוקים אלה מלוקטים ממקומות שונים בתנ"ך, ואמירתם נזכרת כבר בחז"ל (מסכת סופרים יד, ה) וכך גם בסידורי רבותינו הגאונים (סדר רב עמרם גאון ורב סעדיה גאון). כמו כן הובא בסדר התפילות לרמב"ם שיש לאומרם מדי יום.

בסוד אמירתם כתבו הראשונים (האשכול סי' ה ועוד) כי נזכר בפסוקים אלה תשע עשרה פעמים שם הוי"ה, פעם אחת נזכר שם ג'-ה' וכן עולה שם הוי"ה בראשי תיבות הפסוק (דברי הימים א טו, לא): **"יִשְׁמַחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ"**, הרי כ"א אזכרות שם ה', והם כנגד כ"א פסוקים שבמזמור 'תהלה לדוד' המובא תיכף לאחריהם ומהווים הקדמה למזמור זה.

הפלא ופלא

שאלות וחיידות בבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדורי מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם פר' תזריע מצורע

1. תשובה א' הם היו במרום, ולגודל תוקפם ביקש דוד שיירדו לארץ, ונענה.
2. תשובה ג' כדי להבדיל בין קטע לקטע, ולהדגיש שהמשך התפילה אינה חלק משירת הים.
3. תשובה ג' שתי התשובות נכונות.

אנו מתפללים בשמונה עשרה: **"השיבה שופכנו כבראשונה ויועצינו כבתחלה"**. למי הכוונה בביטוי 'יועצינו'?

- (א) הנביאים.
- (ב) הסנהדרין.
- (ג) גם וגם.

בקטע התפילה 'ויברך דוד' נאמר: **"לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש"**. הכוונה 'והמתנשא לכל לראש'?

- (א) הוא יתברך רם ומתנשא על כלל הבריות, ואף על הראשים והנחשבים שבהם.
- (ב) הקב"ה מתנשא ומתרום לכל, והרי הוא בבחינת ראש - רם ונישא על הכל.
- (ג) כל מינוי ושררה כלשהי בעולם, הרי הם מידו של הקב"ה ובגזירתו.

בין שבחי הקב"ה במזמור 'תהלה לדוד', אנו מציינים: **"ואת כל הרשעים ישימיד"**. והנה נראה לעין כי הרשעים קיימים, ואדרבה לעתים רשע וטוב לו. מהו ההסבר לכך?

- (א) הפסוק נאמר כתחינה ובקשה, אך טרם זכינו שנתקיים בנו כן למעשה.
- (ב) 'רשעים' שבפסוק זה הכוונה לנבוכדנצר וחבריו, אשר אין בהם לחלוטית זכות.
- (ג) 'ישימיד' היינו בלשון עתיד, שלעתידי לבוא ישימיד ה' את הרשע שבעולם.

שם הזוכה בגיליון פר' תצוה: **ה' אלימלך זילבר, בני ברק**

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

את האזהרה המובאת בפרשת קדושים (ויקרא יט, ד): "אַל תִּפְגֹּן אֶל הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" דורש רבנו באופן מיוחד ומעורר, וזו לשונו: "וּבִדְרֹךְ רָמֹז יִכְנוּ עַל דְּרֹךְ אֹמְרִים ז"ל" (מגילה כח, א) ... שְׁאִסּוּר לְהִסְתַּכֵּל בְּפָנֵי אָדָם רָשָׁע. וְהוּא אֹמְרוֹ כֵּאֵן 'וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם', פְּרוּשׁ, לֹא תַעֲשׂוּ עֲצָמְכֶם אֱלֹהֵי מִסְכָּה שְׁאִסּוּר לְהִסְתַּכֵּל בָּכֶם".

בגדר האיסור להסתכל בפני אדם רשע מצאנו כמה היבטים ונידונים שונים, וכבר תמחו (אומר השכחה לגר"י פיק מגילה שם ועוד) על כך שלא הובא דין זה בפוסקים, ורק הש"ך מזכירו (חיו"מ יז ס"ק ג) בהביאו בשם ספר חסידים כי אין לדין להסתכל בפני בעלי הדין, מטעם איסור זה, וכן המגן אברהם מזכיר דין זה (או"ח רכה).

נידון מעניין בפני עצמו מובא בפוסקים (סמ"ע חו"מ קנ"ד ס"ק יד, מג"א או"ח רכה, ס"ק כ ועוד) לגבי גדר האיסור, האם ראיה בעלמא אף היא אסורה, או שמא האיסור תקף אך ורק לגבי הסתכלות והתבוננות ממושכת.

פירוש מתוק מדבש הובא בספר 'אמרי שמאי' לגאון ר' שמאי גינזבורג, על פי דברי הזהר הקדוש (ח"ב ד ע, ב) כי שייך להכיר בפני אדם את עוונותיו. על פי זה ניתן לבאר, כי ההוראה שלא להסתכל בפני אדם רשע - משמעותה שלא לבחון אותו ולאפיין את מצבו על סמך מבט בפניו והכרת עוונותיו, כי אם על פי דרישה וחקירה יתירה תוך ניסיון ללמד עליו זכות.

תמרוורים ולא מדרכות, לא את לוח המחוונים ולא את צג המהירות. פשוט כלום. על טענה כזו אף אחד לא חשב, ובית המשפט חווה דקה של דומיית הלם, 'האם הוכיח בסנוורים? הבזק פתאומי חדר לשדה הראייה שלך?' השופט עדיין לא הבין.

'דווקא לא' מיהר ג'ורג' לשלול, 'זהו מצב קיים וסטטי. ראייתי איננה מן המשופרות ואף רחוק מכך, וזה מה שמנע ממני להבחין בכל אותם אובייקטים שציין כבוד התובע'.

'על משקפיים - שמעת?!' השופד שיפד אותו במבט, נותן לו רגע לחשוב כיצד ייראו חיייו בתא של מטרים רבועים ספורים, בו יבלה את שארית ימיו, ובתוך כדי דיבור הורה מתוך שאט נפש לגרשו מעל פניו.

יש תקנה כנגד היצר!

בפרשת אחרי מות נצטוו ישראל (יח, ב - ג): "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: כִּמְעַשֶׂה אֲרִץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וְכִמְעַשֶׂה אֲרִץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֲתֶכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֵּיהֶם לֹא תִלְכּוּ".

האור החיים הקדוש עומד על הדברים, ושלא כהרגלנו נביא את תוכן דבריו במלואם על אף האריכות שבהם, משום שיש בהם לימוד ולקח לכל יהודי באשר הוא, ואלו דבריו:

"הִנֵּה הָאָדָם ה' צְבָאוֹת נִתְחַכֵּם בְּצוּתוֹ מִצְוָה זֹאת, וְדָבַר נֶגֶד יֵצֶר הָרַע, שְׂיֵאמַר אִידִי יָכוֹל אֲנוֹשׁ טְבָעִי לְמַשֵּׁל בְּחַתּוֹתָיו אֲשֶׁר הֵיא אֲנִסְתּוֹ".

דבר זה הוא משלל מהדעת שייחב' ה' שמירתו לכל בהשואה, אלא לאנשים אשר יכולין לעמוד ויש כח בריצונם לשלל החפץ הזה, והם אותם שלא באו לידי מבחן הראות והחושב באלו וכדומה דבר הפתוב. אבל במי שעברו בחינה הנוכח, כפי הטבע אין אדם שליט ברוחו למנוע מעצמו חשק המכריחו.

ועל זה נתפנו ה' בנעם דברי אלקים חיים, ואמר 'כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם', פרוש, הגם שישבתם במקום שאנשיה בני זנונים ולא תמנע מכם בחינת החושב לצד שישבתכם ביניהם כל הזמן ההוא, כאומר 'אשר ישבתם בה' ואין 'שיבה אלא עכבה, וזה יסובב תגברת החפץ בכם, אף על פי כן אנכי מצוה אתכם שתתעצמו לנצח החשק לבל תעשו כמעשיהם.

ואמר עוד 'וכמעשה ארץ כנען' וגו' אשר אני מביא אתכם שמה וגו', פרוש, אף על פי שאנכם באים למקום אשר שם הרגיעה שדה של בחינת הרע הזה, ונמצא בחינת החושב מתעוררת, אף על פי כן מחיב אני אתכם לבלתי עשות כמעשיהם.

ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדבר זה, לכן הקדים ה' בתחלה דברו הטוב ואמר 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם', כי הן

היציע הלך והתמלא, לא נותר אף לא מקום אחד פנוי והכל לחששו בהתרגשות אודות המשפט ההולך להתקיים, משפט אשר מסוגו מתקיים אחת ליובל, אם בכלל.

דפיקה קלה, הכרזה רמה 'כבוד בית המשפט', והס. השופט פסע מעדנות אל מקומו, מנסה לשדר עסקים כרגיל אך גם על פניו ניכרת ההבעה החריגה, אשר היה בה כדי להעיד כי המעמד נדיר אף עבורו.

אדם טוב הוא ג'ורג', מיקירי העיר ותומכיה, חביב ונעים סבר ואהוד על כל מכריו. דווקא משום כך נאספו הכל לעקוב אחר המתרחש, להבין כיצד מסוגל אדם להתדרדר לשפל המדרגה הלזה ולהביא להריגתם של לא פחות משלושים ושבעה בני אדם ופציעתם של עשרות נוספים.

'תוחלת החיים בעיר ירדה בגללו' התלוצצו הליצנים שבקהל, ואילו אחרים מצידם נתנו בהם מבט חריף והבהירו להם כי יש דברים עליהם אין לצחוק. כמעט לכל אחד בקהל היה אח, מכר או ידיד כזה או אחר ששילם בחייו או בבריאותו כתוצאה ממעשהו הנמחר של ג'ורג', כמעט בכל שורה ביציע נראה היה אדם דומע, מייחל לצדק שיעשה.

השופט הפנה את מבטו אל התובע המחוזי, מהנהן לאות אישור.

'הנאשם, מר ג'ורג' הניצב כאן למשפט' כחכח התובע והמשיך, 'נהג במשך שעה ארוכה ברכבו מסוג מיצובישי ברחובה הראשי של העיר תוך הפרה בוטה של חוקי תנועה רבים מכדי שאוכל למנות. הוא עלה על המדרכה עם רכבו, נסע באור אדום ואף דהר נגד כיוון התנועה, הגביר מהירות עד למקסימום האפשרי - הרבה מעבר למותר על פי חוק, והתעלם מכל תמרוור קיים'.

'נהיגה פרועה זו של הנהג' סיים התובע בטון נוקב, 'הובילה להריגתם של שלושים ושבעה בני אדם, כמו גם לפציעה בדרגות שונות של מאה ושבע עשרה נוספים'.

לא נראה היה כי יש דרך להתגונן מפני תביעה שכזו, ועל כך תעיד העובדה שמלבד סניגור קיקיוני מטעם הסנגוריה הציבורית - לא נראו אף עורך דין המכבד את עצמו לייצג את ג'ורג'. היה זה כשלון מובטח.

'ומה יש לך לומר הגנתך?' הפנה השופט מבטו אל הנאשם, מבט של סלידה בעיניו אך הוא כופה על עצמו לקיים משפט הוגן, מעניק לו הזדמנות להגן על עצמו ולהוכיח את חפותו.

'לא ראיתי' לא נראה היה שהוא נבוכ או משהו, בטח שלא מוצף ייסורי מצפון.

'מה לא ראיתי?' השופט מצמצם, מנסה להבין. 'כלום' המשיך ג'ורג' מאותה נקודה בה עצר, 'לא ראיתי כלום. לא את האנשים ולא את הרמזורים, לא

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

בשרני ועב-כרס אותו חפצה לרכוש לכבוד שבת קודש. אולם להוותה, אשה פלונית מנכבדות העיירה, גברתנית וחסרת דרך ארץ, הדפה אותה הצידה בגסות וחטפה את הדג לעצמה.

דין ודברים התפתח בין השתיים, ובלהט השיחה פלטה אותה אשה דבר גנאי חמור כנגד הרבנית.

הנוכחים במקום נצלו אוזניהם, הם הזדעזעו עד לאחת ועד מהרה התעוררה סערה במקום והכל היו נחושים לבוא חשבון עם אותה אשה, להענישה על מעשה חמור זה למען כבוד התורה ולמען ישמעו וייראו.

אולם כזכור, על מנת לנקוט בצעד כזה או אחר בקהילה, נדרש היה להביא את הדבר לאישורו של הרב, ולשם כך לא היתה ברירה כי אם להמתין עד מוצאי שבת.

נאלצו אפוא הפרנסים להמתין עם הדבר, אולם המליצו לאשת הרב כי תכשיר במהלך השבת את הקרקע לשיחה המטלטלת המיועדת להתקיים במוצאי שבת, והיא מצדה ידעה את אשר לפניה ופעלה כנדרש.

בליל שבת קודש שב הרב מבית הכנסת, הילה של קדושה אופפת אותו והוא מוכן ומזומן לקדש על היין ולהעיד על בריאת העולם באמירת 'ויכול'. אך הנה נכח לראות את נוות ביתו הצדקנית יושבת בקרן זווית, נמנעת מלהסב יחד עמו לשלחן הערוך.

'מה לך כי פרשת לך הצידה?' פנה אליה ברוך, 'שמה אירע דבר מה?'

'אינני ראויה להתעטר בכתר אשת הרב' השיבה במרידות, 'לפיכך בחרתי לשבת בשלחן נפרד ולא להסב יחד איתך בשלחן'.

'וזאת למה?' סימני השאלה בעיני הרב הבהירו כי נדרש כאן הסבר נוסף.

שחה הרבנית את לבה וסיפרה דברים כהווייתם, שיתפה את הרב במעמד המשפיל שהיה מנת חלקה וכך גם בהחלטת הפרנסים - להתייצב במוצאי שבת קודש אצל הרב ולקבל את אישורו לנקוט בפעולה חריפה כנגד אותה אשה.

'ואם כך מעליבים אותי ופוגעים בי' סיימה בבכי, 'ככל הנראה אינני ראויה להיות רבנית'.

שמע הרב וכאב את כאבה, הרעיף עליה דברי תנחומים וחזק את לבה.

'אמרי נא' פנה אליה הרב כעבור רגעים ספורים, ממש טרם קידש על היין, 'אימתי אירע כל אותו מקרה?'

'יום שלישי' השיבה.

'יום שלישי?!' הרב הזדעזע, התחלחל וחזר על שאלתו, 'יום שלישי? מיום שלישי ועד עתה את נושאת בליבך טינה על בת ישראל?'

על אתר התנער הרב ממקומו ואמר בנימה מעשית: 'חובה עלייך אם כן לפייס אותה, לבקש את סליחתה על כך שהותרת בליבך את הקפיא עליה מיום שלישי עד עכשיו'.

לא הסתפק הרב בדיבורים בעלמא, אלא פנה תיכף ומיד לרבנית ויחד יצאו אל ביתה של אותה אשה - לבקש את סליחתה בדמעות שליש על כך שהקפידה עליה הרבנית במשך ימים ארוכים...

סיפר הרה"ק ר' אברהם חיים מזלאטשוב (אורח לצדיק פרשת נח) כי שאל תחת אחד השיחים את מורו ורבו הרה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג: כיצד יוכל האדם לקיים בשלימות ובאמת את מצות התורה המובאת בפרשתנו - פרשת קדושים (ט, יח): 'וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ', ואף אם מדובר באדם שקם נגדו ועשה לו עוולות שונות?

על כך השיב לו הרבי ר' שמעלקא במתק שפתיים, כי הלא ידוע מהקדמונים שכלל נשמות ישראל הינן בבחינת נשמה אחת, וכולם ניצוצות מנשמתו של אדם הראשון.

והנה, לעתים קורה שהאדם מכה את עצמו מבלי משים. תנועה לא נכונה, תזווה בלי מספיק תשומת לב, והנה הוא מוכה וחבול - על ידי עצמו.

איך נתייחס לאותו אדם, אם יקח בידו מקל ויתחיל לחבטו ביד או ברגל שהכתה אותו? כיצד נביט על 'נקמתו' באיבר אחד שהכה את רעהו, בה בעת ששני האיברים שלו? הרי נשלח אותו להסתכלות דחופה אצל איש מקצוע בתחום בריאות הנפש.

כן הדבר ממש כשאישי ישראל נוקם ברעהו חלילה או אפילו אינו אוהבו די, הרי כיון שנשמות ישראל כולן הן כנשמה אחת, עם ישראל הינו גוף אחד מלוכד, אם כן הרי זה כאותו אדם המכה את איבריו שלו!

אלא יש להתייחס לכך מנקודת המבט הנכונה והטהורה, המבוססת על השקפת העולם הבסיסית של כל יהודי - כי כל מהלך הבריאה מתנהל בהשגחה פרטית מדוקדקת, כל המאורעות הבאים על האדם אינם אלא מאתו יתברך, והרבה שלוחים למקום.

בפרשת קדושים נצטוונו (ט, יח): "לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטּוֹר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאֶהְבֶּתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ אֲנִי ה'", ובדבריו עומד רבנו האור החיים הקדוש על סמיכות ציוויים אלה זה לזה - איסור נקימה ונטייה וחובת אהבת הזולת, ואלו דבריו: "פְּרוּשׁ, כִּי ה' חֲפֵץ שְׂתִיהִי אֹהֵב רֵעֶךָ כְּמוֹךָ וְאִם אָתָּה אֹמֵר לוֹ כֹּן הָרִי גְלִית דַּעְתְּךָ כִּי טָמוּן הִיא בְּלִבְךָ מַעֲשֶׂהוּ בְּלִי מִגִּזְלֵיךָ."

וְנָתַן טַעַם לְדַבְּרִי: "אֲנִי ה'", פְּרוּשׁ, עַל דֶּרֶךְ אֹמְרָם (זהר ח"ג טז) שְׂבֻאֲמָצְעוֹת יְחִיד הַלְבָבוֹת מִתִּיחַד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, לְהִיּוֹת שְׂכֵנִסַּת יִשְׂרָאֵל הֵם עֲנֵפֵי שֵׁם הוֹי"ה ב"ה דְּכֵתִיב (דברים לב, ט): "כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ".

הגה"ק ר' שמשון אב"ד זיבלין היה מן הפוסעים לתומם במשעולי התורה והעבודה, קדוש ומורם מעם ועם זאת דמותו כמו לוטה בערפל, קורות חייו נעלמות ורק רסיסים מעבודתו התמימה עם בוראו באו לאוזנינו איש מפי איש.

אחד הסיפורים המפעימים אודותיו אשר הגיעו לידינו מבהיר מהי מידת אהבת ישראל הראויה, וכך סיפר הרה"ק ה'ברכת אברהם' מסלונים.

כאשר עלה הגה"ק ר' שמשון על כס רבנות זיבלין, תנאי כפול התנה עם קהילתו ופרנסיה, מחד, הבהיר כי על פיו ישק כל דבר והוא שיקבע בכל ענין קטן כגודל, אך מאידך - בשל גודל התמדתו בתורה הקדושה, הדגיש כי את כלל הלבטים והספיקות יש להביא להכרעתו אך ורק אחת לשבוע, במוצאי שבת קודש.

ביום מן המים יצאה הרבנית אשת הרב אל השוק, סובבה בין הדוכנים והסל בידה, ונתנה עיניה בדג

אֶמֶת בְּמִין אֲנוּשֵׁי זֹלַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁנוּ בְּטַעֲנָה זוּ כִּי לֹא יִמָּצָא בְּכָחוֹ לְמַנֵּעַ עֵצָם חֲשָׁקוֹ מִמֶּנּוּ. מֵה שְׁאִין כֹּן אַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְצַד הַיּוֹתִי ה' אֱלֹקֵיכֶם וְהִיא הַשְּׂגָה אֱלֹקוֹת בְּכַח הָאֱלֹקִי יִנָּצַח כַּח הַטְּבָעִי גִשְׁמִי, כִּי הַצּוּרָה תִּשְׁלַט בַּחֲמֶר כְּשִׁסְכִּים אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְהַתְדַבֵּק בָּהּ אֱלֹקִיו יִשְׁלַט בְּטַבְעוֹ...

וּכְשֶׁתִּזְדַּמֵּן לְאָדָם דְּבַר עֲרֻה, הַלֵּב חוֹמֶדָה וְאִין גְּמַר בַּחֲמוּד זֶה, וְיִכּוֹל הַרְצוֹן הַתְּלוֹי בְּמַח לְמַנֵּעַ הַחֲפֵץ וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ הֵגֶם שְׂיַחְמַד. הֵלֵא תִמָּצָא בְּבִנֵי אָדָם שְׂמֻקְבָּלִים תַּעֲנִית, הֵגֶם שְׂהַחֲפֵץ יִתְגַּבֵּר בָּהֶם לְאֶחָל יָבֵא הַרְצוֹן וְיִמְנַעֲנוּ וְכֹן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ.

וְצִדִּיקִים מִיָּד מִתְּנַהֲגִים כְּסֹדֵר זֶה, וְלָבֶם מְסוּרִים בְּיָדֵם, שְׂהֵגֶם שְׂתִיאָוּ תִאָּוָה בְּלָבָם יִבְחַר הַשֶּׁכֶּל שְׂהִיא הַנִּשְׁמָה, וְאִם יִשְׁנוּ בְּאֻזְרָה מֵה' אוּ מִכְּלָלִי הַתַּעֲבוֹב, יִשְׁלַל הַרְצוֹן בּוֹ וְיִמְנַע הַחֲפֵץ הֵגֶם שְׂיַשְׁנוּ.

אֲבָל הַרְשָׁעִים הֵם מְסוּרִים בְּיָד לָבֶם, לְכָל אֲשֶׁר יָבֵא הַחֲפֵץ בְּלָב לֹא יִמְנַעֲהוּ הַרְצוֹן, וְאִלּוּ כִּי אִין לָהֶם נִשְׁמָה אוּ שְׂכָכָר פְּגָמוֹה וְנִכְנַעַת הִיא לִפְנֵי הָרוּחַ שְׂבָלָב, וְלָכֵן אָמַר ה' כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם, פְּרוּשׁ, לְהִיּוֹת שְׂבִיחִית הַנִּשְׁמָה בָּה' ה' מְשִׁרָה אוּר שְׂכִינָתוֹ בְּאָדָם בְּסוֹד (תהלים עח, ט): "אֵהָל שְׁכֹן בְּאָדָם", וְיִמָּצֵד זֶה יֵשׁ כַּח בְּאָדָם לְנָצַח הַחֲפֵץ לִפְנֵי הַרְצוֹן."

רבנו מלמד אתנו בדבריו, כי אכן טבע האדם ליפול לרשתו של היצר ואין בו כח לגבור על תאוותיו. אמנם כן, העניק הקב"ה לישראל מתנה מיוחדת במינה והיא הנשמה אשר היא חלק אלוק ממעל, ובעזרתה יוכל האדם לגבור אף על תאוות שמבחינה טבעית קשה עד בלתי אפשרי לשלוט בהן.

אם נחזור למשל בו פתחנו, הרי שזו הטענה הניצחת כנגד אותו נאשם.

נכון, לא ראית וקשה שלא להתנגש בכל מה שניצב מולך במצב שכזה. אמת. אולם לשם כך בדיוק נועדו המשקפיים, כדי לתת לך את האפשרות להביט, להתבונן ולראות להיכן אתה נוסע ומה ניצב מולך. בדיוק לשם כך הן נועדו - כדי שלא תאבד שליטה!

כך גם נשמת היהודי, הרי היא הכלי המיוחד אותו העניק לנו הבורא בטובו, זה המאפשר לנו לבחור בטוב ולהימנע מנפילה ברשת היצר וחילותיו. התביעה עצומה כלפינו - השתמשו בה, בנשמה!

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

יכול אדם לעמוד אל מול ציווי התורה הקדושה (יט, ב): "דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", ולחשוב כי אין ציווי זה אמור אלא ליחיד סגולה, פרושים ומורמים מעם, ומה לו לאדם מן השורה ולדרגה נשגבת זו.

אולם התייחסות זו חוטאת לאמת, כפי שמלמדנו רבנו האור החיים: "אָמַר וְאָמַרְתָּ וְאָמַר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְכָל יֹאמֵר אָדָם שֶׁאֵין מִצְוָה זוֹ הַגְדֹּלָה לְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא דָבַר הַכְּתוּב אֶלָּא לִיחִידִי סָגְלָה. לְזֶה אָמַר אֶל כָּל עַדְת' וְגו', שֶׁכֵּלָם יִשְׁנֵם בְּגֶדֶר מִצְוָה זוֹ. וְהוּא מְאֻמָּרם וְ"ל (רמב"ם הלכות תשובה ה, ב): "יָכוֹל אָדָם לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ כְּמִשְׁה רַבָּנוּ".

בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

רבנו מדייק את לשון הכתוב (יה, ד): "אֵת מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ וְאֵת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ לְלַכֵּת בָּהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם", ואלו דבריו: "וְאָמַרְוּ לְלַכֵּת בָּהֶם, יָכוֹן לֹמֵר לְדַרְכֵּנוּ כְּמִין חֹמֶר, כִּי כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאָדָם טָהוֹר וְקָדוֹשׁ מִהַתְּעוּב, יוֹלִיד בְּטָבְעוֹ לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת תָּמִיד, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תהלים קיט, נט): 'חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֲשִׁיבָה רִגְלִי אֶל עֲדֹתַי, וְדַרְשׁוּ זִ"ל (ויקרא רבה לה) שֶׁרִגְלֵי שֶׁל דָּוִד מַעֲצָמָם הָיוּ הוֹלְכוֹת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְצַד הַהַרְגֵּל וְהַחֲפֵץ הַנִּבְחָר. לְזֶה אָמַר 'לְלַכֵּת בָּהֶם' פְּרוּשׁ שֶׁמַּעֲצָמוֹ יִלֵּךְ בָּהֶם בְּטָבְעוֹ כְּעוֹשֶׂה דְבָרִים שֶׁהֵטִיב עוֹשָׂה, לְצַד שֶׁעָקְרוּ וְגוֹפּוֹ הַכָּל עוֹמֵד בְּמָקוֹם טָהוֹר".

"בְּרִצּוֹת ה' דְּרָכִי אִישׁ" מלמדנו החכם מכל אדם, אזי "גַּם אוֹיְבֵינוּ יִשְׁלַם אֶתוֹ" (משלי טז, ז). על כך מתבטאים חז"ל (בראשית רבה נד, א) כי אדם המשלים נפשו לפני קונו ולוחם ביצרו על מנת לנצחו, הרי שבסופו של דבר אף היצר הרע כביכול נכנע ומצטרף ליצר הטוב, ואף הוא מעודד את האדם ללכת בדרך הישר.

על פניו נראה הדבר תמוה, שהרי כל מגמת היצר להחטיא, לאבד כל חלקה טובה בנשמת האדם ולהביאו אל עברי פי פחת. אולם עיון בדברי האור החיים הקדוש בפרשתנו שופך אור על הדברים ומבהיר כי אכן - יש בכח האדם לשרש מתוכו את הנטיות הרעות ולהפוך את הטוב שבתוכו לטבע שני.

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

נס שאירע בזכות לימוד האור החיים' בליל פורים

סיפור שארע עמי בליל פורים השנה, קיבלתי על עצמי ללמוד את כל ספר ראשון לציון על מגילת אסתר של האור החיים' הקדוש. זו היתה משימה גדולה במיוחד, כיון שמדובר בליל פורים אחרי יום צום ויום עבודה ארוך מאוד, והייתי מאד עייף, והיו גם קטעים שלא כ"כ הבנתי, אך נעזרתי בפירושים המבארים את הספר.

לאחר זמן רב בו למדתי התחלתי להרגיש כבר עייפות שתוקפת אותי, אך התעקשתי לסיים את הספר הקדוש בליל פורים הידוע כלילה גדול ונשגב מאד ומסוגל לישועות רבות. ואכן לאחר כמה שעות סיימתי את לימוד הספר.

כשיצאתי מבית המדרש בשעה מאוחרת לא שמתי לב שמכונית נוסעת במהירות לעברי, הנהג שלא הספיק לעצור פגע בי עם מכוניתו בעוצמה, אך בצורה פלאית, עפתי הצידה ויצאתי במכות יבשות בלבד. קמתי בריא ושלם, כאשר הנהג אינו מאמין למראה עיניו.

אני בטוח כי יצאתי מכך בנס בזכות לימוד האור החיים' בליל פורים, וראויה זכות זו להגן עלי. אני מודה לכם מאד, ואבקש שתפרסמו את הנס ברבים

ירוחם פ. טאראנטא

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

באחד הימים, בתוך נדודיו של רבנו הגיע לאחת העיירות והתארח בביתם של זוג יהודים תמימים ופשוטי דרך אשר יראת שמים נסוכה היתה על פניהם כחוט של חסד. לא זו בלבד, אלא שהשתומם רבנו לראות כי על פניהם שורה נהרת קדושה שלא מעלמא הדין, כמו זכו למעלת הצדיקים הגדולים אשר בארץ.

ביקש רבנו לעמוד על סוד הדבר, והפציר בהם כי ישתפו אותו בקורות חייהם, שמא יעלה בידו לדלות מתוך הדברים את הסיבה לאותו אור גדול השורה על פניהם.

לאחר מחשבה, סיפרו השנים את שאירע להם לפני זמן מה.

היה זה ביום מן הימים, כאשר הופיע על סף דלתם של הזוג מכניסי האורחים אדם זקן ובעל הדרת פנים, והם מצידם עשו הכל כדי להעניק לו אירוח נדיב על הצד הטוב ביותר עד כמה שידם משגת.

האורח מצדו הודה להם על טוב לבם, אולם ראה לנכון להעיר להם על הנהגה מסוימת שלא מצאה חן בעיניו. הללו נהגו לברך את ברכת המזון בקול רם, בדביקות ומתיקות. כשנכח האורח בכך, חיווה את דעתו כי הקב"ה שומע אף תפילת לחש, וחוסר כבוד הוא לצעוק לפניו ולהגביה את הקול.

שמעו בני הזוג, ולנוכח מראה פניו הרבני באו למסקנה כי עליהם לקבל את דבריו.

חלפה תקופה, והנה שוב התארח הזקן בביתם. הפעם העיר להם על אמירת נוסח 'שלום עליכם' בליל שבת בקול, כשהוא חוזר על טענתו כי אין זו דרך ארץ לצעוק לפני הקב"ה. גם הפעם, כקודם, קיבלו בני הזוג את דבריו.

הזקן מצדו המשיך לבוא לביתם, כשבכל פעם הוא מביא אתו מתנות לרוב ובכך מביא את הרווחה הכלכלית לביתם, תשורה ואת להכרת הטוב שלו.

אולם כעבור תקופה נוספת, כאשר הופיע הזקן על סף דלתם בערב פסח, ובפיו הבקשה הצפויה כי לא יגביהו את קולם באמירת ההגדה, כאן כבר לא יכולה היתה בעלת הבית לחשות. תיכף לחשה לבעלה: 'שתקתי כאשר הוא ביקש לומר ברכת המזון בלחש, הבלגתי בעת שהעיר לנו על אמירת 'שלום עליכם' בקול נמוך, אולם לא אתן לו לקחת לנו גם את ההגדה!'

הלה מצדו שמע את הדברים, והגיב בכעס כי יותר לא יביא להם מתנות ואף לא ידרוך על סף דלתם לעולם. אולם בעלת הבית לא אבתה להיכנע לכך, והיא החישה את בעלה למהר ולהשיב לאיש את מתנותיו, והעיקר שיזכו לומר את ההגדה בקול גדול ובהתרוממות הנפש כהרגלם מקדם.

שמע האור החיים הקדוש את הדברים, נענה ואמר: 'היה זה היצר הרע, אשר ביקש להניא אתכם מעבודתכם הגורמת נחת רוח עצומה בשמים. כעת מבין אני על מה ולמה זכיתם לאור רוחני שכזה!'

מתיבתא אור החיים

מצוה כמו שאיתא בליקוטי תורה ומפני זה כל ישראל ערבים זה בזה (סנהדרין כז:). ועל כן כשאחד מישראל חוטא מגיע הפגם גם לשאר ישראל חבריו שקרובים הם לחטאו ח"ו מפני שגוף אחד הוא ואם אבר אחד מתקלקל וכואב, כל האברים מרגישים הכאב, ומכל שכן אם הראש לחלי שכל האברים מרגישים כי הראש הוא במחשבה קלה לפי ערך דקותו, ועל כן אם הצדיק גדול הדור ח"ו בא לו לפעמים איזה חטא אפילו בשוגג או במחשבה קלה יגיע הפגם אל דורו שהאיש ההמוני יחטא עבור זה במעשה ח"ו כי לפי ערך גסותו כן פגמו וכן האיש ההמוני אם פוגם במעשה יגיע הפגם לראש הדור לפגום במחשבה קלה לפי ערך דקותו, ולזה אמר ר' טרפון כשהמוכח אומר לחבירו טול קיסם מבין שיניך כלומר שהקיסם הוא הפגם הקטן במחשבה שבי, הוא מבין שיניך כלומר עבורך לפי שאתה פגמת במעשה ועל כן טול אתה, והוא משיב טול קורה מבין עיניך כלומר שהקורה הוא עבירה גדולה במעשה שבי הוא מבין עיניך לפי שאתה פגמת במחשבה. ומכל שכן בברכה במעשה הטוב כשהצדיק עושה מעשה הטוב במעשה לעבודת שמו יתברך באמת ממילא נמשך קדושה וטהרה לכל הגוף לכל דורו שכולם יגיע להם מחשבות קדושות הרהורי עבודה הרהורי תשובה הרהורי אהבה ויראה לשמו יתברך. וכאשר נאמר בשם הבעש"ט ז"ע ועל כל ישראל על אומרם ז"ל (שבת נד:). כל מי שאפשר למחות באנשי ביתו וכו' באנשי עירו נתפס על אנשי עירו כלומר שיכול למחות ולמחוק מעליהם שלא יבואו לשום חטא ועוון על ידי המעשה הטוב שיעשה בקדושה וטהרה שיתמשך מזה קדושה לכל דורו וכו'.

והנה חז"ל אמרו (ויק"ר ב ט) למה נאמר אדם ולא נאמר איש וכו' ולפי דרכנו יתבאר, כי ארבעה שמות נקרא האדם, אדם איש אנוש גבר (זוה"ק ח"ג מח.), והאדם היא למעלה מכולן שהוא בחינת (ישעיה יד יד) אדמה לעליון (וכבר כתבנו במקום אחר שלפעמים הוא הפחות בבחינת ועפר מן האדמה). ולזה יאמר אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה וגו', כלומר הצדיק שהוא בבחינת הראש וכל האברים נכללין בו אם הוא יתקרב לה' בקדושה וטהרה וכח כוונתו בקרבנו מן הבהמה לקרב וליחד כל המדות ושמות הקדושים וכל העולמות ביחודא שלים בבחינת אשה ריח ניחח לה' המורה על עליית כל העולמות לאל עליון, אז כולכם תקריבו את קרבנכם שכל דורו נתקרב לאל המיוחד בהתקרבות ודביקות על ידי התקרבות והתמשכות הקדושה מהצדיק המתקרב בקרבנו לה' כאשר ביארנו.

החוטא, כתב המהר"ל בנתיבות עולם (נתיב התוכחה פ"ב) וז"ל: כל ישראל ערבים זה בזה בשביל שהם עם אחד, מה שלא תמצא בשום אומה שאינם עם אחד כמו שהם ישראל. ודומים לאדם אחד שאם יש מכה באחד מאבריו שכולם מרגישים בעבור שהם גוף אחד, וכן כאשר אחד מישראל עובר עבירה מרגישים בחטא זה כל ישראל, שהם כמו אדם אחד, כי הם עם אחד. וכאשר יש בידו למחות אז נתפס על כל הדור, שאז הוא דומה לאבר הראש כמו הלב, ואם אין אותו האבר פועל פעולתו והוא יוצא ממה שנברא לתת קיום אל שאר איברים, והרי כל המכשול תלוי בו במה שנברא אותו אבר לקיום הכל. ולפיכך כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נתפס על עון אותו איש כיון שיש בידו למחות, שכן סידר הש"ת שיהיה מקיים הכל, וכאשר אינו עושה מקלקל הכל, וכמו שתמצא באדם גם כן כי לפעמים מקבל אבר אחד קלקול ודבר זה גורם מכה וכאב לאבר הראשי ע"כ.

וראה עוד בבאר מים חיים (פרשת ויקרא): גם יאמר אדם כי יקריב וגו'. לתרץ מה שפתח הכתוב בלשון יחיד אדם כי יקריב וסיים בלשון רבים תקריבו את קרבנכם, נראה כי כבר כתבנו במקום אחר בביאור אומרם ז"ל (ערכין טז:). אמר ר' טרפון תמה אני כו' אם אומר לו טול קיסם מבין שיניך אומר לו טול קורה מבין עיניך וכו' והוא כי ידוע אשר כל ישראל גוף אחד הן כמו שמואב בדברי מן הרב האר"י ז"ל, והצדיקים הגדולים שביניהם הם בבחינת הראש שעל כן נקראים ראשי בני ישראל כי המה בבחינת הראש שבגוף האדם ועל כן כל מעשיהם בתורה ועבודה ומחשבות קדושות שהוא בבחינת הראש דיבור ומחשבה. ויש בבחינת עינים הנקראים עיני העדה והם הם הצופים בבני ישראל כידוע ליודעים ויש בבחינת הידים והרגלים, ועל כן כל עשייתן במעשה במלאכה ובעבודה במעשי ידי אדם וברגלים לרוץ ולהלך מעיר לעיר לטרון טרף וכדומה בכל אבר ואבר והכל תיקונו של עולם הוא כי בכל דבר ודבר יש

כתב רבינו (ויקרא כ כב-כד): 'ושמרתם את' וגו'. טעם שהוצרך לומר פעם אחרת פסוק זה הגם שכבר אמר כן בפרשת אחרי מות (יח כו), נתכוין לומר שצריך לומר המצות לכל יתבטלו בין מהם בין מזולתם, ובוזה לא תקיא הארץ, הא למדת שאם לא יהיו נשמרים המצות תקיא הארץ, גם השומרים על שלא ימחו בשלא שמרו.

ודבר זה מצינו כבר שאמר חז"ל בשבת (נד:). רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו, בכוליה דסדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיל רבי יוחנן, כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו, אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא. כי הא דאמר רבי חנינא מאי דכתיב (ישעיה ג ה) 'במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו', אם שרים חטאו זקנים מה חטאו, אלא אימא על זקנים שלא ימחו בשרים.

וכן אמרו בעבודה זרה (ד:). אמר רבי אבא בר כהנא מאי דכתיב (בראשית יח כה) 'חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע', אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע, ולא, והכתיב (יחזקאל כא ח) 'והכרתי ממך צדיק ורשע', בצדיק שאינו גמור. אבל בצדיק גמור לא, והכתיב (שם ט ו) 'וממקדשי תחלו', ותני רב יוסף אל תקרי 'ממקדשי' אלא 'ממקדשי' אלו בני אדם שקיימו את התורה מאל"ף ועד תי"ו, התם נמי כיון שהיה בידם למחות ולא ימחו הוו להו כצדיקים שאינם גמורים.

וראה עוד בדברי רבינו בפרשת נצבים (להלן כ ט ט): ונראה כי כוונת משה בברית זה הוא להכניסם בערבות זה על זה, כדי שישתדל כל אחד בעד חברו לכל יעבור פי ה', ויהיו נתפסים זה בעד זה וכו'. ואומרו 'כולכם', פירוש, כולם יש עליהם עול זה, כל אחד לפי מה שהוא, על דרך אמורם ז"ל במסכת שבת כל מי שיש בידו למחות בכל העולם נתפס על כל וכו', וכל מי שיש בידו למחות באנשי עירו נתפס על אנשי עירו, וכל מי שיש בידו למחות בבני ביתו נתפס על וכו'. והוא מה שפרט הכתוב כאן ואמר 'ראשיכם' וגו', שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, 'ראשיכם' הם הגדולים שבכולן שיכולין למחות בכל ישראל, אלו יתחייבו על הכל, 'שבטיכם' כל שבט ושבט יתחייב על שבטו, 'זקניכם' ושוטריכם' כל זקן יתחייב על משפחתו, 'כל איש ישראל' הם ההמוני, כל אחד יתחייב על בני ביתו.

ובטעם הדבר שמי שאינו מוחה נתפס בעון

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדויקו מבית מתיבתא

האור החיים הקדוש מבאר בפרשה כי רק לאחר הסתלקות נדב ואביהוא נעשה אהרן ראוי לשמש בכהונה גדולה. התדע מדוע?

(א) משום שבמיתתם של נדב ואביהוא נתכפר לו חלקו בחטא העגל.

(ב) כיון שעד אז היו נדב ואביהוא נעלים ממנו וראויים בעצמם לכהונה גדולה.

(ג) שנחשב לו הדבר כביכול הקריב קרבן עולה לפני הקב"ה, והרי הוא ראוי לעבודה.

תשובה מגליון קודם: תשובה ג' - כח החיות אשר ניתן באדם.

פתרונות יש לשלוח לא יאחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערוך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם החזקה

בגליון פר' תרומה:

ה' בן ציון שכטר,

בני ברק

מחברים להיום

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

מצוות שילוח הקן בשבת

שהעיקר נראה שנחלקו בזה רבי יהודה ורבנן (חולין קמא:), והעיקר כדעת רבנן שאין מצווה לשלח רק שאם רוצה בביצים או באפרוחים צריך להקדים לשלח האם. והביא על זה מה שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים חלק ג פרק מוז) שהטעם למצווה זו מצד הרחמנות על האם שלא תצטער במה שיקחו לה את הבנים, ושכן הסכים הרמב"ן (דברים כב. ו) רק שכתב שהגם שמותר לצער בעלי חיים במה שהוא לצורך האדם, התורה רצתה לצרף את בני האדם להרגלים במידת הרחמנות, וכתב שלפי זה אין מצווה חיובית לשלח את האם ולקחת את הבנים, ואדרבה אם לא יקח את הבנים ולא ישלח את האם יותר טוב וכמבואר במורה הנבוכים (שם).

שוב הביא כי מהזוהר (תיקוני זוהר השישי עמוד כג.) שהביא החות יאיר מבואר שמצוות שילוח הקן הוא לעורר את האימא עילאה לבכיה על גלות השכינה וישראל, וכתב שאם יש תועלת לעורר רחמים שמים, בוודאי שאין כאן איסור צער בעלי חיים, אך כתב שאין נראה כן דעת הנגלה, שהרי לפי זוהר בוודאי יש חידוש גדול בזה שמצוות שילוח הקן שייכת גם בזמן הבית שהכל עומד על מכונו ותיקנו ואין צריכים לכאורה לעורר רחמי שמים, ואילו הגמרא (חולין קלח:) תהתה מה החידוש ששילוח הקן נוהג גם בפני הבית.

עוד כתב שלפי טעם הזוהר הרי אין מקום לעורר יללה בשבת קודש, ולא נמצא בשום אחד מהפוסקים שיכתוב שאין לקיים מצוות שילוח הקן בשבת. וסיים 'אלא שאין איתנו יודע עד מה, ובמפלא ממני לא אדרוש'.

וכתב למעשה שהפוגע בשבת בקן ציפור לא יעשה שילוח הקן, ולא מבני למבואר בזוהר שטעם מצוות שילוח הקן לעורר יללת אימא עילאה על בניה, ובוזה מעורר הרחמים של אימא עילאה על בניה, הרי אין לעורר יללה בשבת קודש. אלא אף לטעם הנגלה להתרחק ממידת אכזריות, הרי אין מצווה חיובית לשלח את האם, רק שאם מבקש ליטול את הבנים יש לו להקדים לשלח את האם, וכיון

המשך בעמ' ב'

בשבת אחר הצהריים יצאתי עם ילדי לגינה בשכונה. בני שטיפס על גבי אחד המתקנים הבחין בקן יונים עם גוזלות בתוכו ורץ אלי בשמחה כי הנה יש בידנו לקיים כעת מצוות שילוח הקן, אולם הסתפקתי האם אכן אפשר לקיים את המצווה בשבת ולהפריח את היונים, או שיש להמתין לקיים את המצווה לאחר השבת? תשובת מורינו הרב שליט"א:

שילוח האם בשבת

יש כמה דינים ואיסורים השייכים בשאלה זו: מצד איסורי שבת, כאשר שולח את הציפור בידו, הרי יש בזה משום צידה (שו"ע סימן שט"ז ס"א). וכן אם שולח באופן בידו, או לוקח את הביצים, יש בכך גם משום איסור מוקצה. (שו"ע או"ח סימן ש"ח סעיף ל"ט). עוד יש לדון אף כאשר נמנע מאיסורי שבת אלו ואינו מפריח את הציפור בידו ואף אינו מטלטל הביצים, הרי יש לדון אם בכלל מקיים מצוות שילוח הקן בצורה זו, ואם לא, הרי זו אכזריות שאינה לצורך.

דעת החתם סופר

בשו"ת חתם סופר (או"ח סוף סימן ק) הביא את מחלוקת הראשונים בצורת מצוות שילוח הקן, שדעת הרמב"ם (שחיטה פרק יג הלכה ה) שמצוות שילוח האם היא לתפוס את האם בכנפיה ולהפריחה בידו, ולדבריו אי אפשר לקיים את מצווה השילוח בשבת קודש משום מלאכת צידה ומשום איסור מוקצה. אמנם דעת רש"י (חולין קמא: ד"ה משלח רגל בפירוש השני) המצווה מתקיימת אפילו אם מגרשה במקל ואינו נוגע בה כלל, ולשיטתו המצווה יכולה להתקיים בלי חשש איסור שבת, אלא שמחמת שיש ספק האם קיים את המצווה מניין שמותר לצער בעלי חיים.

והביא בנידון את חקירת החוות יאיר (סימן סו) האם יש מצווה קיומית לשלח את האם, או שרק עם רוצה בביצים או באפרוחים חייב קודם לשלח את האם, וכתב

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

התחיל לספור בלשון שאלה וסיים בניחותא

ביום התשיעי של ספירת העומר לאחר שבירך הסתפק איזה יום סופרים, ופנה לעומד על ידו ושאלו: היום יום תשיעי? לאחר שזה נד עם ראשו לאישור שאכן זהו היום הנכון, המשיך הסופר ואמר: 'שהם שבוע אחד ושני ימי לעומר'. האם זה נחשב לספירה והאם יכול להמשיך מהיום והלאה עם ברכה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

יכול להמשיך ולספור בשאר ימים עם ברכה³.

הכין קוגל תפוזי ולאחר שרוקן את הביצים נמצא דם

לאחר שרוקן את הביצים על עיסת קוגל תפוזי הבחין שיש דם באחד הביצים, ומיד הוציא את החלק עם הדם, האם שאר העיסה מותרת באכילה?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

העיסה מותרת⁴.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אף שמי שסופר בלשון שאלה לא יצא ידי חובה¹, כאן שהזכיר את השבוע והימים שאחר כך בניחותא יצא, ולגבי הימים הבאים יכול לספור בברכה².

נוצר בבין השמשות שעדיין לא ספר

לאחר שקיעת החמה נוצר לפתע שאתמול לא ספר ספירת העומר ומיד ספר בלי ברכה את ספירת אותו היום, האם יכול להמשיך לספור עם ברכה מהיום ואילך:

המשך בעמ' ב'

בביצה מופרית לשיטת השו"ע (יורד סי' סו) אם נמצא הדם בחלבון מותר לזרוק את הדם עצמו ולהשתמש בשאר הביצה, ואם נמצא הדם בחלבון כל הביצה אסורה, אולם לדעת הרמ"א (שם) בכל אופן כל הביצה אסורה. גם בימינו על אף שרוב הביצים המשווקות אינן מופרות נוהגים לבדוק את הביצים, אך כאשר נמצא בהן דם נחלקו הפוסקים אם יש להשליך את כל הביצה כדעת הרמ"א או שמספיק להסיר את נקודת הדם ולהשתמש בשאר הביצה, ראה בשו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' כב), ובשו"ת אג"מ (יורד סי' לו) שהחמיר וכן בשו"ת משנה הלכות (ח"ד סי' צו) שהחמיר למעשה. במקרה זה שהבחין בדם לאחר שכבר שפך לעיסת הקוגל, לא התיר משום ספק ספיקא, אולי לא נשאר מהביצה עם הדם, ואת"ל יש דם אולי אינו של אפרוח (שאינו מביצה מופרית).

תמימות, דעת יחידה היא. וכל הקדמונים חלקו עליו, והתוס' (מנחות סו. סוף ד"ה זכר) דחו דעתו לגמרי שכתבו על דברי בה"ג ותימה גדולה הוא ולא יתכן, ע"ש. א"כ מצד שורת הדין, לא היה לנו לחוש לדעת בה"ג כלל. ואף אם דילג ספירת יום אחד לגמרי, היה לנו להורות דיספור אחר כך בברכה, רק כיון שנתפשט המנהג לחוש לדברי בה"ג ולספור אחר כך בלא ברכה, אין לשנות המנהג. ומשום כך אם יש ספק אם דילג, כיון שאין בזה מנהג, יש לנו לסמוך אכל הקדמונים, דלא כבה"ג, ולספור אחר כך בברכה ע"ש בתרומת הדשן. וא"כ גם בנידון דיין בספר בין השמשות אף שאין כאן ספק ספיקא מעליא כמו שכתבתי למעלה, אעפ"כ יש לספור אחר כך בברכה מטעם הנ"ל, וכן הביא להלכה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן ק"ז).

4 נוהגים לבדוק את ביצי תרנגולת לפני השימוש בהן כמ"ש ברמ"א (יורד סי' סו. ח"ב). כאשר נמצא דם

כמ"ש בכף החיים (סי' תפט"ק ס"א) שאין דרך למנות בלשון שאלה, וכ"כ בארחות חיים (פסיקא) ובדעת תורה למהרש"ם, וכן הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מכת לי ניוטן עמ' פד אות ו).

2 כתוב בתורה 'תספרו חמישים יום', וכן 'שבעה שבועות תספר לך', ולמדים מכך שצריך לספור גם הימים וגם השבועות, (שו"ע ס"א ובמשנ"ב), ולכן אם ספר רק שבועות ולא ספר ימים, לא יצא (משנ"ב ס"ק). ודוקא בסופי שבועות של ימי הספירה, אבל כשאניו סוף שבוע, כגון ביום השמיני, אם ספר ואמר היום שבוע אחד יום אחד לעומר, או היום שבעה ימים יום אחד לעומר, יצא (מ"א, שער הציון סק"א), והטעם לפי שאומר שני שבועות יום אחד ונכלל בזה גם הימים. לכן באופן זה שיעמד באמצע שבוע ואמר בניחותא 'שהם שבוע אחד ושני ימים לעומר' יצא יד"ח. ואף שאת המילה 'היום' אמר בלשון שאלה וי"ל שהרי זה כמי שהחסיר לומר היום שלא יצא

1 כמ"ש בכף החיים (סי' תפט"ק ס"א) שאין דרך למנות בלשון שאלה, וכ"כ בארחות חיים (פסיקא) ובדעת תורה למהרש"ם, וכן הורה הגר"ש וואזנר (קובץ מכת לי ניוטן עמ' פד אות ו).

2 כתוב בתורה 'תספרו חמישים יום', וכן 'שבעה שבועות תספר לך', ולמדים מכך שצריך לספור גם הימים וגם השבועות, (שו"ע ס"א ובמשנ"ב), ולכן אם ספר רק שבועות ולא ספר ימים, לא יצא (משנ"ב ס"ק). ודוקא בסופי שבועות של ימי הספירה, אבל כשאניו סוף שבוע, כגון ביום השמיני, אם ספר ואמר היום שבוע אחד יום אחד לעומר, או היום שבעה ימים יום אחד לעומר, יצא (מ"א, שער הציון סק"א), והטעם לפי שאומר שני שבועות יום אחד ונכלל בזה גם הימים. לכן באופן זה שיעמד באמצע שבוע ואמר בניחותא 'שהם שבוע אחד ושני ימים לעומר' יצא יד"ח. ואף שאת המילה 'היום' אמר בלשון שאלה וי"ל שהרי זה כמי שהחסיר לומר היום שלא יצא

לעשות שילוח הקן, שהרי גם 'בשבת נכנסין מוחין דגלות, וגם אין מסתלקין כידוע'. והגם שכתבו המקובלים הפוסקים (ראו: הגר"י הלל בקובץ מקבציל קונטרס י', פתחי חותם לשולחן ערוך הארי"י אבן השם יורה דעה סימן רצב) שיש לקיים שילוח הקן גם בימי הספירה, ורק שאין בזמן זה את המעלה הגדולה של מצוות שילוח האם, ולכן אין לרדוף לקיים את המצווה בימי הספירה. וכן משמע בדברי הרש"ש גופא שכאשר חזר לערוך את ההגהות עבור כדי לשולחם לחכמי המערב, כתב שקיום מצוה יש גם בימי הספירה ורק מצד העניין הפנימי אין כדאי לעשות בימי הספירה (ולאחבה בכונת הרש"ש ראו בקונטרס קן ציפור). נראה שבשבת אין לקיים כלל, שהרי גם בלאו הכי יש לחוש לשיטת הרמב"ם שאין מקיים את המצווה אם לא שאוחזה בגופה, ונמצא שמצער את האם בלא תועלת מצוה, וגם אין בידו את המעלה של קיום המצווה בשבת.

שילוח האם בכנפיה או במקל

ובעיקר מה שכתבו בדבר פשוט שהמצווה לדעת הרמב"ם היא לאחוז את היונה בכנפיה ולשלחה, מצאנו לרבי חיים קניבסקי (בספר שלח תשלח תשובה 2 עמוד קנח) שכתב דמה שכתב החזו"א (י"ד סימן קע"ב ס"ב) שאין צריכים לשלח את האם בידים, ודי במה שיגרשה בכל דרך עד שתברח, אין כוונתו להכריע כדעת רש"י, אלא שדעתו כי כן דעת הרמב"ם. וכתב (שם עמוד נד) שכן נהג הקהילות יעקב, וכן נהג האדמו"ר מסאטמאר ובעל יואל משא, וביאר כי מה שכתב ברמב"ם לשלח בכנפיה אינו לעיכובא. [אמנם שאר מפרשים כתבו בדעת הרמב"ם שצריכים לאחוז ממש בגוף כנפי היונה כדי לקיים מצווה וכפירוש ראשון ברש"י (שם)].

והביא (שם) כי הגר"ש אלישיב סבר שראוי לחוש לשיטת הרמב"ם, ושרבי יחיאל מיכל פיינשטיין גם סבר שהיה ראוי לחוש לשיטת הרמב"ם, אך מחמת שהחזו"א הקל יש לסמוך על דבריו במקום הצורך, והוסיף שכן קיים בעצמו המצווה על ידי מקל. ובספר שלח תשלח הביא שכן קיימו בעצמם לשלח על ידי מקל הגרש"ז אויערבאך המנחת יצחק הגר"י פישר והגר"ש וואזנר הגר"מ הלברשטאם הגר"מ א. פריינד, וכן דעת הגר"י שפירא והגר"ח פ. שיינברג זצ"ל והגר"מ שטרנבוך שליט"א. ונמצא שעיקר הכרעת הפוסקים כדעת רש"י שיוצאים ידי חובת שילוח הקן גם כשאין אוחז באם ומשלחה, ושיתכן שגם לדעת הרמב"ם אין צריכים, ולפי זה לכאורה חזר הדין שיש לקיים מצווה זו גם בשבת קודש, שהרי גם בימי החול אין משלחים בגופה רק בכל אופן, ולא שייך טעם החתם סופר שחוששים שמא לא מקיים המצווה לדעת הרמב"ם, ומצער שלא במקום מצוה.

ואמנם בספר שלח תשלח נשאל רבי חיים קניבסקי האם לדעת החזו"ן איש שאין צריכים אפילו להרמב"ם לעשות שילוח הקן בידים, מותר לעשות שילוח האם בשבת. והשיב (שם תשובות רבי חיים קניבסקי ס"ק קב, קג) שאין לעשות בשבת משום

המשך בעמ' ו'

בשבת קודש אסור לשלח ביד משום צידה ומשום מוקצה, ולהפריך בלי נגיעה, לפי הרמב"ם כלל אינו יוצא יד"ח המצווה באופן זה, ונמצא מתאכזר שלא לצורך, וסיים: 'והמתחסד בזה אין רוח חכמים נוחה הימנו'.

וכן בשו"ת שאילת יעב"ץ (סימן לו) כתב כדבר פשוט שאי אפשר לקיים מצוות שילוח הקן בשבת, שאינו יכול לצוד עופות בשבת שלא מן המזומן. וכן כתב כבר בחדושי מהר"ט (קידושין כט.) שיש איסור לשלח את האם בשבת קודש.

אם קיום מצוות עשה דוחה איסור מוקצה

בספר מעדני אשר (הלכות שילוח הקן סימן פח) הביא את דברי השער המלך (הלכות י"ט פ"ב הלכה י"ד ד"ה ומן) שמותר לטלטל מוקצה לצורך מצוה, וכתב בשם ספר מנחת פתים (או"ח תרנה) שלפי זה לא צדקו דברי החתם סופר שכתב שגם בציפור שאין חשש צידה יש חשש מוקצה, אך הפוסקים לא הסכימו עם זה, ואסרו לטלטל מוקצה לצורך מצוה, כגון שופר, ערבה, חמץ. ומביא שם שלכאורה אף למתירים לטלטל מוקצה לצורך מצוה זהו רק למצוה שחייב לקיימה, כגון כיסוי הדם ושופר, אבל בשילוח הקן יאסור.

אמנם בספר חזון עובדיה (הלכות שבת ח"ג עמוד קכ"ה סעיף טו) כתב שאם הציפור אינה מחוסרת צידה יכול לקיים שילוח הקן בשבת, כי המצווה של תורה דוחה איסור טלטול מוקצה מדרבנן.

אם נטילת האם כדי לשלחה נחשב כמלאכה הצריכה לגופה

רבי צבי פסח פרנק בספרו (שו"ת הר צבי, ט"ל הרים צד סימן ד) כתב להעיר על מה שכתב החתם סופר שבמה שתופס את האם כדי לשלחה עבור באיסור צידה משום שכן היא המצווה לתופסה ולשלחה אחר כך, הרי שיש לו צורך בצידה עצמה ונחשב שזו מלאכה הצריכה לגופה, והקשה שסוף סוף הרי אין לו כל צורך בדבר הניצוד, ואי משום מצוה, הרי מצוות לאו ליהנות ניתנו.

שילוח האם בשבת ע"פ קבלה

הגר"ש וואזנר (שבט הלוי ח"א סימן לב) מביא את דברי החתם סופר שלפי הוזהר אין לעשות שילוח האם בשבת כדי שלא לעורר יללה בשבת קודש, וכתב שיש ראייה גדולה לדבריו ממה שנאמר בתיקוני זוהר (שם) שרק בחול צריך להתעוררות זו, אבל בשבת הקב"ה בעצמו מלמד זכות על ישראל, וכתב 'עוד יש להעמיק בטעם אחר שאין שילוח הקן בשבת כפי דברי החתם סופר, על פי יסוד של עלמות של שבת המבואר בספרים הקדושים'. ונראה שכוונת דבריו למבואר בהגהת הרש"ש (הגהות השמ"ש על ספר עץ חיים לרבי חיים ויטאל שער ט"ו פ"ג) שיש להזהר ע"י הקבלה לא לעשות מצווה זו, בעת שיש מוחין דגדלות, כגון בימי העומר, ומראש השנה עד שמיני עצרת. ואם שהרש"ש לא הזכיר בהדיא שאין לעשות שילוח האם בשבתות וביו"ט, כבר כתב כף החיים (אורח חיים סימן שט"ז ס"ק ה) שלטעם הרש"ש גם בשבת אין

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

המשך מעמ' א'

קערת קורל חלבית שאינה בת יומא

הגיש בטעות טשולנט בשרי רותח בתוך קערת קורל חלבית שאינה בת יומא, מה דין האוכל והאם הכלי צריך הגעלה:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

המאכל מותר, ולגבי הקערה יש ספק אם כלי קורל הם כלי זכוכית או כלי חרס, ובמקום הפסד מרובה אפשר להקל⁵.

5 במקרה שהונח בכלי מתכת צריך הגעלה משום שהכלי בלע גם חלב וגם בשר. ולענין הגעלת כלי זכוכית מצינו בפוסקים שלוש שיטות: א. אינם בולעים בכלל מחמת שהם חלקים וקשים וכן פסק השו"ע (סי' תנא סכ"ו). ב. כלי זכוכית בולעים ואין להם היתר בהגעלה משום שלענין הגעלה הם נחשבים ככלי חרס שלא מועיל להם הגעלה והרמ"א (שם) פסק להחמיר כשיטה זו. ג. כלי זכוכית בולעים ויש להם היתר בהגעלה ודין הכלי זכוכית ככלי מתכות, זו היא שיטת האור זרוע ועוד פוסקים. למעשה בני ספרד נוהגים כשו"ע להקל שדי להם בשיטה הודקה, ומנהג בני אשכנז להחמיר כשיטת הרמ"א שאין להם היתר בהגעלה.

כלי קורל עשויים מזכוכית בעיבוד מסוים (3 שכבות) ובציפי אמיל שהיא חול בעיבוד מיוחד, ויש שהשוו אותו לזכוכית וא"כ לבני ספרד אינו צריך הגעלה, ויש שהשוו אותו לחרס וע"כ הוא ודאי בולע ולא מועיל לו הגעלה, ובכלי שני אפשר להקל, אך נחלקו אם גוש נחשב ככלי ראשון. ובמשנה ברורה (סימן תנא ס"ק קנח) כתב שבהפסד מרובה יש לצדד להקל אם היה אחר מעל"ע שהוא

נזקי צנרת של שכן

בדירה בקומה העליונה אירע חור בצינור מים. כתוצאה מכך, נזלו מים לדירה בקומה התחתונה וגרמו נזק לארון בגדים של הדייר שם. האם השכן העליון חייב לשאת בעלות תיקון ארון הבגדים שניזוק בדירת השכן התחתון?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אם העליון לא ידע מהקלקול והנזק גם לא אירע כתוצאה מבניה שנעשתה בצורה רשלנית, השכן אינו חייב בתשלומי הנזקים⁶. אולם אם

התרשל בבניה או שלא תיקן לאחר שידע מהמפגע, יש לדון שחייב לשלם⁷.

לתת תוכנית מעצבת לשכן

אחד שיפץ את ביתו ולקח מעצבת פנים לתכנון המטבח, כעת מבקש שכן מבנין לידו שיש לו את אותו מבנה מטבח להעתיק את התוכנית, האם מותר למסור לו את התוכנית?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אם שילם על התכנית ולא רק על זכות שימוש בתוכנית, הרי זה שלו ויכול למסור הלאה⁸.

התוס' שכתבו שמסתמא חיובו מדין בור פטור על נזקי הכלים וכסתימת דברי הרא"ש. וכבר האריכו האחרונים בביאור הדמיון בכותל ואילן שהזיקו לבור אף על פי שההזיק בשעת נפילה, (עיין נחלת דוד בב"ק שם ובספר קהילות יעקב ב"ק סי' ד, וע"ע בנתיב"מ סי' שו סק"א ובשו"ת אמרי יוסף סי' כ"א מה שדנו בדין זה לענין פטור כלים בנתיב"מ). ולפי"ז בדין השאלה לענין מים המחלחלים בנתיב"מ. ודבר הצינור שאין תחילת עשייתו לנזק, הרי זה דומה לאילן ובור שהזיקו בשעת נפילה, ונמצא שהדין תלוי במחלוקת הפוסקים אם חיובו הוא מדין בור ופטור על נזקי כלים או שחיובו גם מדין בור וגם מדין אש וחייב על נזקי הכלים. ומהנכון להתפטר בזה, כיון שלדעת כמה פוסקים חייב על נזקי כלים, ואם כבר ידע מהקלקול והמשך להשתמש בזה, הרי הוא גם מזיק בגרמא שיש חיוב לצאת ידי שמים.

8 וכך זה בדרך כלל כפי שהדמים מודיעים. כל זה כאשר לא נכתב בפירוש כי קבלת התוכנית מותנית שלא למסרה לאחרים כי אז פשוט שאסור.

אש כיון שמזיקים בנפילתם. ובגרמא (ב"ק א) מבואר לגבי 'אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי דאזלי' שחייב מדין אש שכח אחר מעורב בו בדומה לאש. והתוס' (שם ד"ה) הסתפק לגבי כותל ואילן שנפלו והזיקו לאחר התראת ב"ח אם כשהזיקו בשעת נפילה הוי חיוב מדין אש, שמצד אחד דומה לאש שכח אחר מעורב בו וכן הוא דומה לבור שאין תחילת עשייתו לנזק, והרא"ש (סו"ס א) פסק לדינא שחיובו מדין בור ואינו דומה לאבנו סכינו ומשאו שחייב מדין אש, והתוס' רעיונו הוא שנפלו מעצמן, ובסמ"ע (סי' תשנ"ב) הביא דברי הרא"ש ומסתימת דבריו שם מבואר ג"כ דס"ל לדינא שהחיוב לשלם מדין בור בלבד ופטור על נזקי כלים. אמנם בספר דברי גאונים (כלל נא אות טו) הביא בשם ספר חסד לאברהם שהכותל ואילן שנפלו והזיקו בשעת נפילה שחייב בהם גם על נזקי כלים, ומשי"כ התוס' הרא"ש שהחיוב מדין בור הכוונה ששייך בזה גם חיוב בור וגם חיוב אש והיינו שחייב על נזקי כלים וגם על נזקי טמון, אך בפלפולא חריפתא על הרא"ש (אות ה) כתב שלדברי

נותן טעם לפגם. יש לציין עוד, שיש אומרים (ראו פרמ"א אורח סי' תנא משב"ז סק"א י"ד סי' ס"ד סק"ב, דרכי תשובה סי' קכ"א סק"ב שדי חמד ח"א אסיפת דיעים מערכת ה' אות כט) שהרמ"א לא החמיר אלא לענין פסח, אבל בשאר איסורים מודה שמועיל הגעלה בכלי זכוכית, ויש אומרים שבשאר איסורים הקל אפי' ללא הגעלה (ראו יד יודא סי' ס"ט פ"ה"א פ"א). ועכ"פ באופן שהונח בכלי שני, אפשר להקל גם בלא הגעלה.

6 באופן שעבודת האינוסטיציה והתקנת הצינור נעשו בצורה טובה וע"כ"ו התקלקל הצינור והשכן לא ידע מהקלקול ונגרם הנזק עוד לפני שהיה זמן סביר לתקן את הקלקול, אין חיוב תשלומים על הנזקים שנגרמו וכמבואר בגמרא (ב"ק נה) ובשו"ע (סי' שצ"ד סי' ט) שעל נזקי ממונו פטור באונס, ואם נפוצה הגדר בלילה ויצאה הבהמה והזיקה פטור לשלם, ואפילו אם נודע לו שנפוצה ויצאה הבהמה אין לו לטרוח יותר מדין לחזר אחריה באפיליה. 7 בשו"ע (סי' תשנ"א) פסק לגבי אדם ובור שנעשו רעועים שבי"ד קובעים לו זמן ואם הזיקו אח"כ חייב לשלם. ועל גדר הנזק דנו הראשונים אם חיובו מדין בור שפטור על הכלים או שזהו נזקי

בירך רק על המחיה כשהיה צריך לברך גם על הגפן האם יחזור ויברך

יעקב שבדרך כלל נוהג לשמוע קידוש מאחר הפעם עשה קידוש לבד, ושתה את כל הכוס אך לאחר שגמר בירך רק על המחיה כהרגלו, מבלי להזכיר בברכה על הגפן ועל פרי הגפן ונפשו בשאלתו האם יחזור ויאמר על הגפן או שדי לו בברכת על המחיה:

תשובה: הנה אם שתה רק יין ובירך על המחיה במקום לברך על הגפן נראה שבוודאי יצא וכמו שהמברך ברכת המזון כששתה יין יוצא י"ח וכנסק בשו"ע (סימן ר"ח סעיף י"ז) כיון שיין גם זיין וסועד הלב א"כ גם על המחיה יכול לפטור כי דינו כמזון, וכן כתב מפורש בבאר היטב (סימן ר"ח ס"ק כ"ג).

אך כאן עדיין יש לעיין כי הרי המברך בורא פרי האדמה על פרי העץ יצא, אך המברך על פרי האדמה ויש לפניו פרי העץ ולא התכוין מפורש להוציא את פרי העץ לא יצא י"ח, ולכאורה אותו דין כאן אף שהמברך על המחיה על יין יוצא י"ח כי התכוין לפטור את היין ששתה, אבל כאן שכשברך על המחיה התכוין לפטור את העוגה שאכל קודם ולא את היין ולא יצא י"ח בברכה אחרונה על היין.

ובפמ"ג בפתיחה להלכות ברכות (אות י' ד"ה מריש) כותב שיש חילוק בין ברכה ראשונה לאחרונה, שבברכה ראשונה יכול להתכוין לא להוציא מאכל אחר וכגון שיש לו מאכל שהוא ספק האם ברכתו העץ או האדמה ומברך תחילה בורא פרי העץ יכול לחזור ולברך בורא פרי האדמה, כיון שהוא לא התכוין לפטור את מין הספק, אבל בברכה אחרונה כשאכל פת הבאה בכיסנין ואח"כ אכל לחם לא יוכל לברך ברכת המזון ואח"כ על המחיה כיון שלפי הצד שצריך לברך על פת הבאה בכיסנין ברכת המזון כבר יצא י"ח אף שהתכוין מפורש להוציא רק את הלחם.

ויש שרצו לומר שלפי"ז גם כאן אף שבירך ברכה אחרונה התכוין רק על העוגה יצא י"ח גם על היין וכן פסק הכף החיים (סימן ר"ח ס"ק ע"ז).

אך בהר צבי (ח"א סי' ק"ה) מביא את הרב פעלים (ח"ב סי' לב) שחולק על הפמ"ג וסובר שכיון שמצות צריכות כוונה והוא לא התכוין לפטור מאכל לא יצא י"ח אך לכאורה יש כאן חידוש נוסף בדין מצוות צריכות כוונה שלא די לכיון לצאת בברכה אלא צריך לכיון מפורש על כל המאכלים שאכל.

וביותר נראה שאף שנאמר שיש שינוי בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה שבברכה אחרונה יוצאים ידי חובה גם ללא כוונה מפורשת, אך כ"ז שמברך את הברכה המתאימה שקבעו חז"ל אך כשמברך ברכה שאינה מתאימה כיוון שקבעו חז"ל לברך ברכה אחרת עדיין לא יצא י"ח ורק בברכה שבירך מפורש להוציא י"ח גם דבר שלא תקנו לכתחילה.

שוב מצאתי שהאבן העזר בסימן ר"ח (סעיף י"ז, הביאו המשנה ברורה בסימן קע"ו סק"ב) כתב הא דאיתא בש"ס סוף פרק קמא דברכות (יב.) בתמרים, הא מבואר שם דאם בירך בדיעבד על התמרים ברכת המזון יצא, והיינו אם לא אכל פת כלל, ובירך על התמרים ברכת המזון יצא, או שאכל נמי פת וכיון לפטור בברכת המזון גם התמרים להדיא, לכן בזה יצא.

ובמנחת שלמה (ח"א סי' צא) הביא ראייה מדברי השו"ע בסימן רצט (סעיף ה) שיש אומרים שאם עשה הבדלה לפני הסעודה ובירך ברכת המזון צריך לברך בנפרד ברכת מעין שלש על היין.

ושב מצאתי גם בדברי המאמר מרדכי (סימן נ"ב סק"ד) שגם כתב סברא זו לגבי ברכת אלוקי נשמה שאפשר לברכו לאחר התפילה אף שאמר ברכת מחיה מתים.

העולה לדינא:

השותה יין ואכל מיני מזונות ובירך רק על המחיה ושכח להוסיף על הגפן, יכול לסמוך על כל הפוסקים הנזכרים ויברך שוב מעין שלוש על היין ששתה.

אכילה בכלים שאינם טבולים בבית מלון

כבכל שנה נועדו המנהלים במלון היוקרתי "נוף הארץ" לימי עיון מעמיקים לשיטות מסקנות ולשמוע הצעות ייעול משפרות. לאחר הפאנל פנו המנהלים לסעוד את ליבם בארוחת צהרים ליתן ריוח בין דיון למשנהו, אך התעוררה שאלה בקרב המנהלים בדבר כשרות הכלים האם הוטבלו כדין, ואם לאו, האם יש דרך לאכול את המאכלים או שאסורים באכילה:

תשובה: בגמרא עבודה זרה (ע"ה) שנינו: א"ר נחמן אמר רבה בר אבוא לא שנו אלא בלקוחין וכמעשה שהיה אבל שאולין לא. נמצאנו למדים מדברי הגמרא, שכיון שחייב הטבילה נלמד ממעשה מדין, ממילא רק באופן הדומה למעשה במדין הכלים יתחייבו בטבילה, משא"כ בכלים שאולין שהכלי לא נשאר בידי השואל אלא חוזר אח"כ לבעלים, לא הוי כמעשה מדין ופטור מטבילה. והוסיף הרשב"א (שם) דהוא הדין השוכר מגוי כלים דפטור מטבילה, כי שאלה ושכירות אינם קונים וכן נפסק בשו"ע יורה דעה (סימן קכ סעיף ח).

מלון או מסעדה בבעלות גוי - על פי האמור עולה כי המתארח במסעדה או במלון בבעלות גוי מותר להשתמש בכלים לאכילה ושתיה, ונתפרסמו דברי החתם-סופר בפרשת צו שהזהיר מלאכול בכלי גויים מצד הטומאה שיש בכלים אלו, אך מעיקר הדין מותרים הכלים בשימוש ויש שכתבו שטוב אם ידהר ויטבול את הכלים בלא ברכה, אך צריך עיון גדול מה יועיל טבילה זו הלא אף כשטבול הכלי, הוא עדיין ברשותו של העכו"ם. אך צריך לדעת, שדברים אלו אמורים בשימוש בכלי גוי בצונן אך בשימוש בחם פשוט הדבר שאסור מצד מאכלות אסורות ובליעות איסור שבכלי.

מלון בבעלות יהודי - בכדי לדון בשאלה זו חובה עלינו להקדים ולבאר האם יש חיוב להטביל כלי מסעדה ועל מי החיוב להטבילם. יש מהאחרונים שסברו שכלים אלו נחשבים "כלי סחורה" הפטורים מטבילה, וז"ל הדרכי תשובה (קכ ס"ק ע) "מנהג העולם לשותת בצנצנת של בעל המזוג ואף שהמוזג ודאי לא טבל את הכלים כיון שהוא אינו צריך להטבילם כיון שאצלו הם כלי סחורה והשותה הוא שואל וע"כ יש להקל ובפרט בכלי זכוכית שהוא רק דרבנן" וכן כתבו הפוסקים וסברתם היא שכיון שלעולם אלו עומדים לשימוש בשביל העסק והבעה"ב אף פעם לא משתמש אתם שימוש פרטי יחשבו הכלים ככלי סחורה, ואז הדין תלוי במחלוקת הראשונים בדין השואל כלי סחורה ומשתמש איתם למאכל האם חייב בטבילה. ויש מקום להתיר בכלי זכוכית.

אך יש שחילקו וכתבו שדווקא בכלים הנמכרים בחנות יש להחשיב את הכלים כ"כלי סחורה" כי ייעודם הוא למסחר, אבל כלים הנמצאים במסעדה היות שעומדים לצורך אכילה וזה השימוש הקבוע שלהם דינם יהיה ככלי סעודה ויתחייבו בטבילה (אגר"מ ח"ג סי' כב) ולדינא העלו הפוסקים שבעל המסעדה יטבול את הכלים אך בלא ברכה.

ועל כן המתארח במלון או במסעדה שהבעלים הוא יהודי ויודע שהבעלים לא הטביל את כליו, היות שישנם הסוברים שכלים אלו הם "כלי סעודה" החייבים בטבילה (וכפי שנתבאר סברתם לעיל) מעיקר הדין אסור לאכול בכלים אלו ואף אם בעל המלון טוען שהטביל כליו אין להתפתות ולשמוע לו שהרי בדרך כלל הבעלים הינו מחלל שבת ל"ע ועובר על איסורים רבים וכיון שכך פקעה נאמנותו, ואין לסמוך על דבריו, ולכן מוטב יעשה שיאכל וישתה בכלים חד פעמיים וכך יצא מכל נדנדוד וחשש ובמנחת שלמה (ח"ב סי' אות יא) כתב שמותר להשתמש בסכ"ם חד פעמי אף באופן שהצלחת שעליה מונח המאכל אינה טבולה, משום שהוא דרך ריקון. ויש שהתירו את השימוש בכלים בשעת הדחק ותוכן טענתם הוא מכיון שמהתורה אין איסור להשתמש בכלי שאינו טבול ואיסור ההשתמשות הוא מדרבנן כאן יהיה דין הכלים כ"ספק דרבנן" שהרי יש הסוברים שהכלים האלו פטורים מטבילה דהוי "כלי סחורה" וכדלעיל וא"כ ספק דרבנן לקולא (מנחת יצחק ח"א סי' יד), ועוד נטו הפוסקים להביא דרך להתיר באופן שהמאכל הינו מוצק דהיינו שאוכל מאכל שניתן לאכול אף ללא עזרת הכלי שאז יש סניף להקל (אך במאכל נוזלי שהכלי הוא הכרחי לא הקילו) וכן פסק באגרות משה (יורה דעה סי' כב) וכבר כתבנו את דעת הדרכי תשובה להקל בכלי זכוכית שחייב טבילתו רק מדרבנן, ולכן נראה לפסוק לדינא שבשעת הדחק ניתן לצרף מהסברות המובאות לעיל.

העולה לדינא:

המתארח במלון בבעלות גוי בשימוש בצונן מותר ללא חשש (ומדרך חסידות כתב בחת"ס שלא ראוי) **בשימוש בחם - אסור מחשש בליעות איסור.**

המתארח במלון בבעלות יהודי, לכתחילה חוששים לדעת הסוברים שהוי "כלי סעודה" ואין להשתמש ובשעת הדחק ניתן להקל באחד מהאופנים הבאים:

1. באופן שהצלחת אינה טבולה ורוצה לאכול בסכ"ם חד פעמי שהוי דרך ריקון.
2. מאכלים מוצקים שהיה יכול לאכול אף בלא הכלי.
3. כלי זכוכית שחייב להטבילם הוא רק מדרבנן אזי יכול להקל.

מזווה בדירת אירוח לשבת אחת (א)

ופטור גם בארץ ישראל, ומ"מ כיון שחייב מזווה בשכירות הוא רק מדרבנן, נראה להקל כה"ג, עכ"ל. עוד כתב שם טעם לפטור: שבמלון בשעת חתונה ניכר שאינו לדירה ולכן אין חיוב במזווה.

עוד כתב בתשובות והנהגות (ח"ב סי' תקלז) לגבי מי שגר בבית הוריו בתקופה שלאחר לידת אשתו במשך למעלה מחודש, וז"ל: מיהו נבוכ אפי' אם בנ"ד דינו כפונדק, דלמא פונדק היינו דפנוי לאורחים שלא מתעכבים שם בדרך, ובכה"ג דנתעכב שלשים יום חייב לקבוע מזווה, אבל כאן דהוא שוהה שם כאורח ובן ביתו של הבעה"ב, דלמא על הבעה"ב מוטל החיוב ולא על האורח אפילו נמצא שם שלשים יום, ולכן אין עליו חיוב, ורק שוכר בית מיהודי חייב ולא היכא דהוא כאורח אצל.

תנאי: ע"ע תשובות והנהגות (ח"א סי' תרמא) דמהני להתנות שאינו שוכר רק גר בפונדק ופטור.

ו. מיעוד וראוי לשהייה ממושכת: בספר אגור באהליך (ס"ו פ"ג) מאריך להוכיח דעיקר החילוק הוא אם המקום דירה מיוחד ועומדת ויש אפשרות לשהייה ממושכת, זהו דין 'שוכר בית', או שהדירה עומדת ומתאים רק לשהייה זמנית (דהיינו פחות מל' יום) ואפי' אם ירצה הדר בו לגור בה בקביעות לא יוכל, בין מפאת הבעה"ב או מפאת מיקום הדירה או הדירה עצמה, זהו דין 'דר בפונדק', עיין שם. ועיקר טעמו הוא, כי זיל בתר טעמא, הואיל וחייבו חז"ל בשוכר מיד משום ישוב אר"י כדי שימשיך לגור בה, א"כ כל מקום ששייך זה, כלומר שיש אפשרות לקבוע שם דירתו לתמיד, חייב במזווה מיד.

בספר המזווה (מילואים אות ג) מביא את רוב שיטות הנ"ל ומסכם אותם לב' מהלכים עיקריים: א' אם יש לו רשות בעצם הבית או רק זכות השתמשות. ב' אם הדירה עומדת להשכרה לזמן ארוך או לזמן קצר. ומסיק שם דעל פי רוב כשיש את זה יש גם את זה ואין כ"כ הרבה נפק"מ למעשה.

ז. גר או מתאכסן: עוד היה נראה לענ"ד לבאר החילוק בין שוכר לפונדק: דתלוי איך מגדיר האדם השהייה זו בדיבורו, האם אומר ש'מתאכסן' כאן או שאומר ש'גר' כאן לתקופה. ובדרך כלל החילוק הוא, שאם יש לו דירה אחרת במקום אחר הראוי לדירה, אך באיזה סיבה שוהה כאן לאיזה זמן, אזי מגדירים זאת 'מתאכסן', משא"כ אם אין לו כעת דירה אחרת עם כל צרכיו במקום אחר, ולכן שוהה בדירה זו, אזי מגדירים זאת ש'גר' כאן, כיון שכאן הוא כל צרכיו.

ח. כלי מיטה ונקיון: עוד ראיתי אומרים שתלוי אם הבעה"ב נותן הכרים וכסתות ומגבות וכדו', וכן אם הנקיון מוטל עליו.

ט. אפשרות לבעה"ב ליכנס: עוד שמעתי שיש חילוק, אם הבעה"ב יכול (למרות שנמנע מזה בדרך מטעמי נימוס) להיכנס לדירה בזמן שמיועד לשימוש הדר שם, אזי דינו כפונדק ואם לאו דינו כשוכר.

י. מניח חפציו: בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קכב) מחדש שאם הבעה"ב מניח את חפציו בדירה זו [ואפי' נותנם לשימוש השוכר], דינו כפונדק (ודבריו עפ"י המבואר בהל' עירובין דין תפיסת יד). וסומך עליו להלכה בשו"ת באר משה (ח"ב סי' פו וסי' פט), אך בשו"ת שרגא המאיר (ח"ו סי' ז) משיג עליהם.

הבראה' דדינו כפונדק, מטעם כי אין קנין בגוף הבית אלא זכות השתמשות בלבד.

ועי' עוד מש"כ בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שפ) לגבי חיוב מזווה בבית חולים, שיש חולים משתהים שם ב' או ג' חדשים, והכריע דפטור ממזווה לגמרי, מאחר שהחולה אינו שוכר הבית רק שנותן שכר עבור מה שהוא שם ולא מחזי כלל כשלו.

ב. דעתו להשתקע: דעת הרב השואל בשו"ת שבת הלוי שם (ח"י סי' קפ): דתלוי בצורת הענין, ולדעתו דאדם שבא אפילו כשוכר אבל הוא רק אורח במקום ואין דעתו להשאר זמן רב, אז אפילו שוכר דינו כפונדק, משא"כ שוכר דדעתו להשתקע. ויצא לו מזה, שהיוצאים לנוח בא"י בימות הקיץ כיון דאין להם כל כוונה להשתקע במקום שדינם כפונדק, ע"כ [וכ"כ בשו"ת ר"ע יוסף שלזינגר (סוסי"ר רג) לפטור השוכר אם דעתו מתחילה לפחות מל' יום]. אך השבט הלוי שם דחה סברא זו.

ג. עם או בלי ריהוט: בשו"ת קנין תורה (ח"א סי' קכו אות ג) כתב: דע"כ זהו החילוק בין פונדק לשוכר בית, דשוכר בית היינו חדרים ריקנים, ופונדק היינו שיש לבעה"ב שם מטה כסא ושולחן וכל דברים הכבדים, וא"כ זה הדר בפונדק אינו נחשב שוכר כלל, רק שמשלם בעד מה שהוא שם, עיין שם. [ושיטה זו היא קצת כעין שיטת השבט"ל לעיל].

וראה עוד במועדים וזמנים (ח"ד סי' רפז בסוף הערה א) שדן בשוכר דירה מרוהטת מישראל, דיתכן דחייב השוכר מיד אפי' בחו"ל, כי המקום הוא מקום חיוב, אך מסיק שאין משמעות הפוסקים כן.

ד. תשלום על בסיס יומי: הגר"ח קנייבסקי בביאורו על מסכת מזווה (פרשה סדורה אות נ"ט) וכן בספרו 'מזויות ביתך' על שו"ע (סי' רפ"ז סי"ק עה) מבאר שפונדק פטור כי אין דרך להשתקע שם ושוכר כל יום בפני עצמו והבעה"ב יכול להוציאו כל יום, לכן לא חשו חכמים לחייבו באופן זה, אלא אם נשאר שלשים יום דאז חזינו דדעתו להישאר כאן זמן קבוע, כבר חשו חכמים ליישוב ארץ ישראל, שע"י שנחייבו במזווה, לא ימחר לעזוב, יקבע וישכור הדירה כאן. וכעין זה גם בחוט שני (הל' מזווה רפ"ז כב). וכע"ל בשבות יצחק (מזווה פ"ד אות ד) בשם הגר"ש אלישיב, שמלון שמשלמים על בסיס יומי נחשב פונדק.

ה. קנין, זכות בחדר מסוים, הדרך להתעכב שם: דעת הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ד סי' רפז בסוף הערה א): בתחילה סבר דתלוי בקנין, ובפונדק לא עשה קנין, ושאל להגאון מבריסק צ"ל ושלל סברא זו ודעתו שפונדק פטור אפי' עם קנין. שוב כתב שיתכן דתלוי כמה זמן רגילים לדור שם. ודן שם לגבי חתן השוכר מקום חפזו ומסיק דפטור כי אינו שוכרו לכל צורך אלא לחופתו בלבד ולא לכל השתמשות.

ובתשובות והנהגות (ח"ד סי' רלט) כתב וז"ל: וגדר פונדק לא נתבאר במה שונה משוכר, ולכאורה הכוונה שאין לו זכות בחדר מסוים ויכול בעה"ב לגרשו לחדר אחר, לפי"ז נסתפקתי בנישואין הנערכים בא"י במלון שכשרות המזויות מופקפת, ושוכרים במלון חדר לייחוד, נסתפקתי דיתכן שחייב במזווה בחדר מיד כששכר, וחייב בכל הפתחים של החדר. אבל אולי אף ששוכר לשעה או שתיים, כיון דאינו קבוע דינו כפונדק, שלא נקרא קבוע כשוכר,

לכבוד שמחת השבע ברכות במשפחתו, הגיע נפתלי לשובות בעיר אחרת [בארץ ישראל]. הדירה שמצאו לו להתארח היתה דירה ריקה בלי כל ריהוט, כי בעיקרון היא עומדת להשכרה [לטווח ארוך], אך במצב הנוכחי השוכר הקודם כבר יצא ועדיין לא נמצא שוכר חדש והיא עומדת ריק, לכן הקצוהו לכבוד האורחים לשבת זו, הביאו מיטות מתקפלות וכו' ואיכשהו הסתדרו. אמנם בליל שבת הבחין האורח שחסרים מזויות בכל דלתות חדרי הבית, מלבד בפתח הראשי בכניסה לבית, נפתלי אינו יודע מה עליו לעשות במצב כזה.

תשובה: איתא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רפ"ז סעי' כב): השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל, פטור ממזווה שלשים יום. והשוכר בית בארץ ישראל, חייב במזווה מיד, משום ישוב ארץ ישראל.

ופירש רש"י בגמ' (מנחות מד.) משום יישוב א"י: דלאחר שקבעה שוב אינו נוטלה משם אפי' יוצא ממנו כדאמר בפ' השואל בב"מ (קב.), הלכך בקושי יצא ממנה מפני טורח מזווה אחרת. ואפי' יוצא ממנה ישכרנה אחר מהרה כשימצאנה מזומנת במזווה ונמצאת א"י מיושבת. עכ"ל.

ובשפת אמת (מנחות שם) מבאר אחרת וז"ל: משום דמזווה שמירה לבית משום מוזיקין, לכן משום ישוב א"י לא הניחו כלל בית בלא מזווה בא"י, שלא יהי בלא שמירה.

גדר שוכר ופונדק:

והנה לא נתבאר מהו גדר 'דר בפונדק' שפטור עד ל' יום, ומהו גדר 'שוכר בית' שחייב מיד באר"י, והפוסקים הראשונים והאחרונים לא כתבו בזה דברים מפורשים [וכנראה ה' להם הדבר פשוט ולא הצרכו לפרשו ולבאר החילוק], אך פוסקי זמננו וביתר ביאור בספרי המלקטים של זמננו כתבו בזה כמה מהלכים, ובאמת כבר דשו בה רבים בענין זה והאריכו בזה בכמה חילוקים ואופנים, ואנו נענה את חלקנו.

ולמרות שיתכן שאחר העיון יבחין המעיין שכמה מהשיטות קרובים דבריהם להיות שווים, מ"מ אנו נציע כאן את שיטות הפוסקים ואת דבריהם כמו שהן, והבוחר יבחר את סדר וסיכום הדברים כפי אשר יעלה בידו.

א. עצם הבית או זכות לדור: דעת שו"ת שבת הלוי (ח"י סי' קפ): דלשון הברייתא וסתמת הרמב"ם ושו"ע מוכח דהבדל בין שוכר לפונדק הוא בזה, שזה רק דר בפונדק, וזה שוכר, וכמש"כ רש"י (מנחות מד.) שלשים בו עוברים ושבים, אף שמדובר עד ל' יום, מ"מ מי שמשלם בפונדק אינו שוכר בית הפונדק דהיינו עצם הבית, אלא משלם עבור הזכות לדור בו וללון בו כפי הסכמת בעל הפונדק. ולפי"ז מסיק: א"כ מי ששוכר דירה, אפילו ודאי אין דעתו להשתקע דינו כשכירות.

וכן כתב שבת הלוי (ח"ב סי' קנו): י"ל דדר בפונדק היינו דאינו שוכר עצם הבית אלא הזכות לדור שם כפי ראות בעל הפונדק, והי' זה מדויק בלשון הדר בפונדק שאינו מזכיר ענין שכירות, משא"כ שוכר, אף דשכירות לא קניא מ"מ כיון ששכר עצם הבית זה די לענין חיוב מזווה.

וכע"ז גם בחובת הדר (פ"ג ס"ה והע' יח) לגבי 'בתי

המוצא בכיסו מוקצה בשבת

בעוד קהת ויצהר צועדים יחדיו לחדר האוכל בשישיבתם לסעוד את סעודת השבת, קפא לפתע קהת על מקומו ונותר עומד מהורהר, מה ארע לך, שאלו יצהר בפליאה, בערב שבת הנחת בכיס הקפוט את מחזיק המפתחות שכולל בתוכו את כרטיס המקוה (צ"פ), ועתה נזכרתי שהכרטיס הוא מוקצה, וא"כ הבגד הוא בסיס לדבר האסור ואינו יכול ללוכדו, מה מוטל עלי לעשות:

תשובה: כתב הרמ"א (סי' ש"ז) דבר מוקצה שנמצא בכיס של בגד אם הכיס כולו תפור על הבגד כמו כיסים של חולצה כל הבגד הופך להיות בסיס לדבר האסור וכשהניחו כוונה אסור לטלטלו כלל. אמנם כשרק פי הכיס תפור בבגד כעין כיסי הקפוט והחליפות שלנו הכיס עצמו נחשב כבסיס, והבגד כולו אינו נחשב כבסיס מפני שטפל לבגד, ומותר לטלטלו וללוכדו, ונחלקו הפוסקים אם צריך לנער.

ומקור מחלוקתם הובא במג"א שם (סק"י) בדברי הגמ' בשבת (מד): מוכני שפירשו שידה שתחתיה גלגל, ומונח על הגלגל כסף, אם הגלגל מתפרק נחשב הגלגל כבסיס לדבר האסור ואסור לטלטלו עם השידה, וכשאינו מתפרק הוא בטל לשידה ומותר לטלטלו עם השידה, כיון שהמעות אינם מונחים על השידה, ואין השידה נהפכת לבסיס.

ומהתוס' משמע שאין צורך לנער את המעות, ומבאר המג"א דדין זה הוא אפילו במניח בכוונה. אך הרמב"ם בפירוש המשניות בכלים כתב דהטעם שאינו צריך לנער את השידה מכיון שהיא טירחא גדולה להפוך את כל השידה כדי לנער את המעות מהגלגל ועפ"י כתב המג"א דבכיס שאין כאן טירחא צריך לנער את הבגד, ופסק המ"ב דאם אפשר צריך לנער.

וא"כ גם בנידון דידן אם היה בו כרטיס מקוה או מפתח של מכונית בלי מפתח אחר נוסף של היתר והיה צריך לנער בלי לגעת בכיס כלומר שיאחז בבגד וינערו עד שיפול המוקצה מהכיס. ואם מתבייש לפשוט את הקפוט כשהוא בביהמ"ד יכול ללכת לחדרו ולנער שם. אך אם יש שיש במחזיק גם מפתחות של היתר שאז הוא בסיס להיתר ולאסור נראה שאינו צריך לנער כלל. דבשש"כ כתב בשם הגרש"א שמחזיק מפתחות שיש בו מפתחות של רכב ומפתחות נוספים של היתר מותר לטלטלו משום שהוא גם בסיס להיתר כנ"ל, ומה שמטלטל גם בזאת את המוקצה הוא טלטול מן הצד, ולא ביאר מדוע אינו צריך להוציא את מפתחות ההיתר מתוכו, כמו שמבואר בס' ש"ט ס"ג דבסל מלא פירות שיש בו אבן, צריך להפוך את הסל ללקט את הפירות שהתפזרו ולהחזירם לסל, ונראה שטעמו משום שהוא טירחא יתירה לפרק מתוך המחזיק את כל המפתחות כמו שכתבנו לעיל בשם הרמב"ם.

העולה לדינא:

כשהניח או שכתב מחזיק מפתחות בכיסו שיש בו מפתחות של היתר ומפתח של מוקצה, מותר ללבוש את הבגד ואין צריך לנער, ולכתחילה יוציא את המוקצה מתוך המחזיק בע"ש (שש"כ שם).

אר"י [וכ"כ מנחת חינוך (מצוה תכג אות ב), שד"ח (מ"ע מ כלל ק"ב). אך בפרשה סדורה (פ"ב אות ט) כתב בדעת הרמב"ם והחינוך דמשמע דהוי מה"ת כי ישוב אר"י מחשבהו לקביעות].

חיוב המשכיר:

כתבו כמה פוסקים (נמוק"י סוף הל' מזוזה ד"ה משכיר, ערוך השולחן סי' רפ"ו מה, ועוד) שגם בפונדק שהדר שם אין לו חיוב לקבוע מזוזה, מ"מ אם המשכיר הוא ישראל, חיוב הוא לקבוע בה מזוזה, והטעם כי הוא משתמש בדירה להשכין שם אורחים ולא גרע מבית הבקר וכדו'. וגם עפ"י מה שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"ו) והטור (סי' רפ"ו) לגבי בית הכנסת שבכפרים שחייב במזוזה כי האורחים לנים שם (ועי' במקדש מעט רפ"ו יז, שו"ת קנין תורה ח"א קכ"ו).

אך בניד"ד יתכן דפטור המשכיר, כי כרגע אין הדירה משמשת לכלום וגם עומד ריק בלי כל ריהוט וכדו', ורק בדרך ארעי השכין שם אורחים לשבת אחת באקראי.

שו"ר בספר שערי המזוזה (פ"ט סוף הע' מז) שדן במקרה זה גופא ועפ"י הסברות שזכרנו ומסיק בצ"ע למעשה. ומ"מ נראה שאם הבית ריק מריהוט וכדו' ואין ראוי לדירה, בודאי פטור.

העולה לדינא:

במאמר זה (חלק א) ביארנו את הדברים דלהלן:

השוכר [וכן שואל] בית באר"י, חייב במזוזה מיד מדרבנן, ואילו פונדק פטור ממזוזה עד ל' יום.

הבאנו כמה וכמה שיטות הפוסקים בגדר מה נחשב שכירות ומה נחשב פונדק.

מתארח, שאין לו שום קנין וזכות ממוני בדירה ובהשתמשות בה והבעה"ב יכול להוציא כל רגע, פטור ממזוזה.

בכל מקום ספק בדינים אלו של שוכר בית, יש להקל מאחר שחייבו אינו אלא מדרבנן.

אפי' באופן שאין הדר בדירה חייב במזוזה, כגון שגר שם באופן ארעי, מ"מ יש שכתבו שהבעל הבית עצמו יש לו חיוב לקבוע מזוזה.

א"ה בשבוע הבא במאמר ב' נבאר עוד נידונים הלכתיים בשאלה זו לגבי מי שנקלע בשבת בדירה ללא מזוזה.

שהיה בדירה ללא תשלום

[כמו בנידון דידן]:

שואל: אפי' מי שאינו משלם כסף על האירוח חייב במזוזה כמו דין שוכר שמשלם כסף וכפי כל הפרטים שנתבאר, כמו שכתב הרמ"א בשו"ע שם דגם שואל חייב.

אך יל"ע בזה, כי במקור הדין (בית יוסף שם בשם רבנו מנוח עפ"י משמעות הגמ', וכן בפרשה סוס"י רפ"ו) משמע לכאורה שהם כתבו זאת רק לגבי החיוב בשוכר לאחר ל' יום, אבל לגבי החיוב מיד בשוכר באר"י יתכן דפטור בשואל, אמנם בפשטות דברי הרמ"א קאי גם על שוכר באר"י מיד. ואכן כן כתבו כמה אחרונים (שו"ת באר משה ז קו, שערי צדק, שו"ת אבני ישפה א רט) דגם שואל חייב מיד באר"י, ודלא כפאת השולחן (הל' אר"י סי' א ס"ד).

מתארח: כתב באבני ישפה שם (עפ"י תוס' ר"ד שבת קלא:), שה'מתארח' דינו גרע טפי משואל ופטור, וכ"כ בשכ"ל טוב (רפ"ו שכב), והטעם כי אין לו קנין ממוני בבית כמו שואל, רק שנתנו לו זכות השתמשות והבעה"ב יכול להוציא כל רגע, וא"כ לא עדיף מפונדק.

[אך ראה מ"ש בחובת הדר (פ"ג הע' יח) עפ"י שער הציון (סי' שע' סק"ז) בדעת המהרש"ל] שבאורח הרגיל לבוא שם, אין דינו כאורח].

למעשה: עפ"י רוב הסברות ושיטות שנתבאר עד הנה, נראה דבנידון דידן הוי כמו פונדק ופטור ממזוזה, פוק דוק ותשכח, אמנם לפי הסברא שהובא לעיל שפונדק הינו דווקא דירה שאינה עומדת לדור שם בקביעות, א"כ יתכן שנחשב נידו"ד כשוכר וחייב, כי בדרך כלל גרים שם בקביעות ולכן זה מיועד, אך למעשה נראה להקל עפ"י רוב הסברות שנתבאר לעיל, ובפרט בחיוב דרבנן.

במקום ספק:

אחר שהבאנו את כל השיטות בענין שוכר, יש לציין: בכל מקום ספק בענין החיוב מזוזה בשוכר, יש להקל מטעם ספק דרבנן לקולא, וכמו שכתב בשו"ת רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' סו, הובא בפתחי תשובה סי' רפ"ו סק"ט, וכ"כ תשובות והנהגות ח"ד סי' רלט) עיין שם, כי להלכה נקטי' כשיטות הראשונים דגם שכירות לאחר ל' יום אינו חייב רק מדרבנן (עיין שם ועי' שו"ת אבני נזר י"ד סי' שפ). ובפרט לגבי חיוב מזוזה מיד בשוכר באר"י נראה דלכו"ע אינו חייב רק דרבנן, וכמו שמשמע פשטות הגמ' ושו"ע מטעם ישוב

בסימן טוב ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים חכמי ורבני כולל באר ישראל

הרה"ג מנחם מנדל גלקופף שליט"א
להולדת הבת

הרה"ג נחמיה דנדרוביץ' שליט"א
להולדת הבת

הרה"ג יעקב סנקביץ' שליט"א
להולדת הבן

יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

בענין חיוב טירחא והפסד זמן להשיב אבידה

סנדר נוסע באוטובוס לאשדוד, לחתונת בן דודו הקרוב ובישבו באוטובוס מבחין במרחק כעשר מטר מהתחנה בארנק הזרוק על הארץ ונראה לו ממקומו שהוא מלא בכסף ובמסמכים ובאם יד קעת לקחת האבדה לא יספיק להשתתף ברוב החתונה וגם יאבד הרבה מזמנו בהמתנה לאוטובוס הבא רק בעוד שעה וחצי, האם חייב בהשבת אבידה. ומה הדין אם האבידה היא דבר שאף אם היה שלו לא היה יורד מהאוטובוס בעבורה

תשובה: הנה הוראה אבידה ואינו מטפל בה להשיבה עובר על "לא תוכל להתעלם" (ולט"ז סי' רנ"ט) עובר גם על "השב תשיבם". אך מצאנו מספר אופנים שבהם פטרה התורה מהשבה שנינו במשנה (בא מציעא כט:): "מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול" ובגמרא דף ל. לומדת הגמרא מהכתוב "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם וכו' או שהיה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה מזה חבירו וכו' ובגמ' ב"מ (דף ע"ב) "אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר" וכו' מבואר שהאופנים שפטרה התורה מהשבת אבידה הם אם הוא זקן ואינו לכבודו להשיב אבידה כזו. או שבזמן ששייב יפסיד כסף מעבודתו יותר משווי האבידה שיחזיר, אך לא מצאנו שפטרת התורה עבור טירחא או איבוד זמנו וכן כתב בשו"ע הרב הלכות מציאה ופקדון (סעיפים י"ו ל"ו) אבל מי שאינו חשוב בעיני הבריות רק שמגביה דעתו ומחשב את עצמו ומתבייש בזה מהבריות ובעיניהם אין זו חרפה לו, הרי זה חייב מן הדין להחזירם אע"פ שאילו היה שלו לא היה מחזירם לעצמו, ואין צריך לומר אם היה מחזירם לעצמו מפני הטורח וכו' והם כלים פחותים ודמיהם מועטים וכו' שהוא חייב מן הדין לטרוח בהם עד שיגיעו לרשות הבעלים כי בשלו הוא רשאי לותר על זמנו מפני טורח גופו ולא בשל חבירו וכו' אפילו טורח מרובה על שוה פרוטה אחת. עד כאן לשונו

הרי שאין פטור אותו מהשבת אבידה אף טורח גדול ואף לעצמו לא היה טורח טורח כזה. אמנם צריך להבין את החילוק מדברי רבא כל שבשלו אינו מחזיר גם בשל חבירו אינו צריך להחזיר

ונחלקו הפוסקים בביאור מימרא זו: לבית יוסף ולפרישה (סי' רס"ג) רבא דיבר על זקן שאין לפי כבודו להחזיר ובכל אופן אם משער בדעתו שאם היה שלו היה מחזיר, חייב בהשבה אמנם דעת המהרש"ל (בחקמת שלמה על הגמ' שם הביא הדרשה (סימן רע"ב ס"ח) שרבא דיבר על כל אדם שאם משער בעצמו שאם היה שלו לא היה משיב ולשיטתו באמת צריך להיות שכל אדם ישער אם היה שלו אם היה משיב. אך יש לעיין בדבריו אם כוונתו שכל אדם ישער אם זה בזיון לו, אבל סיבה אחרת כגון טירחא יתירה אינה פוטרת או שתמיד משער אם היה שלו לא היה משיב פטור ובספר קקין דיונה כתב שאדם שאת שלו לא יקח מעצלות אין זה פוטרו מלהשיב את של חבירו, אך כאן יש לו סיבה יותר אמיתית

והנה בגמ' במסכת ברכות (דף י"ט) הוכיחה מכאן שחוששים לכבוד הבריות על כל פנים במידי דממונא ונראה שהענין הוא שהקפידה התורה במיוחד בכבוד הבריות,

ועיין בדברות משה שביאר מה שצריך גם לימוד של "והתעלמת" לפטור זקן ואינה לפי כבודו ולגבי כהן והיא בבית הקברות שהגמרא אומרת שאף אם הטומאה היא רק לאו וההשבה היא עשה לא היה דוחה הממונן את האיסור, ובטעם הדבר ביאר הדברות משה שהוא מהדין של רבא שכל שבשלו מחזיר בשל חבירו מחזיר וכו' וכאן הכהן לא היה מחזיר לעצמו מפני האיסור. ומקשה שהרי לזקן ואינו לפי כבודו צריך לימוד מ"והתעלמת" ולא סגי במה שבשלו לא היה מחזיר ותייץ שלגבי כהן שאינו מחזיר מפני האיסור- מספיקים דברי רבא אבל לומר שגם כבוד נחשב "כל שבשלו אינו מחזיר" לזה צריך לימוד מיוחד מ"והתעלמת", ואם כן, היוצא מדבריו שבאמת הכלל של רבא אינו חל רק על זקן ואינה לפי כבודו אלא על דברים נוספים, אמנם לא תמיד מה שלא היה מחזיר לעצמו מכל סיבה שהיא פטור מהשבת אבידה, שהרי אפילו לזקן ואינה לפי כבודו צריך לימוד מיוחד ומסתבר דגם דעת המהרש"ל היא שאדם שלא היה מחזיר בשלו מפני הכבוד פטור שמצאנו בכמה דברים שפטרה התורה מפני כבוד הבריות וכן ראיתי בקובץ "הישר והטוב" (ח"ח עמוד י"ב) שכתב הגר"ז גולדברג זצ"ל שהגדר הוא שכבודו נחשב כמו הפסד ממונן אך לא מפני טירחא בעלמא. והלא המוצא אבידה שווה פרוטה אחת צריך להכריז עליה ומצאנו (ב"מ כח) שבזמן בית המקדש היה מכריז עליה שבעה ימים אחרי כל רגל משלושה רגלים אף שמסתבר שלא היה טורח כך בשביל פרוטה של עצמו אמנם בספר פני יהושע (ברכות דף י"ט ד"ה שאני) כתב שהטעם שזקן פטור מהשבה הוא מפני שדומה למי שאבדה לו אבידה ששוה יותר מהאבידה של חבירו או שמלאכתו שווה יותר שאז אף אם האבידה השניה היתה שלו לא היה משיב ולכן גם זקן פטור. ומשמע לפי זה שכל שלא היה משיב את החפץ אפילו היה שלו מכל סיבה שהיא פטור מלהשיב את של חבירו, ע"ש, אמנם לא נמצא שהובאו דבריו להלכה.

העולה לדינא: חייב אדם להשיב אבידת חבירו אפילו כרוך בטורח גדול ואיבוד זמנו כל עוד שאין לו נזק כספי מההשבה.

ואף אם את שלו לא היה טורח להחזיר מפני איבוד זמן או טירחא, מכל מקום את של חבירו חייב להשיב אך באופן זה לדעת הפני יהושע יש להקל וצ"ע אם אפשר לסמוך ע"ז לדינא.

(אמנם יש להעיר שבאופנים רבים אבידות שאינן שוות הרבה, בזמנינו אנו דנו הפוסקים באופנים רבים לפטור מהשבה מטעמים אחרים [כגון שהבעלים מתאישים אפי' עם סימן בדברים ששוים מיעט וכדו'] וענין זה צריך לבדוק בכל מקרה לגופו ואין כאן מקומו להאריך).

שהביצים או האפרוחים מוקצים ואינו יכול לזכות בהם, והכרעת רוב האחרונים והראשונים שחלק מהמצווה הוא לזכות בבנים, ונראה כוונתו כעין מה שפסק החתם סופר, שאין לומר שיעשה שילוח האם כדי לצאת לכל הפחות שיטת החכם צבי (סימן פג) והחות יאיר (סימן יט) וסיעתם שאין צריך לזכות בבנים, כי בשילוח הוא מצער את הציפור, ואינו ראוי לצערה כאשר אינו מקיים את המצוה לדעת הרבה פוסקים.

שילוח האם דווקא כאשר לוקח הבנים

ומה שכתב שהכרעת הראשונים ורוב הפוסקים שכל המצווה רק כאשר מבקש ליטול את הבנים הוא על פי מה שפסק החזון איש (יורה דעה סימן קעה אות ב ד"ה ומכאן), ורבי חיים קניבסקי בספרו שיח השדה (ליקוטים סימן ט) הביא שכהכרעת החזון איש כן מפורש בחידושי הר"ן (חולין קלט.) ובמאירי (שם קלט:) וכן הוכיח מדברי הרמב"ן הרשב"א הריטב"א והר"ן (שם קלח:).

ובספר שלח תשלח (עמוד מא) הביא כי מפורש כתבו כן הרוקח (דברים סוף פרשת כי תצא) בשם רבי שמואל החסיד שמצות שילוח כשילוח הבנים, אבל אם רוצה להניח הבנים אז אינו חייב לשלח, וכן כתב רבינו בחיי (דברים כב פסוק ז) שאינו חייב לשלח אלא כשהוא רוצה ליקח הבנים. וכן מוכח ברבינו יונה (שם) שכתב שמצוות שילוח הקן אינה חיוב על האדם אלא רשות, והיינו שרשאי שלא לקח את הביצים ולא להתחייב. ועוד הביא שכן היא הכרעת הפוסקים, המקנה (קידושין מא. ד"ה מצוה), הברוך טעם (ד"ן ד פ"א) המנחת חינוך (מצוה תקמ"ד) שחייב רק אם רוצה ליקח, מרומי שדה (חולין קלט:) מהר"ם שיק (בחיבורו על המצוות מצוה תקמ"ה) ובעיקרי דינים (סימן לב ס"ק טז). וכן כתב החפץ חיים בספרו המצוות הקצר (עשין סימן עד). וכן היא הכרעת המנחת שלמה (תנינא סימן ה ס"ק ד) וכתב בספר שלח תשלח (שם) שכן הורה לו הגרי"ש אלישיב שאמנם מרוב הפוסקים מוכח שלא כהחות יאיר וכהחכם צבי, אך בוודאי ענין גדול לקחת את הבנים כדי להכניס עצמו בחיוב מצווה זו.

הנה נתבאר שהגם שכבר נהגו גם בימי החול לשלח את האם בלי לאחוז בכנפיה, הרי דעת הראשונים ורוב הפוסקים שמצוות שילוח האם דווקא כאשר לוקח את הבנים, והרי בשבת אינו יכול לקחת את הבנים שהם מוקצה, נמצא שאינו יכול לשלח בשבת קודש.

ועוד, שכבר נתבאר כי לפי דברי הרש"ש אין ראוי לקיים שילוח הקן גם בשבתות ויו"ט, וכן סבר החתם סופר בדעת התיקוני זוהר שאין לעורר יללה בשבת קודש. וכן כתב הגר"ש וואזנר שבשבת קודש אין צריכים ליללה, והקדש ברוך בעצמו מעורר רחמים על ישראל. ולכן לדינא אין לעשות שילוח האם בשבת קודש, רק ימתין למוצאי שבת ויקיים המצווה.

להלכה:

אין מקיימים מצוות שילוח הקן בשבת, משום שאסור לצוד הציפור בשבת ואף יש בזה איסור מוקצה, וגם אם יפריח הציפור מבלי לצוד ומבלי לטלטל, יש לחוש לדעת הרמב"ם שבצורה זו אינו מקיים המצווה ונמצא מתאכזר שלא לצורך. ועוד יש לחוש לדעת רוב הראשונים שאין מצווה לשלח את האם אם אינו רוצה לקחת את הבנים, וכל המצווה היא להקדים לשלח קודם שיקח את הבנים, והרי בשבת קודש לא יוכל לקחת את הבנים לעצמו שהרי הם מוקצים, נמצא שלא קיים את המצווה וציער את האם ללא תועלת. ועוד שע"פ קבלה טוב שלא לקיים מצווה זו בשבת ויו"ט. לכן יש לשמור את המצווה לאחר השבת.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com